

T.C.

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU KAPSAMINDA
ESER SAHİPLİĞİ KAVRAMI

AZAT EKİCİ

ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Emrah KULAKLI

İSTANBUL-2019

ÖNSÖZ

Bu tez, konusunu ilk belirlendiği günden itibaren büyük bir heyecanla sürdürdüğüm uzun bir araştırma ve düşünce sürecinin ürünüdür. Bu çalışma, bugüne kadar gerçekleştirdiğim en kapsamlı ve yorucu çalışma olsa da okuduğum ilk makaleden, eklediğim son karara kadar sürekli olarak heyecanımı ayakta tutabilmesi ile de benim için çok özel bir yere sahiptir.

Tez konusunu arz eden eser sahipliği kavramının gelişen sanat ve bilim dünyasında her geçen gün yeni tartışmalara konu olması ve sürekli gündemde güncel olarak kalması, bu tezin hazırlanması sürecinde beni heyecanlandıran en önemli unsurlardan biridir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile ilgili yapılan tüm çalışmalarda tez konuma değinilmiş olması işimi kolaylaştırırken, çalışmaların büyük bir çoğunluğunda eser sahipliği konusunun derinlikli olarak incelenmemesi kapsamlı kaynak bulmam açısından son derece zorlanmama sebep oldu. Tez Çalışmam devam ederken, babamı kaybetmenin ağır ve sancılı sürecini yaşamış olmanın üzüntüsü ile tezimi tamamlamış oldum. Tezimi babam; Mustafa EKİCİ'ye atfettiğimi belirtmek isterim.

Bu tezin hazırlanması noktasındaki destekleri ile teşekkürü hak eden özel insanları da anmak isterim. Öncelikle danışmanlığımı kabul ederek uzun ve meşakkatli çalışma sürecinin sona erdiği ana kadar her zaman bana destek olan aynı zamanda avukatlık mesleği ile tanışmama ilk vesile olan ve bu tezde en az benim kadar emeği olan Sayın Hocam Dr. Emrah Kulaklı'ya teşekkürü bir borç bilirim. Tez konumu keşfetmemi sağlayan ve yüksek lisans ders aşamasında beni bu konuda tez yazmaya sevk eden Sayın Hocam Dr. Doruk Utku'ya teşekkür ederim. Bana kütüphanesini açan, fikri mülkiyet hukuku alanındaki engin bilgileri ile tez süreci boyunca daima yolumu aydınlatan Sayın Hocam Doç. Dr. Ali Paslı'ya şükranlarımı sunarım. Hukuk Fakültesini kazanmamda emeği olan Sayın Hocam Ufuk Cinviz'e teşekkür ederim. Yazım sürecinde sorularıyla zaman zaman yorduğum Sayın arkadaşlarım ve dostlarım Araş. Gör. Buket Gün ve Araş. Gör. Mehmet Hamza Arslan'a ayrıca teşekkür etmek isterim.

Tez yazım sürecinde ve meslek hayatımda hiçbir zaman desteklerini eksik etmeyen, bilgi ve birikimini sürekli benimle paylaşan Av. Sinan Görkem Gökçe'ye teşekkür ederim. Lise sıralarından, üniversite sıralarına kadar birlikte eğitim ve öğretim gördüğüm daha sonra da aynı mesleği paylaştığım ve birlikte çalışmaktan onur duyduğum Av. Agit Adsan'a teşekkür ederim. Tez yazım sürecinde ve meslek hayatımda hiçbir zaman desteklerini eksik etmeyen Av. Hatice Aslıhan Kayhan'a ve Karataş Hukuk Bürosu namına Av. Mehmet Karataş'a, hukuk namına ilk çalışmalara başladığım ODAK Avukatlık Ortaklığı adına Av. Osman Bozkurt'a da ayrıca teşekkür etmek isterim.

ÖZET

Düşünme yetisine sahip olan insanoğlu kendini tanımlamaya başladığı andan itibaren bir ihtiyaç olan sanat ile sürekli hemhal olmuştur. Mağara duvarlarına çizilen figürlerden itibaren sanatsal üretim süreci içerisinde olmuşlardır. Mağara duvarlarına çizilen ilk eserlerin anonim olması sebebiyle sahipliği sorununun çözülemediğinin farkına varan eser sahipleri eserin kendilerine ait olduğunun ispatı için çeşitli yollara başvurmuşlardır. Bu çözümler eser çeşitlerinden her biri için farklılık arz etmiştir.

Düşünsel ve sanatsal yaratma yetisine sahip insanoğlu söz konusu yaratımsal yeteneklerini kullanarak ortaya koyduğu fikir ve sanat eserlerinde eserin sahipliği sorunsalı tüm dünyada gündeme gelmiştir. Bu sorunun varlığını gören ve çözülmesi gereken bir algı olduğu noktasında modern hukukta oluşan fikir birliğine istinaden tüm dünyada eser sahipliği üzerine hukuksal düzenlemeler yapılmıştır.

Eser türlerinin çeşitliliği dikkate alındığında bu çeşitlilik kapsamında eser sahipliği kavramının tanımlanması gerektiği açıktır. Söz konusu eser türlerinin sahipliği noktasında oluşacak sorunların çözümü iç hukukumuzda Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda detaylı olarak belirtilmiştir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda eser ve eser sahipliği kavramları üzerinde geniş bir biçimde durulmakta ve eser sahipliğinden kaynaklanan hakların devlet eliyle korunacağı taahhüt edilmektedir.

Eser türlerinin çeşitliliği ve bu buna bağlı olarak gelişen eser sahipliğinin çeşitliliği düşünüldüğünde, ortaya çıkacak problemlerin çözümünün gerektiği muhakkaktır. Dava açma hakkı sayesinde eserin sahipliği tespit edilmekte ve bu sahipliğe bağlı haklar korunmaktadır. Çalışmamızın konusu Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda yer alan eser kavramının ve eser sahipliği kavramının teorik açıdan incelenmesidir.

Eser ve eser sahipliğinin incelenmesinden sonra eser sahipliği noktasında yaşanacak sorunların çözüm yolları da tarafımızca incelenmiştir. Çalışmada literatür geniş bir biçimde taranmış ve konunun teorik içeriği geniş bir biçimde ele alınmıştır. Çalışma içerisinde yer yer örnek yargı kararlarına yer verilmiş ve konunun pekiştirilmesi amaçlanmıştır.

ABSTRACT

The human being, who has the ability to think, has always been in constant distinction with the art, which is a necessity from the moment he begins to define himself. They have been in the artistic production process since the figures drawn on the cave walls. Realizing that the first works drawn on the walls of the cave were anonymous and that the ownership problem could not be solved, the owners applied various ways to prove that the work belonged to them. These solutions differed for each of the work types.

The problem of ownership of the work in the ideas and art works that the human being, who has the ability to create with intellectual and artistic creation by using the said creative abilities, has come to the agenda all over the world. In view of the fact that there is a perception that needs to be solved and that this problem exists, legal arrangements have been made on the ownership of the work all over the world based on the consensus formed in modern law.

Considering the diversity of the types of works, it is clear that the problem of work ownership is a concept that needs to be solved. The solution of the problems that will occur at the point of ownership of the works in question is explained in detail in the Law on Intellectual and Artistic Works in our domestic law. The Law on Intellectual and Artistic Works extensively focuses on the concepts of work and ownership, and pledges that the rights arising from the ownership of the work will be protected by the state.

Considering the diversity of the types of works and the diversity of the ownership of the works developed accordingly, solutions are needed for these problems. The right to file a lawsuit determines the ownership of the work and protects the rights attached to it. The subject of our study is the theoretical examination of the concept of work and the concept of ownership in the Law of Intellectual and Artistic Works.

After the examination of the work and the ownership of the work, the solutions of the problems to be experienced at the point of the work ownership were

also discussed by us. In the study, the literature has been extensively searched and the theoretical content of the subject has been discussed extensively. Sample judicial decisions were included in the study and it was aimed to reinforce the issue.

FİKRİ VE SANAT ESERLERİ KANUNU KAPSAMINDA

ESER SAHİPLİĞİ KAVRAMI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ESER KAVRAMI VE ESER SAYILMANIN ŞARTLARI

1. ESERİN TANIMI.....	3
1.1. Fikri Hukukta Eser	3
1.2. Türk Borçlar Kanununda Eser.....	7
1.3. Basın Kanununda Eser	9
2. FİKRİ HUKUKTA ESER SAYILMANIN ŞARTLARI	10
2.1. Hususiyet	11
2.2. Hususiyetin Şekillenmiş Olması	14
2.3. FSEK’ te Belirtilen Eser Türlerine Dâhil Olma	17
2.4. Fikri Çaba	21
1. ESER SAHİBİNİN TANIMI.....	28
1.1. 03.03.2004’ te Yapılan Değişiklik ve Gölge Yazarlık	38
1.2. Eserin Sahibi Onu Meydana Getiren Kişidir İlkesi.....	41
2. ESER SAHİBİNİN GERÇEK KİŞİ OLMASI ŞARTI	41

2.1.	Tüzel Kişilerin Eser Sahibi Olamamaları Durumu	43
2.2.	Çalıştırılanların Meydana Getirdiği Eserler	44
2.3.	Yapımcı ve Yayıncının Durumu	46
2.4.	Yardımcı Eser Sahipliği	48
3.	ESER SAHİPLİĞİ TÜRLERİ	49
3.4.	Tek Başına Eser Sahipliği	49
3.5.	Müşterek Eser Sahipliği	50
3.6.	İştirak Halinde Eser Sahipliği.....	55
4.	ESER TÜRLERİNE GÖRE ESER SAHİPLİĞİ	60
4.4.	İlim ve Edebiyat Eserlerinde Eser Sahipliği.....	60
4.5.	Musiki Eserlerde Eser Sahipliği	64
4.6.	Güzel Sanat Eserlerinde Eser Sahipliği.....	65
4.7.	Sinema Eserlerinde Eser Sahipliği	68
4.8.	İşleme ve Derleme Eserlerde Eser Sahipliği	77
1.	ESER SAHİPLİĞİ KARİNESİ.....	80
1.1.	Sahibinin İsmi Belirtilen Eserlerde Eser Sahipliği Karinesi	81
1.2.	Sahibinin İsmi Belirtilmeyen Eserlerde Eser Sahipliği Karinesi	83
2.	ESER SAHİBİNİ TESPİT DAVASI.....	85
2.1.	Genel Olarak.....	85
2.2.	Davanın Konusu ve Türü	85
2.3.	Davanın Tarafları	90
2.3.1.	Davacı.....	90
2.3.2.	Davalı	92
2.4.	Görev ve Yetki	92
2.5.	İspat ve Hüküm	93
SONUÇ.....	95	

KISALTMALAR

A.Ş.	: Anonim Şirketi
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
c.	: Cilt
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
E.	: Esas
E.T.	: Erişim Tarihi
f.	: Fıkra
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
H.D.	: Hukuk Dairesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İÜHF	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
Ltd.	: Limited
m.	: Madde
Prof.	: Profesör
R.T.Ü. K.	: Radyo Televizyon Üst Kurulu
s.	: Sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Şti.	: Şirketi
T.	: Tarih
TDK	: Türk Dil Kurumu

GİRİŞ

Yaratma; bir şeyin yoktan var edilmesi ve o şeyin varlık sahasına çıkarılması demektir. Eser sahipliği anlamında ise eserin ortaya konulması, eserin yaratılması şeklinde değerlendirilmektedir. Söz konusu değerlendirme çerçevesinde eser sahibi, eseri yaratan ve ona kendi hüviyetini kazandıran kişi olarak tanımlanır. Eser ve eser sahipliği kavramları, birbiriyle sıkı bir ilişki içerisinde. Biri olmadan diğ erinin olması söz konusu değildir.

İnsanın yapıp etme gücünün en güzel ve en özel tecessüm ettiği “şey”ler ise fikir ve sanat eserleridir. İnsanın yarattığı bir fikir ve sanat eserinde bu eseri yaratan kişinin kim olduğu sorunu gün geçtikçe bir sorun haline gelmektedir. Bunun en önemli nedeni ise fikir ve sanat eserlerinin maddi değerinin neredeyse paha biçilemez hale gelmesidir. Eser, meydana getiren kişi tarafından ciddi emekler harcanarak meydana getirilmektedir. Bu nedenle eser sahibi, eser ile bütünleşmektedir. Bu durum, eser sahibinin ve bu kişiye tanınacak ayrıcalıkların belirlenmesinin oldukça önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

İşbu çalışmamızın amacı, fikir ve sanat eserlerinin sahiplerinin nasıl tespit edileceğidir. Tespit işlemi sırasında meydana gelebilecek hukuksal sorunların hem iç hukukta hem de mukayeseli hukukta nasıl çözüldüğünü ele alıp incelemeye çalışacağız.

Çalışmamızı üç ana bölüm şeklinde ele alıp inceleyeceğiz. İlk bölümde Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda bahsedilen ve kanunun koruması altında bulunan eserin ne olduğunu ve bir eserde kanunun aradığı şartlara göre eser kabul edilip edilmeyeceğ i hususunu inceleyeceğiz.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise kanuni koruma altında olan eser sahibinin kim olacağını inceleyeceğiz. Özellikle tüzel kişilerin eser sahibi olma durumundaki doktrinsel farklılıkları, karşılaştırmalı hukuka da bakarak ele alacağız.

Çalışmamızın son bölümünde ise eser sahibini tespit ederken başvurulacak karinelere ve eser sahibinin tespiti davasına yer vereceğiz. Ayrıca bu bölümde, tartışmalarımız kapsamında vardığımız sonucu ele almış olacağız.

BİRİNCİ BÖLÜM

ESER KAVRAMI VE ESER SAYILMANIN ŞARTLARI

1. ESERİN TANIMI

Günlük hayatta kullanılan “eser” kavramı ile hukukta kullanılan eser kavramı arasında çeşitli anlam farklılıkları bulunmaktadır. Bu farklı anlam yüklemeler sadece bilimsel dil ile günlük hayattaki kullanımdan ibaret değildir. Hukuk bilimi içerisinde dahi “eser” farklı anlamlarda tanımlanmıştır.

Bu başlık altında farklı hukuk dallarında kullanılan eser kavramının tanımlarını ele alacağız. İlk olarak Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında “eser” kavramının tanımını ele alacağız. Devamında Türk Borçlar Kanunu kapsamında eser kavramının kullanıldığı; “eser sözleşmesi” ve “yayımla sözleşmesi” kapsamında ele alınan eser kavramını inceleyeceğiz. Son olarak da 5187 Sayılı Basın Kanununda belirtilen basılmış eser kavramını inceleyeceğiz.

1.1. Fikri Hukukta Eser

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu madde 1/B’ye göre eser, sahibinin hususiyetini taşıyan her çeşit fikir ve sanat ürünü olarak tanımlanmaktadır. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 6/11. maddesinde ise bu tanıma ek olarak; işleyen ve derleyen hususiyetini taşıyan ve yararlanılan eser sahibinin hakkına zarar getirmemek kaydıyla oluşturulan işleme ve derlemelerin eser sayılacağı belirtilmiştir. Bu hükme göre işleme ve derlemelerin de eser olarak tanınması mümkün kılınmış ve kanunun eser korumasına yönelik getirdiği ayrıcalıklar ile haklara işlemelerin de sahip olması söz konusu olmuştur. Söz konusu kanuni

düzenleme, bu yönüyle genişletici mahiyete sahip bir düzenleme olarak kabul görmüş ve uygulamaya geniş yorum ilkesi çerçevesinde yerleşmiştir¹.

Kanunda Eser kavramının ne olduğu yönünde bir tanım yapılmaktan ziyade, eser sayılmanın şartları ve türleri belirtilmiştir. Eser kavramının tanımı noktasında, Bern Sözleşmesinde de net bir tanım yapılmamış, eser tarifi ve türleri anlatılmıştır. Bern Sözleşmesinin 2. maddesinde belirtilen “orijinal bir yaratma” ifadesi ile bizim kanunumuzda ele alınan “hususiyet” şartı, örtüşmektedir². Yabancı hukukta da tanım noktasında birtakım farklılıklar göze çarpmaktadır. Fransız, Alman ve İtalyan Kanunlarında “bireysel fikri faaliyet”, “ şahsi yaratıcılık”, “yaratıcı fikri eserler” ya da “orijinal fikri yaratıcılık” gibi sübjektif kurallara göre eser tanımı yapılmıştır³. Bern Sözleşmesi 2. maddesinde eser tanımlanırken, eser türlerinden de bahsedilmiş ve “gibi” ibaresi konularak konunun ülkelerin iç hukuku ile çözümlenmesine sevk edilmiştir⁴.

¹Cahit Suluk, Rauf Karasu, Temel Nal, Fikri Mülkiyet Hukuku, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 42.

² Ramazan Uslu, Türk Fikir ve Sanat Hukuku’nda “Eser” Kavramı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 25. (Eser Kavramı)

³ Şafak Erel, “Türk Fikir ve Sanat Hukuku”, 3.Basım, Ankara: Yetkin Yayınları, 2009, s.52; Duygun Yarsuvat, Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları, Geliştirilmiş 2. Baskı, Siyasal Bilimler Fakültesi Yayın No:16, İstanbul: Güryay Matbacılık, 1984, s. 40-41.

⁴ Bern Sözleşmesi Madde 2 : “(1)Edebiyat ve Sanat Eserleri” deyimi, ifade şekli ne olursa olsun, edebiyat, bilim ve sanat alanındaki kitaplar, dergiler ve diğer yazılar; konferanslar, nutuklar, vaazlar ve benzer nitelikteki diğer eserler; dramatik eserler veya dramatik-müzik eserleri; koreografik eserler ve pandomima gösterileri; sözlü veya sözsüz müzikal kompozisyonları, sinema tekniğine benzer bir yöntemle ifade edilen sinematografik eserler; çizim, sulu ve yağlı boya resim, mimarlık, heykeltıraşlık, oymacılık ve taş basma eserler, fotoğraf tekniğine benzer bir yöntemle ifade edilen fotoğraf eserleri; uygulamalı sanat eserleri; resimlendirmeler, haritalar, planlar, krokiler ve coğrafya, topografya, mimari veya bilimsel üç boyutlu eserler gibi bütün ürünleri içerecektir. (2) Bununla birlikte, maddi bir araç üzerine tespit edilmedikçe korunamayacak olan genel veya açıkça belirtilen herhangi bir kategorideki eserlerin tanımlanması, Birlik içindeki ülkelerin mevzuatı tarafından düzenlenecektir. (3) Çeviriler, işlenmeler, müzik düzenlemeleri ve edebiyat ve sanat eserlerindeki diğer değişimler, özgün eser üzerindeki haklara zarar vermeksizin, özgün eser olarak korunur. (4) Yasama, yürütme ve yargıya ait resmi metinler ve bu gibi metinlerin resmi çevirileri için öngörülen koruma, Birlik ülkelerinin mevzuatı ile düzenlenecektir. (5) Ansiklopedi ve antolojiler gibi içerikleri seçme ve düzenlemelerden oluşan ve fikri yaratıcılık oluşturan edebiyat veya sanat eseri derlemeleri, bu gibi derlemelerin bölümlerini oluşturan her eser üzerindeki haklar saklı kalmak kaydıyla korunacaktır. (6) Bu maddede söz edilen eserler, bütün Birlik ülkelerindeki

Hirsch, Fikri hukukta eser kavramını tanımlarken objektif ve sübjektif şart olarak iki temel özellik altında eser kavramını tanımlamıştır. Objektif şart olarak; fikri ürünün somutlaştırılması gerektiğini belirtmiştir. Bu somutlaştırılmaların da kanunda belirtilen şekilde olması gerektiğini belirtmiştir. Sübjektif şart olarak hususiyet şartını ele almış ve eserin yaratıcı bir çalışma ürünü olması gerekliliğini belirtmiştir. Meydana getirilen eserin muhakkak konuda belirtilen eser türlerinden biri olması gerektiğini savunmuş ve yeni bir eser türünün ancak konun koyucunun kanuna yapacağı ekleme ile mümkün olduğunu belirtmiştir. Eserin çoğaltılması ve dağıtımının yapılabilmesine önem vermiş eseri iktisadi bir değer gibi kabul etmiştir (İktisadi Elverişlilik İlkesi) ⁵.

Arslanlı, eser tanımında objektif unsuru açıklarken, iktisadi elverişlilik ilkesini eleştirmiştir. Bir ürünün eser olarak kabul edilebilmesi için meta olarak tecessüm etmesini yeterli bulmuştur. Bunun dışında illaki eserin çoğaltılması, basımı ve yayımı zorunlu unsur olarak görmediğini, böyle bir ilkenin kanunda da olmadığını belirtmiştir. Sübjektif şartta ise sahibinin hususiyetini taşıması zorunluluğunu savunmuştur. Kanunu eleştirmiş ve hususiyet kavramının kanunda detaylı olarak ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Arslanlı, eserin sübjektif şartı olarak yaratıcı bir çalışma ürünü olması gerektiğini savunan Hirsch'i eleştirmiştir. Eser olma şartının,

korumadan yararlanır. Bu korumadan eser sahibi ve halefleri yararlanır. (7) Bu Sözleşmenin 7(4) maddesi hükümleri uyarınca, kanunların, uygulamalı sanat eserlerine, endüstriyel tasarımlara ve modellere uygulanma ölçüsünün, bu tür eserler, tasarımlar ve modellerin korunma şartlarında olduğu gibi belirlenmesi, Birlik içindeki ülkelerin mevzuatı ile düzenlenecektir. Kaynak ülkesinde yalnızca tasarım ve model olarak korunan eserler, Birliğin diğer bir ülkesinde sadece bu tür tasarım ve modellere o ülkede öngörülen özel koruma hakkına sahip olacaktır. Bununla birlikte, eğer o ülkede bu tür özel bir koruma öngörülüyorsa, bu tür çalışmalar, sanatsal eserler olarak korunacaktır. (8) Bu Sözleşmede öngörülen koruma, günlük haberler veya salt basın haberi niteliğini taşıyan çeşitli olaylar hakkında uygulanmayacaktır. Madde 2 (tekrar) (1) Siyasal konuşmalar ile yargılanma sırasında yapılan konuşmaların, kısmen veya tümüyle, yukarıdaki madde ile öngören korumanın dışında tutulması, Birlik ülkelerinin mevzuatı ile düzenlenecektir. (2) Konferanslar, nutuklar ve toplum içinde gerçekleştirilen benzer nitelikteki diğer eserlerin, basın tarafından çoğaltılması, yayınlanması, telli araçlarla topluma iletilmesi ve bu Sözleşmenin 11 (tekrar) (1) maddesinde öngörüldüğü üzere, kullanımı, haber verme amacını taşıyan toplumsal iletişime konu oluşturması şartlarının kararlaştırılması, Birlik ülkelerinin mevzuatı ile düzenlenecektir. (3) Ancak, yukarıdaki paragrafta söz edilen eserlerinin derlemesini yapma hakkı, münhasıran eser sahibine ait olacaktır.”

⁵ Ernst E. Hirsch, Hukuki Bakımdan Fikri Say, Cilt II, Fikri Haklar, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1943, s. 11.

yaratıcı bir çalışma ürününün geniş yorumlanması gerektiğini, kişinin anlatıp, üslup ve her ne olursa konuyu ele alışının farklılık arz etmesi durumunda bazı benzerliklerin eser olma noktasında sorun olmayacağını savunmuştur. Fikir ve sanat ürünlerinin yaratımının sınırlandırılmaması gerektiğini belirtmiştir⁶.

Fikri hukukta eser tanımı, tamamlanmamış eserleri de belirli kapsamda içine alır. Bir başka ifadeyle, eserin tamamlanmış olmasından ziyade belli bir seviyede kanunda aranan türlerin birinde somutlaşmış olması ve sahibinin hususiyetini taşıması durumunda eserin tamamlanmamış olması meydana gelen ürünün eser sayılmasına engel değildir⁷.

Öztañ; Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamı ve korunmasında olan bir eserin belli bir seviyede somutlaşan, sahibinin hususiyetini taşıyan, kanunun belirttiğı türlerden birine dâhil olan, üçüncü kişiler tarafından algılanabilen, bir insan tarafından yapılan fikir ve sanat mahsulü olarak tanımlamıştır⁸.

Bir eserin Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamına girmesi için aynı zamanda hem fikri hem de sanatsal ürün olması beklenemez. Bilimsel makalelerin fikri ürün olduğı şüphesizdir. Lakin bu bilimsel makalelerin sanatsal bir değeri bulunmamaktadır. Bir ürünün sanatsal değerinin olup olmadığı hususunda yaşanacak sorunların çözümünde, usul hukuku hükümlerince mahkemece atanacak bilirkişinin yardımından faydalanılması gerekmektedir⁹.

Fikri hukukta korunması gereken değer sanat ve bilim değildir, sanatın ve bilimselliğın ifade edilmiş halidir. Fikri Hukuk sadece şekli korumaz, şekil ve içeriğın başlı başına hususiyet taşıdığı özellikli durumlarda hem şekil hem içerik

⁶ Halil Arslanlı, Fikri Hukuk Dersleri II: Fikir ve Sanat Eserleri, Ankara: Sulhi Garan Matbaası, 1954, s.7.

⁷ Cahit Suluk, Ali Orhan, Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku, Cilt II, Genel Esaslar, Fikir ve Sanat Eserleri, Ankara: Arıkan Basım Yayım Dağıtım, Eylül, 2005, s.116.

⁸ Fırat Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara: Turhan Kitabevi, Kasım-2008, s.82.

⁹ Levent Yavuz, Türkay Alıca, Fethi Merdivan, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, İkinci Baskı, Cilt I-II, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2014, s. 49.

birbirinden bağımsız olarak korunmalıdır¹⁰. Eser, yaratıcısının bilimsel ve sanatsal özelliğini taşıyan fikri bir ürünün tecessüm etmiş halidir¹¹.

1.2. Türk Borçlar Kanununda Eser

818 Borçlar Kanunu'nda istisna (eser) sözleşmeleri adı altında eser kavramına yer verilmiştir. Eski Borçlar Kanunu'nun 355. maddesinde yer alan düzenleme kapsamında istisna sözleşmeleri; *“istisna bir akittir ki onunla bir taraf (müteahhit), diğer tarafın (iş sahibi) vermeyi taahhüt eylediği semen mukabilinde bir şey imalini iltizam eder”* şeklinde tanımlanmıştır. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu ile eski kanunda yer alan düzenleme korunmuş ve dil olarak sadeleştirme yoluna gidilmiştir. Buna göre, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 470. maddesinde eser sözleşmesi; *“yüklenicinin bir eser meydana getirmeyi, iş sahibinin de bunun karşılığında bir bedel ödemeyi üstlendiği sözleşme”* şeklinde tanımlanmıştır. Bedel ve iş görme ile taraflar arasındaki anlaşma, eser sözleşmelerinin asli unsurları olarak görülmektedir.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki eser kavramı ve tanımı ile 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu 470. maddesinde bahsi geçen eser kavramının karıştırılmaması gerekir. Borçlar Hukukundaki eser kavramı, ücret mukabilinde *“imal edilen şey”* olarak tanımlanmıştır. Bu noktada bahse konu edilen eserin maddi niteliğe sahip imalatlar olduğu ileri sürülmektedir. Buna karşın Fikir ve Sanat

¹⁰ Ünal Tekinalp, Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012, s. 108 Naklen : *“Hususiyetin yani üslup yani anlatım kavramına bağlanmış olması eserde sadece şekle önem verildiği ve içeriğin, yani konunun eserin tanımında ve korumada dikkate alınmadığı anlamına gelmez. Fakat sadece konu, yani hususiyetin şekillendirilmediği “hususiyetsiz konu” FSEK'e göre korunan “eser”i tanımlayamaz. Hususiyet şekil ve içerikte, yani her ikisinin bütününde kendisini gösterir. Şekil içeriği içerik şekli getirir. Bu iki unsur eserde tamamen birbirinden bağımsız ise veya biri diğerine nazaran öne çıkıyorsa bu durumun altı çizilebilir, ancak sonuç değişmez. Somut olayın özellikleri, şekil ile içeriğin birbirinden ayrılmasını gerektiriyorsa birinde veya diğerinde kendisini gösteren yada ikisinde de mevcut olan hususiyet, eserin tamamlanmasında işlevi haiz olabilir, ancak somut olayın bu özelliği korumada fark yaratmaz. Ancak Şekil ve içerik zaten müzik eserlerinde, şiirde, romanda, resimde birbirine geçmiştir.”*

¹¹ Savaş Bozbel, Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul: XII Levha Yayıncılık, 2015 s. 27.

Eserleri Kanunu kapsamındaki eser kavramı, burada belirtilmekte olan eser kavramından farklılık arz etmektedir¹².

Eser sözleşmesi bakımından sözleşmeye konu olan şey, bir eserin meydana getirilmesidir. Sözleşmenin konusunu oluşturan “meydana getirilen eser”, mali değeri olan ve objektif unsurlara sahip varlıklardır. Mali açıdan değeri olan ve objektif olarak tespiti mümkün her fikri çaba, kanun çerçevesinde korunmamaktadır. Eser sözleşmesinin konusunu meydana getiren şey de objektif unsurun, 5846 sayılı Kanun kapsamında kabul edilen eser için kabul edilen “hususiyet” unsurunu da taşıması gerekmektedir. Kanun, mali değeri olsun veya olmasın, amaçtan bağımsız olarak sahibinin hususiyetini taşımakta olan ve yine sınırlı sayıdaki eser gruplarından birisi içine dâhil edilen fikri çabaları da eser olarak kabul etmektedir¹³.

Kanun kapsamında eser sözleşmesine konu olan her şey(yapımı taahhüt edilen ürünler) Fikir ve Sanat Eserler Kanunu çerçevesinde korunmaz (sahibin hususiyetini taşıma ve kanunda belirtilen eser sınıfları içerisine dâhil olması şartları bakımından). Eser sahibi olan kişinin hususiyetinin taşınması ve kanundaki eser sınıfları arasına dâhil olan fikri çabanın mali değere sahip olması da Borçlar Hukuku bakımından önem arz etmektedir¹⁴. Bunun yanında kanun kapsamında değerlendirilen eserlerin, maddi nitelikte olmayan sonuçlarının da korunması gerekmektedir. Yani eserlerin sadece maddi hakları üzerinde durulmamalı, eserden kaynaklı manevi haklara da özen gösterilmelidir¹⁵.

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu kapsamında eser sözleşmelerinde yer alan taraflara bazı yükümlülükler yüklenmiştir. İlgili kanunun 471. maddesi ve devamında bu yükümlülükler belirtilmektedir. Buna göre yüklenici, üstlendiği edim kapsamında

¹² M. Ahmet Kılıçoğlu, Sinaî Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, 4. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi, 2018, s. 105.

¹³ Kenan Tunçomağ, Türk Borçlar Hukuku, Cilt:II, Özel Borç İlişkileri, İstanbul: Sermet Matbaası 1977, s. 952.

¹⁴ Kılıçoğlu, s.115.

¹⁵ Emre Gökyayla, Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, Ankara: Yetkin Yayınları, 2000, s.240.

ortaya koymasý gereken yükümlülüklerini özenle ve sadakatle yerine getirmek zorundadır. Eser sözleşmesinde yüklenici, eserin meydana getirilmesinde iş sahibinin çıkarlarını korumak ve bu edimini bizzat yerine getirmek zorundadır. Yüklenici, eserin ortaya konulmasında iş sahibinin çıkarının zedelenmeyeceği durumlarda yardımcı kullanabilir ya da eseri başkasına yaptırabilir. İş sahibinin de eser sözleşmesi kapsamında bedel ödeme borcu ve eseri kabul etme yükümlülüğü bulunmaktadır.

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu kapsamında eser kavramına ayrıca, 487-501 maddeleri arasında ele alınan yayım sözleşmesi bölümünde değinilmiştir. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu 487. maddesinde bahsi geçen yayım sözleşmesinin tanımı şu şekildedir: “Bir fikir ve sanat eseri sahibinin veya halefinin, o eseri yayımlanmak üzere yayımcıya bırakmayı, yayımcının da onu çoğaltarak yayımlamayı üstlendiği sözleşmedir”. Kanun Koyucu tanım hükmünde fikir ve sanat eseri kavramından bahsetmiş, fakat bir “eser” tanımı yapmamıştır. Kanun metninde bahsi geçen kavram, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda ele alınan fikir ve sanat eserleridir. Bu sözleşmenin konusu eserler, yayımlanabilen ve çoğaltılabilen eserlerdir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında eser sayılmayan ürünlerin, bu sözleşmenin konusu olamayacağı doktrinde savunulmuştur¹⁶. Yayım sözleşmesinde bahsi geçen eser kavramı Fikir Sanat Eserleri Kanunu kapsamındaki tüm eserleri kapsamamaktadır. Yayım sözleşmesine konu olan eserler öncelikle basımı ve yayımı yapılabilen ve çoğaltılmaya elverişli eserleri kapsamamaktadır. Yayım sözleşmesi kapsamında iş görme görevini yerine getiren kişi yeni bir eser meydana getirmemektedir. Sadece meydana getirilen eserlerinin çoğaltılma ve basma görevini yerine getiren kişidir. Dolayısıyla yayımcının eser sahipliği hakkı bulunmamaktadır.

1.3. Basın Kanununda Eser

Eser kavramı Türk Hukukunda; 5187 sayılı Basın Kanununda da ele alınmıştır. Basın Kanununda “eser” kavramı, kanunun pek çok yerinde “basılmış eser” olarak ele alınmıştır. Basın Kanununun 2/a. maddesinde basılmış eserler, “yayımlanmak üzere

¹⁶ Tekinalp, s.237-238; Mustafa Ateş, Fikri Hukukta Eser, Ankara: Turhan Kitabevi, 2007, s.23-24.

her türlü basım araçları ile basılan veya diğer araçlarla çoğaltılan yazı, resim ve benzeri eserler ile haber ajansı yayınlarını” kapsamaktadır.

Basın Kanununda yer alan “basılmış eser” bir düşünce açıklama yöntemi olarak kabul edilmelidir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda ele alınan eserin bir fikri ürün olma zorunluluğu, Basın Kanununda ele alınan basılmış eser kavramında bulunmamaktadır. Ayrıca Basın Kanununda ele alınan eserin var olma şartı yazılılık ve resmedilmedir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda ele alınan ölçütler, eser kavramının oluşması için yegane kalıplar değildir. Fikri ürün olan eserler farklı şekillerde de somutlaştırılabilir. Her iki kanunda ele alınan eserin son farkı ise çoğaltılma ve yayımlanma şartıdır. Basın Kanununda yer alan basılmış eserin; basılıp çoğaltılması gerekirken Fikir ve Sanat Eserleri Kapsamında ele alınan eserlerde böyle bir basım ve çoğaltılma şartı bulunmamaktadır¹⁷.

2. FİKRİ HUKUKTA ESER SAYILMANIN ŞARTLARI

Fikri çaba ürünlerinin FSEK kapsamında eser niteliğine sahip olduklarının kabul edilmesi ve bu kapsamda yer alan hukuki korumadan yararlanması için bazı nitelikleri bünyesinde taşımaları gerekmektedir. Bu niteliklerin tümünü taşımaması halinde ürünler, Fikir ve Sanat Eserler Kanunu’ndaki hukuki ve fiili korumalardan yararlanamayacaktır. Tekinalp’e göre bu koşullar şu şekilde sıralanmaktadır¹⁸:

- Eser, eser sahibi konumundaki kişinin hususiyetini taşımak zorundadır. Eser sahibinin hususiyetini taşımayan eserler, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun sağlamakta olduğu hukuki ve fiili korumalardan yararlanamazlar.
- Eser, eser sahibi konumundaki kişinin hususiyetinin yansıtılacağı düzeyde şekillenmelidir.
- Eser, Fikir ve Sanat Eserler Kanunu kapsamında öngörülmekte olan eser çeşitleri arasında kendisine yer bulmalıdır. Fikir ve Sanat Eserler

¹⁷ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s. 25-26.

¹⁸ Tekinalp, s. 103.

Kanunu'nda anılan eser çeşitlerinin sınırlı sayı ilkesi çerçevesinde belirlendiği görülmektedir. Dolayısıyla kanunda sayılan türlerin haricinde fikri ve sanatsal eser üretilmesinin mümkün olmadığı ileri sürülmektedir.

- Fikri ve sanatsal eserlerin fikri çabalar neticesinde ortaya konulmuş olan ürünler olmaları gerekmektedir¹⁹.

Yukarıda sayılan şartlardan tamamını bünyesinde barındıran eserlerin, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında hukuki koruma altına alınmış olan eserler olma özelliği taşıdıkları kabul edilir. Anılan bu özelliklerin eser sahipliği hakkı bakımından da önem taşıdığı ifade edilmektedir. Bu çerçevede eser sahipliğine ilişkin hak kavramına geçilmeden önce söz konusu özelliklerin detaylı biçimde incelenmesi gerekir. Çalışmamızın bu bölümünde söz konusu özellikler incelenecek ve literatürdeki eser kavramının detaylı bir biçimde incelenmesi yapılacaktır.

2.1. Hususiyet

Fikri çaba ürünlerinin 5846 sayılı Kanun'a göre eser niteliği taşıyabilmeleri için öncelikle sahiplerinin hususiyetini ve yaratıcılığını taşımaları gerekir. Eserin sahibinin hususiyetini taşıması, esere bakan kişinin (duyu organlarıyla), eser üzerinde eseri ortaya koyan kişinin izlerini görebilmesi anlamına gelmektedir. Eserlerin, kendilerini ortaya koyan kişilerin “*mührünü taşıdığı*”²⁰ yani eser sahibine özgü ayırt edici özellikleri bünyesinde barındırdığı kabul edilir. Hususiyet ilkesinin varlığı uzmanlarca belirlenir ve mahkemede bu hususa ilişkin bir karar alınır. Her eser türünün hususiyeti üzerinde taşıma şekli farklıdır. Buna göre net ve ortak bir hususiyet tanımının yapılması ve hususiyete ilişkin genel geçer kıstaslar ortaya konulması mümkün değildir. Hususiyet kavramına yönelik öğretilerdeki genel değerlendirmeler, eser sahipliği açısından da önemlidir²¹.

¹⁹ Tekinalp, s. 103.

²⁰ Filiz Ceritoğlu Sengel, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İntihal ve Esinlenme, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Mart-2009, s.21.

²¹ Ramazan Uslu, “Türk Fikir Ve Sanat Hukuku'nda Eser Sahipliği”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2008(Eser Sahipliği); s. 6; Tekinalp, s. 104-105.

Fikir ve sanat eserleri açısından eserlerin sahiplerinin hususiyetini taşıması objektif bir kriter değil, sübjektif bir kriterdir. Buna göre, yalnızca sahiplerinin hususiyeti ve mahiyetini taşımakta olan fikri ürünler, eser niteliğini taşımaktadır²². Bu kapsamda eserin sahibinin özelliğini taşıması, fikir veya sanat eseri sayılması için yeterlidir. Yani eser sahibinin hususiyetini taşımakta olan eserler, FSEK kapsamında eser olarak kabul edilir ve korunur²³. Hususiyet kavramının bu özelliğinden ötürü, hususiyete ilişkin literatürde pek çok tartışmalar yaşanmaktadır.

Bir ürüne veya fikirsel çabaya eser muamelesinin yapılabilmesi, o ürün veya fikirsel çabanın orijinalliğine bağlıdır. Bu çerçevede herkesçe ortaya çıkarılabilecek niteliğe sahip olan ürünlerin veya fikri çabaların eser olarak nitelendirilmesi söz konusu değildir. Eser sahibinin doğrudan ya da dolaylı olarak hususiyetini taşımayan ve toplumda her kesim tarafından ortaya konulabilen eserlerin korunması bakımından hukuki fayda bulunmamaktadır²⁴. Zira söz konusu eserler bakımından bireysel menfaat bulunmadığı kabul edilmektedir. Arslanlı ise bu noktada, Hirsch'i eleştirerek hususiyet kavramının daha dar yorumlanması gerektiğini savunmuştur. Eserlerin, hususiyetinde, eser sahibi ile bağlantı kurulabilecek bir fikri çalışmanın nispi olarak eserde aranması gerektiğini vurgulamıştır²⁵.

Bireyler tarafından ortaya konulan yaratıcı fikirler ile ürünler, bireylerin kendi özelliklerini üzerinde taşımaktadır. Bu nedenle söz konusu ürünlerin eser olarak kabulü gerekmektedir. Eserlerin yaratıcı fikir ürünü olarak değerlendirildiğinden hareketle bu sonuca varılmaktadır. Yaratıcı fikir bakımından da özgün olma hususu önem taşır²⁶. Hususiyet kavramındaki yaratıcılık konu noktasında değerlendirilmemelidir. Önemli olan konunun yaratıcısı tarafından farklı ve kendine özgü ele alınmış olmasıdır²⁷. Tekinalp ise hususiyeti ele alırken genel

²² Suluk/Karasu/Nal, S.43.

²³ Erel, s.52.

²⁴ Hirsch, Fikri Say II, 12.

²⁵ Arslanlı, 6-7.

²⁶ Öztan, s.66.

²⁷ Arslanlı, s. 7.

düzeyden bahsetmiştir. Genel düzey sayesinde eserin sıradan olup olmadığının tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Eserin türüne göre anlatım, üslup, şekil ve içerik gibi yönlerden incelenerek sıradan insanların yaratabileceği eser olup olmadığının araştırılması ve hususiyetin bu araştırmalar sonrasında değerlendirilmesi gerekeceğini bunu da tüm eser türleri için ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir²⁸. Konu ile alakalı olarak Yargıtay da bir kararında, bir eserin sahibinin hususiyetinin tespiti noktasında yapılacak incelemelerin uzman bilirkişiler vasıtasıyla yapılmasını gerektiğini belirtmiştir²⁹.

Bir fikir ve sanat eserinin tespiti noktasında eser sahibinin iradesine bakılması gerektiğini savunan görüşe göre; eser sahibi meydana getirdiği eseri, eser olarak tanıttı kabul etmesi noktasında yaratıcısına serbestiyet tanımıştır. Bu kararın çürütülmesi halinde eserin, fikri hukuk bakımından korunmaması gerektiğini savunmuştur³⁰.

Fikir ve sanat eserlerinin kendilerini ortaya koyan kişilerin niteliğini üzerlerinde taşımaları için, bağımsız bir fikri çalışma neticesinde ortaya çıkmaları gerekir. Yani fikir ve sanat eserleri, yaratıcı fikirlerle üretilmelidir. Bu açıdan yaratıcılığa ve bağımsızlığa ilişkin hususlarda mutlak bir sınırlamanın getirilmediği görülür. Eserlerin FSEK kapsamındaki hukuki korumadan yararlanabilmeleri için eser sahiplerinin fikrîsel çabalarının ürünü olmaları gerekir³¹. Eserlerin sahipleri, söz konusu eserleri ortaya koyma aşamasında çeşitli eserlere başvurabilir ya da onlardan kısmen faydalanabilirler. Bunun yanı sıra söz konusu faydalanmada intihale ve gaspa

²⁸ Tekinalp, s. 107-108.

²⁹ Suluk/Orhan, s. 144’de belirtilen 11. HD., 11.02.2002 T. 2002/8275 E. 2002/8839 K. Sayılı kararı: *“... Bu itibarla, mahkemece aralarında haritacılık konusunda uzman bir bilirkişinin de bulunduğu yeni bir bilirkişi heyeti oluşturularak, bir haritanın nasıl meydana getirildiği, dava konusu haritanın sahibinin hususiyetini yansıttı yansıtmadığı, yansıtmıyor ise bunların neler olduğu hususunda rapor alınmak, gerektiğinde dava konusu haritanın nasıl meydana getirildiği yolunda davacının da beyanına başvurulmak suretiyle neticesine göre bir hüküm kurulmak gerekirken, eksik incelemeyle yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamış, davalı vekilinin temyiz itirazlarının kabulüyle hükmün bozulması gerekmiştir”*

³⁰ Nuşin Ayiter, Hukukta Fikir ve San’at Ürünleri, Ankara: Sevinç Matbaası, 1981, s. 98; Erel s. 54; Ateş, Fikri Hukukta Eser, s. 90.

³¹ Erel, s.52.

dikkat edilmelidir. İntihal ve gasp niteliği taşıyan eserlerin FSEK kapsamında eser sayılması ve hukuki koruma altına alınması mümkün değildir³². Bu noktada eserler, eser sahiplerinin fikri çabalarına dayanmalıdır. Eser sahibinin eserleri ortaya koyma sürecinde benzer eserlere başvurması ve onlardan faydalanması mümkündür. Yaratıcı düşünce ile öngörülen düşünceyi fikir eserlerinde buluş olarak değerlendirmemek gerekir. Farklı bir çalışma ile ürünün yeniden ele alınması da eser olarak kabul edilebilmelidir³³.

Kimi eser türleri açısından hususiyet haricinde birtakım şartların mevcudiyeti de aranmaktadır. Bu çerçevede, bilim eserleri açısından ilmi ya da tekniksel mahiyet (FSEK 2/b.3 m.), güzel sanatlara ilişkin eserlerde bedii ya da diğer bir ifadeyle estetik mahiyet (FSEK 4. madde), sinemaya ilişkin eserler için de sinemada kullanılan çekim tekniklerine uygunluk koşullarının varlığı aranır. Söz konusu niteliklerin eser sayılma açısından ek nitelikler olduğu kabul edilir³⁴.

2.2. Hususiyetin Şekillenmiş Olması

FSEK kapsamında ortaya konulmuş olan ürünlerin korunabilmesi, bu ürünlerin şekillenmiş olmasına ve belirli bir formda ifade edilmiş olmasına bağlıdır. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu tarafından tek başına bir düşüncenin korunması mümkün değildir. Söz konusu düşünce, belirli bir formda ifade edilmiş olmalıdır³⁵. Bu çerçevede ürünler açısından önemli olan husus, onların eser formlarına uygun olmaları ve bu formlar dâhilinde ifade edilmiş olmalarıdır. Yani fikir ve sanat eserleri, içerik ve şekilsel açıdan belli bir forma sahip olmalıdır. Söz konusu eserlerin tamamlanmış olup olmaması Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre eser sayılmaya ve kanundaki korunma sisteminden faydalanmaya engel değildir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 2/1 son cümlede bilgisayar programı hazırlıklarını eser olarak

³² Bozbel, s. 30.

³³ Akın Beşiroğlu, Fikir Hukuku Dersleri, 4. Bası, İstanbul: Arıkan Basım, 2006, s. 73. (Fikir Hukuku Dersleri)

³⁴ Cahit Suluk, Telif Hakları ve Korsanlıkla Mücadele, İstanbul: Hayat Yayıncılık, 2004, s.47.

³⁵ Bozbel, s. 29-30.

kabul etmiştir. Bu kabul ile hazırlık çalışmaları da eser olarak kabul edilmiştir³⁶. Derleme türü eserde ise diğer eser türlerinden farklı olarak hususiyet kavramı yerine yaratıcılık kavramı kullanılmıştır. Derleme eserlerde, meydana gelen eserde hususiyet yerine yaratıcılık aranır.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu çerçevesinde hususiyetin dış dünyaya yansıyan yönlerinin olması ve belirli ölçüde de olsa sahibinin yeteneklerini yansıtması gerekmektedir. Bu açıdan hususiyet, eser sahibinin yeteneğini ortaya koyan “seçkin olma durumunu” ifade etmektedir³⁷. Söz konusu özellikler, sadece mevcut durumdaki eserlerin aynısı olmayan eserler ortaya konmasını ifade etmemektedir. Ayrıca eser sahibinin tanınmasını sağlayacak düzeyde orijinallığe sahip olma veya onun yeteneklerini yansıtma niteliklerini de taşımak durumundadır. Burada söz edilen orijinallik veyahut kabiliyet kavramları, mutlak surette yaratıcılık gerektiren fikri çaba düzeyinde aranmamalıdır. Eser, işleme bir eser olsa bile, farklı ve seçkin olmalıdır. Hususiyetin kanunda belirtilen türlerden her hangi biri ile somutlaştırılması gerekmektedir³⁸. Bu yönüyle durumu bir örnek üzerinden özetlemek gerekir ise, yazılı bir eser, herhangi bir bilgisayar programının kullanılması yoluyla farklı bir dile çevrilirse, eser sahibinin esere kattığı bir hususiyet olmayacağı için ortaya bir eser çıkmayacaktır. Dolayısıyla öyle bir durumda eser sahipliği durumu da söz konusu olmayacaktır.

Hususiyetin şekle bürünmesi ve kendini göstermesi halinde; belirli reklamlara ait sloganların, bir sözcük veya cümle içerisinde geçmekte olan harflerin yerlerinin değiştirilmesi suretiyle yeni sözcükler veya cümleler oluşturulmasının ve bu şekilde anagramlar ortaya konulmasının eser sahipliği hakkını doğurabileceği ileri sürülmektedir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi tarafından verilen bir kararda, ARENA isimli programın isim hakkı ile formatının yayıncı kuruluşa ait olduğu kabul edilmiş, ancak bağımsız düşünce ve çaba sonucu ortaya çıktığı ifade edilen programın

³⁶ Suluk/Orhan, s. 145-146.

³⁷ Öztan, s.89.

³⁸ Orhan Nuri ÇEVİK, İçtihatlı-Notlu Fikri Hukuk Mevzuatı, Ankara: Yetkin Yayınları 1988, s.17-18; Erel, s. 55; Arslanlı, s.4.

yapımcısının da eser sahipliği hakkında yararlandırılması gerektiği hükme bağlanmıştır³⁹. Bu kapsamda haber programları dâhil olmak üzere, sahibinin hususiyetini taşıyan ve bu hususiyeti görünür kılan programların eser niteliğinde değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Nitelendirmeler açısından yapılmakta olan yorumlar hususunda hukukilik sorunsalının çözüme kavuşturulması için ise her somut olayın kendi özellikleri içerisinde ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir⁴⁰.

Fikir ve sanat eserlerinin hususiyetleri dolayısıyla sahiplerinin niteliklerini üzerlerinde taşımaları, her zaman sahiplerinin açık veya kapalı irade beyanlarına dayanmaz. Bazen bir eserin oluşmasının amaçlandığı durumlarda meydana gelen ürünün amaçlanmakta olan eserden farklı niteliğe bürünmesi mümkündür. Bu aşamada eserin sahibinin hususiyetini taşıması, meydana gelen ürünün eser niteliği kazanması açısından yeterlidir. Eser sahibi sıfatına sahip olan kişinin söz konusu ürünü eser olarak tanıtmaya zorunluluğu bulunmamaktadır. Ortaya koyulan ürünün bizatihi kendisi, vücut bulduğu haliyle eser sahibinin kişiliğini yansıtmaktadır. Geniş kapsamlı edebi niteliğe sahip eserler olarak tanımlanan hatırat veya mektupların da bu kategori içerisinde değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁴¹. Eserin içeriği ve şekli tecessüm etmiş olmalıdır. Tecessüm etmemiş bir fikir, kanunun koruma kapsamında değildir. “Tecessüm etme”den anlaşılması gereken, eserin kalıcı olarak ifade edilmesi değildir. Eserin yaratıcısı tarafından dışa vurulmasıdır. Dışa

³⁹ Yarg. 11. H.D., T: 04/04/2000, E: 1999/9258, K: 2000/2661; Suluk/Orhan, s.314’ten alınmıştır; Suluk/Orhan, s. 145: “Mahkemece, toplanan delillere ve dosya kapsamına göre, davalının İstanbul 5. Ticaret Mahkemesi’nde açtığı 1996/1163 Esas sayılı haksız rekabetin önlenmesi davasında davalı ile U. D. arasındaki sözleşme ile davalıya tanınan hakkın sözleşme süresi ile sınırlı olduğu, programın ve isminin U. D.’in bağımsız düşüncesinin ve çabasının ürünü olduğu, 5846 sayılı FSEK.’nu bakımından fikri hak olarak himaye gördüğünden dolayı, davanın reddine karar verilerek hükmün kesinleştiği, bu suretle anılan program üzerinde U. D. ve hak sahibi olduğu gerekçesiyle, davalı adına tescil edilen Arena markasının iptaline karar verilmiştir.

⁴⁰ Tekinalp s. 110 naklen : “ TV yarışma programları bir kurguya, dolayısıyla plana sahip olduğu ve fikri bir çabayı içerdiği için geniş bir yorumla eser sayılabilirler. Geniş yorum yöntemine dayanılması şarttı, çünkü ne yarışmaların cevapları ne de takdimcinin doğaçlamadan söyledikleri eser sayılabilir. Yargıtay kararları ilkesel bir nitelikte olmayıp, somut olay gerçeğine ve uyumsuzluğun bilirkişi raporuna göre çözümlenmesi anlayışına dayalıdır. Yargıtay, TV programlarının hangi eser türüne girdiğini belirtmemiştir. Kanaatimce şartları varsa bu tür ürünler ilim ve edebiyat eseri olmalıdır.”

⁴¹ Erel, s. 55.

vurulduktan sonra eser meydana getirilir. Örneğin bir güzel sanat eseri olan şiirin yaratıcısı tarafından dile getirilmesi eserin tamamlanması için ilk ölçüttür. Basımı ve çoğaltılması farklı bir konuyu teşkil etmektedir⁴². Eserin fiziken somutlaşması şart olarak görülmemektedir⁴³. Önemli olan sahibinin hususiyetini yansıtacak kadar eserin şekillenmiş olmasıdır. Şekillenmeden kasıt ise eserin somutlaşması ve varlık aleminde tespit edilecek seviyeye gelmesidir. Ancak bunun istisnaları da bulunmaktadır. Bilhassa güzel sanat eserleri ve sinematografik eserlerin eser olarak nitelenebilmesi için tespit edilmiş olmaları gerekmektedir⁴⁴.

Fikir ve Sanat Eserler Kanunu kapsamında koruma altına alınan eserin sahibi değil bizatihi eserin kendisidir. Ortaya konulan fiil eser sahibine yönelik haksız saldırı niteliği taşıyorsa, Fikir ve Sanat Eserler Kanunu hükümlerinin uygulanması mümkün değildir⁴⁵. Bu durumda eser sahibinin şahsına yönelik ortaya çıkan haksız fiil ile ilgili olarak genel hükümlere başvurulması gerekir. Kanun koyucunun özel kanun kapsamında yapılmış olan düzenlemedeki eksiklik dolayısıyla kişilerin hak kaybına uğramasını önlemek için bu yola başvurduğu ileri sürülmektedir⁴⁶.

2.3. FSEK' te Belirtilen Eser Türlerine Dâhil Olma

Fikri hukuk anlamında ortaya konulmuş olan bir ürünün, eser olarak kabul edilebilmesi için ortaya konulan eserin 5846 sayılı kanunundaki eser türleri arasında sayılması zorunlu bir unsurdur. Kanunda eser türleri tek tek sayılmıştır. Kanunun koruması altındaki eser türleri; musiki eserleri, ilim ve edebiyat eserleri, sinema eserleri ve güzel sanat eserleridir. İşlenme ve derleme ürünler de kanunun koruması altındadır. Yalnızca eserler değil, eserler ile bağlantılı haklar da kanunla koruma altına alınmıştır. Fikir ve Sanat Eserler Kanunu kapsamında sayılan bu eser türlerinin sınırlı sayıda sayılmış olduğu görülür. Bunların dışında yeni bir eser türü ihdas

⁴² Akın Beşiroğlu, Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar, Fikir Hukuku, 1. Cilt, 2. Basım, Ankara: Patent Bürosu Ltd. Şti. Yayınları -3-, Ankara, 2002, s. 30. (Fikir Hukuku)

⁴³ Yavuz/Alıca/Merdivan, s. 52.

⁴⁴ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s. 59.

⁴⁵ Uslu, Eser Kavramı, s. 50-51.

⁴⁶ Tekinalp, s. 109; Arzu Genç Arıdemir, Türk Hukukunda Eser Sahibinin Çoğaltma ve Yayma Hakları, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2000, s.8.

edilemez fakat kanunda sayılan eser türlerinin alt kümesini oluşturan eser türleri için bir sınır getirilmemiştir⁴⁷.

Fikir ve Sanat Eserler Kanunu kapsamında eser çeşitleri, sınırlı sayı ilkesine bağlı biçimde sınırlandırılmıştır. Kanunda anılmayan türlerin dışında bir eserin ortaya konması mümkün değildir⁴⁸. Doktrinde bu durum eleştirilmiştir. Kanun koyucunun *numerus clausus* olarak eserleri belirlemesi ve sınıflandırmasının yeni gelişmelerin önünü tıkadığı, yeni gelişmeler karşısında meydana çıkan fikir ve sanat eserlerinin hukuk korumasının dışında kalma riski meydana getirdiği, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun bu sınırlayıcı özelliğinin değiştirilmesi gerektiği savunulmuştur⁴⁹. Yargıtay da çeşitli kararlarında reklam⁵⁰, katalog⁵¹, yarışma programlarını⁵² ve broşürü⁵³ eser olarak kabul etmiştir. Yargıtay bu kararlarında fikri

⁴⁷ Bozbel, s. 31; Bilge Kılıç, “Türk Fikir Ve Sanat Eserleri Hukukunda Eser Sahipliği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2003, s. 46-47.

⁴⁸ Erel, s. 55; Suluk/Orhan, s. 145; Beşiroğlu, Fikir Hukuku, s. 71.

⁴⁹ Yarsuvat, s. 54-55; Öztan, s. 91; Erel, s. 55-56.

⁵⁰ Yarg. 11. HD. T:14.02.2002, E: 2001/9189, K: 2002/1217; Suluk/Orhan, s. 122-123.

⁵¹ Yarg. 11.HD. T: 29.11.1999, E: 1999/ 7948, K: 1999 / 9722: “... kataloglar da eser olarak kabul edilebilir ise de genel bir yargı da bulunmak yerine somut olaya göre sonuca varılmak daha doğru olur. Nitekim, Mahkemece de bu doğrultuda bilirkişi incelemesi yaptırılmış olup, davaya konu katalogun eser niteliğinde olmadığı bilirkişi raporu ile saptanmıştır. Anca, davacının hazırladığı katalogdaki tanım cümlelerinin davalı şirket tarafından aynen alınıp, kendi katalogunda kullanılması Türk Ticaret Kanunu rekabettir. Davacı vekili, davada haksız rekabet hükümlerine de dayanmış bulunmasına göre, uyumsuzluğun bu çerçevede değerlendirilip, davaluların sorumlulukları belirlenerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı olduğu şekilde davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.” Suluk/Orhan, s. 126-127.

⁵² Yarg. 11. HD. T: 05.04.2005, E: 2004/6612, K: 2005/3278; Suluk/Orhan, s. 127.

⁵³ T.C. Yargıtay 11. HD., 20.10.2000 T. 2000/8492 E. 2000/8003 K.: “...her iki şirketin aynı konuda ticari faaliyette bulunarak aynı ürünü ürettikleri, davacının Betopan Çimentolu Yonga Levha, davalının ise Beyopan Çimentolu Yonga Levha adıyla broşür bastırdıkları, anlatım ve görsel olarak büyük benzerlikler bulunduğu, davacının broşürünün orijinal ve hiçbir kaynaktan kopya edilmemiş bir eser niteliğinde olduğu, 5846 sayılı Yasa'nın 83. maddesinde bir eserin alametleri, şekillerinin iltibasa meydan verebilecek surette diğer bir eserde kullanılmayacağı, aksi halde haksız rekabet hükümlerinin uygulanacağı öngörüldüğü, davalı şirketin taklit broşür bastırarak broşürler arasında iltibas yarattığından bu eylemin TTK. nun 57/5. maddesi kapsamında ve haksız rekabet niteliğinde olduğu gerekçeleriyle, davanın kabulüne karar verilmiştir.” Suluk/Orhan, s. 123-124.

aba ve hususiyet kavramlarına ağırlık vererek bu türleri de eser olarak kabul edip Fikir ve Sanat Eserler Kanunu kapsamında korunması gerektiğini belirtmiştir.

Kanunda belirtilmekte olan hükümlere göre dil, önemli bir unsur olarak görülmektedir. Müzik dillerinin, yabancı dillerin, kullanıcısı kalmayan dillerin ve matematiksel sayılar ile işaretlerin kullanılması suretiyle ortaya konulan ürünlerin de eser olarak tanınması m mk nd r⁵⁴. Buna göre ilim ve edebiyat eseri niteliğindeki ürünlerin muhafaza altına alınması; rakslarda dansın tamamını oluşturmakta olan figürlerin yazılı bir metin şeklinde k ğıda dökülmesi durumunda bu yazılı eserlerin de eser olarak tanınması  ng r lm řtir⁵⁵.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda belirtilen musiki eserlerinin bütün sözsüz ve sözlü besteleri kapsamaktadır. Bu aşamada sözlü besteler açısından güftelerin tek başlarına musiki eser olarak tanınması mümkün değildir. Bunun yanı sıra güftelerin ilim ve edebiyat eserleri olarak korunması mümkündür. Söz yazarları tarafından güftelerin, sahiplerinin izni olmaksızın kullanılarak müzik eseri haline getirilmesi, eser sahipliği hakkının ihlal edilmesi anlamını tařımaktadır⁵⁶. Musiki eserler açısından asıl olan beste niteliğidir. G ftelerin tek başına musiki eser niteliği taşıması ve eser olarak kabul edilmeleri mümkün değildir. Bu erevede Kanunda kabul edilen koşulların taşınması durumunda güfteler, diğer eser türleri içerisinde deđerlendirilebilirler⁵⁷.

Güzel sanat eserleri, Fikir ve Sanat Eserler Kanunu madde 4'te 8 bentte sayılarak şu şekilde tanımlanmaktadır; estetik bakımdan belli bir niteliğe sahip olmak üzere yağlı ve sulu boyalı tablolar, her türden gravür, resim, pastel, desen ve tezhip sanatı eseri ile kazıma, kakma, oyma veya diğer maddelerle çizimi yapılan yahut

⁵⁴ Kılıçoğlu, s.124

⁵⁵  ztan, s. 92.

⁵⁶ Kılıçoğlu, s.125.

⁵⁷ Kılıçoğlu, s.125; Tekinalp, s. 111-112.

tespiti yapılan eserlerdir. Bir eserin güzel sanat eseri niteliğini taşıması için estetik açıdan belirli bir niteliğinin bulunması gerekmektedir⁵⁸.

Fikir ve Sanat Eserler Kanunu'nun 4. maddesinde sinema eserleri tanımlanmıştır. Kanun koyucu sinemaya ilişkin eserler için de sınıflandırmaya gidilmiştir. Bu çerçevede sinema eserleri; her türden bedii, teknik, öğretici ya da ilmi niteliğe sahip olan veya gündelik yaşamdaki durumları gözlemleyerek saptama yapan filmler veya sinema eserleri, meydana getirilen malzemedan bağımsız bir surette, elektronik, mekanik ya da benzeri araçlar vasıtasıyla sergilenebilmekte olan sesli veya sessiz görüntüler dizisidir. Bu açıdan kanun kapsamında kendisine yer bulan tanımlamada geniş bir yorumlama yapıldığı görülmektedir⁵⁹.

5846 sayılı Kanun, 4630 sayılı Kanunla getirilmekte olan yenilik kapsamında sayılı sınıflar içerisinde yer alan eserlerden yararlanılarak meydana getirilen kimi sanat ve fikir ürünü niteliğini taşıyan değerlerin işlenmeleri ve derlenmelerini eser olarak nitelendirmektedir. 4110 sayılı Kanunla herhangi bir bilgisayar programının uyarlanması, düzenlemesi veya bunun üzerinde yapılmış olan herhangi bir değişiklik sonucunda veri tabanlarında ortaya çıkan işlemlerin eser niteliği taşıması mümkündür⁶⁰.

Kanunda belirtilmekte olan işleme eserler; tercüme, şiir, hikâye, roman ve tiyatro piyesleri gibi eserlerden birinin bu sayılmakta olan türlerin başka birine dönüştürülmesi, güzel sanatlar, musiki, ilim ve edebiyat eserlerinin filme aktarılması veya film, radyo ve televizyon vasıtasıyla yayıma uyarlanması, güzel sanat eserinin başka bir türe aktarılması, halihazırda mevcut olan bir eserin özel bir konu açısından sınırlandırılarak özetinin alınması veya aynı türden farklı eserlerin bir külliyyat içerisinde toplanması olarak kabul edilir. Tüm bunlar kanunda sayılan eserlerin

⁵⁸ Kılıçoğlu, s.128-130.

⁵⁹ Uslu, Eser Sahipliği, s.9; Tekinalp; s. 124.

⁶⁰ Tekinalp; s. 110.

türlerinin alt sınıfı olabilir. Bu çerçevede işleme esere kaynaklık eden eserin sahibinin hakları da kanun koyucu tarafından korunmaya çalışılmaktadır⁶¹.

2.4. Fikri Çaba

Eserler fikri çaba sonucu ortaya çıkan ürünlerdir. Bu kapsamda eserlerin ortaya çıkmasına neden olan ve onları meydana getiren iradenin insan iradesi olması gerekmektedir⁶². İnsanın haricinde başka bir canlı tarafından ya da doğa olayı sonucu ve farklı bir irade tarafından insanoğluna indirildiği ileri sürülen kutsal kitaplar ile sahifelerin hukuken eser olarak nitelendirilmesi mümkün değildir⁶³. Kendi kendine ortaya çıkan şeyler, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu çerçevesinde eser korumasından faydalanamazlar. Bunlara sağlanacak koruma, genel hükümler çerçevesinde ele alınmalıdır. İnsanın fikri çabası dışında meydana gelen şey, ne olur ise olsun eser olarak kabul edilemeyecektir.⁶⁴

Eserlerin toplumsal hayatta eşitlik ilkesine büyük katkısının olduğu savunulmaktadır. Maddi durumu iyi olmayan yetenekli bireyler, ortaya koymuş oldukları eserlerle toplum içerisinde belirli bir statü kazanmaktadırlar. Güçsüz ya da zayıf olarak konumlandırılan vatandaşların güçlü kişiler karşısında kullanmakta oldukları mizahi yaklaşımlar, bunun en güzel örneklerinden biridir. Bu çerçevede eserler ile birlikte eser sahiplerinin de devletçe korunması gerekmektedir. Anayasa'nın 64. maddesinde devletin sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı koruması gerektiği düzenleme altına alınmıştır. Toplum içerisinde bireylerin engelli durumları sanat vasıtasıyla aşılabılır⁶⁵. Bu çerçevede eserlerin insanlığa ve onun saklı mirasına katkı sağlayacağı aşikârdır. Bunun yanı sıra eserlerin, toplumsal yapı içerisinde

⁶¹ Mustafa Ateş, Fikri Hukukta Eser Sahipliği, Ankara: Adalet Kitapevi, 2012, s. 0.

⁶² Suluk/Karasu/NaI,s.46.

⁶³ Lakin bu durumun istisnaları bulunmaktadır. Şöyle ki bir eser sahibi tarafından meydana getirildikten sonra kendisine bir ruh veya bir ilah tarafından yazdırıldığı iddia edilen bir takım kitaplar bulunmaktadır. Bu kitaplara istinaden daha sonradan telif haklarına ve eser sahipliği haklarına istinaden davalar açılmış ve yargılamalar yapılmıştır (Dr. Bedri Ruhselman'ın iddiasına göre ruhlar tarafından yazıldığı iddia edilen "İlâhî Nizam ve Kâinat" kitabına ilişkin mirasçıları tarafından açılan eser sahipliği ve telif haklarına ilişkin yargılama devam etmektedir.)

⁶⁴ Tekinalp, s. 113; Kılıçoğlu, s. 20; Bozbel, s. 28.

⁶⁵ Kılıçoğlu, s. 2-21.

eşitlik ilkesinin uygulanmasına da katkı sağlayacağı ve bireylerin yeteneklerinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olacağı ifade edilmektedir. Bütün bunlara paralel olarak Devlet, sanatın ve sanatçıların muhafaza edilmesi ve onların desteklenmesi için gerekli görülen tedbirleri almak zorundadır. Bu yolla toplumda fikri çabalara olan yönelim artacak ve toplumun fikirsel çabalardan yararlanmasının önü açılacaktır⁶⁶.

Eser sahipliğine ilişkin hak ve yükümlülükler, yalnızca iç hukuk düzenlemeleriyle hükme bağlanmamaktadır. Milletlerarası hukuk metinleriyle de eser ve eser sahibinin korunmasına çalışılmaktadır⁶⁷. Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nde 27. madde kapsamında eser sahibi olan kişinin yarattığı eserlerle ilgili maddi ve manevi hakkının korunması hakkının bulunduğu belirtilmektedir. İç hukukumuzda da bildirme ile paralel düzenlemeler bulunmaktadır⁶⁸.

Kanunla hakkın süjesi konumunda olan esere ilişkin haklar, kendilerini ortaya koyan kişiler ile ya da bağlantılı hak sahipleri ile birlikte değerlendirilmeleri gerekir. Bu çerçevede Kanun koyucunun Kültür ve Turizm Bakanlığı'na belirli sorumluluklar yüklemekte olduğu ifade edilmektedir. Fikir ve sanat eserleri, fikri çaba ürünü olmasının yanı sıra bazı unsurları da üzerinde taşımaktadır. Bu unsurlar; ortaya çıkarma, icra edimini üzerinde taşıma ve fikri değeri taşıma unsurları olarak sıralanmaktadır. Kanun koyucunun söz konusu unsurlar açısından getirdiği hükümler yardımcı hükümlerdir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu eser olarak tanınabilme niteliklerine ek olarak yardımcı unsurların da eser üzerinde mevcut olması gerekmektedir⁶⁹.

Öğretide fikir ve sanat ürünü kavramının kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu ürün kavramı, doğadan elde edilmekte olan faydalı şeylerle mahsulleri karşılamaktadır. Ürün kavramının mecazi anlamda eser kavramını karşılamakta

⁶⁶ Suluk/Orhan, s. 8-9.

⁶⁷ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s. 7-8.

⁶⁸ Bozbel, s.17-18; Kılıçoğlu, s. 19-20.

⁶⁹ Uslu, Eser Sahipliği s.13.

olduğu görülür⁷⁰. Söz konusu kelimeyle doğal yollardan elde edilmekte olan mahsullerin de ifade edilmekte olduğu ileri sürülmektedir. Ancak fikir ve sanat eserleri bakımından konuya yaklaşıldığında manevi yön ile somutlaştırmanın ön plana çıkarıldığı görülür. Mümtaz, orijinal, seçkin ve esas anlamlarını taşıyan “özgü” kavramı, ortaya çıkarılmakta olan fikri çabalar için gerekli bir kavramdır. Fikri ve sanat eserleri içerisinde sahiplerine özgü olma hususu önem taşımaktadır. Zira sanat eserleri, sadece sahiplerinin hususiyetlerini taşıma kapsamında kanuni niteliğe sahiptirler. Bu çerçevede, herhangi bir şeyin önemini belirtme bakımından soyut ölçü olarak tanımlanmakta olan “değer”⁷¹ kavramının kullanılması, “ürün” kelimesinin kullanılmasından daha doğru görülmektedir. Bütün eserler, eser sahiplerinin düşüncelerinde tartılmasının ardından yüksek ve faydalı özelliğe sahip bir şekilde dış dünyaya sunulmaktadırlar. Bu kapsamda “eser” veya “değer” kavramının kullanılmasının, çalışılmakta olan alan açısından daha anlamlı olacağı ifade edilmektedir⁷². Fikri hukuk açısından “ürün” kelimesinin kullanılmasında bir sakınca olmadığı noktasında doktrinde görüş bulunmaktadır. Bu görüşe göre sanatçının eser yaratırken ortaya koyduğu eserin Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında korunan fikri ve ilmi eser ise bunun nitelendirilmesi yapılırken ürün kelimesinin kullanılmasının yanlış olmadığını savunmuştur. Sonuçta eseri yaratanın zaten hususiyet ve fikri çaba ile eseri meydana getirdiği bu çalışmalar sonucunda ortaya ürün çıktığı bu ürün kelimesinin de eseri anlamsızlaştırmadığı belirtmiştir⁷³.

Kanun koyucu tarafından eser sahibi kavramının tanımının yapıldığı 8. madde gerekçesinde, önceki tanımdaki “*sahibinin hususiyetini taşıyan ve fikir ve sanat mahsulü*” ifadeleri ile paralel düzenlenmiştir. Eseri ortaya koymakta olan fiillerin kişisel ve fikri çabalar oldukları ifade edilmektedir⁷⁴. Eseri ortaya çıkaran kişinin esere hususiyet vermekte olan kişi olduğu ifade edilmektedir. Bu anlatıma göre meydana getirme gerçekliğinin uzantıları belirtilmekte ve ortaya konulmaktadır.

⁷⁰ Bkz. <http://www.tdk.gov.tr>, Türk Dil Kurumu Başkanlığı Sözlüğü.

⁷¹ Bkz. <http://www.tdk.gov.tr>, Türk Dil Kurumu Başkanlığı Sözlüğü

⁷² Tekinalp; s. 103.

⁷³ Azra Arkan, Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2005, s. 5.

⁷⁴ Bozbel, s. 28.

Eserlerin sadece gerçek kişilerce meydana getirilmesinin mümkün olduğu ifade edilmektedir⁷⁵. Buna göre doğa olayları neticesi ortaya çıkmakta olan şekiller ile nesnelere, eser olarak değerlendirilemeyecektir. Bu nesne sahipleri de eser sahibi olarak kabul görmeyecektir⁷⁶.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 8. maddesi kapsamında ele alınan ortaya koyma unsuru, aynı kanunun 1/B-a madde metninde belirtilmekte olan "*eser sahibinin hususiyetini taşıması*" şartının doğal sonucudur. Söz konusu unsurun uluslararası hukuk çerçevesinde korunmakta olan ve doğal hukuktan kaynağını alan bir unsur olduğu ifade edilmektedir. Tabii hukuk neticesi ortaya konulmuş olan söz konusu unsurun benimsenmesinin olumlu yönleri bulunmaktadır. Eserler ile eserlere ilişkin doğmuş olan hakların bilinçli bir biçimde anlaşılmasının sağlanması ve eser sahiplerine tanınan korumayla bu kişilerin, toplumun kültürel mirasını daha fazla desteklemesi, anılan olumlu yönlerin başında gelmektedir⁷⁷.

Tabiat, tarih ve insanlığa ait kültürel birikim ile ortaya çıkan verilerin, fikir ve sanat eserlerinin ortaya çıkması açısından önemli bir yere sahip olduğu açıktır. Söz konusu birikimi destekleyen ve özgün içerikler sunmakta olan eser sahiplerinin fikri çabalarına değer verilmesi gerekmektedir. Örnek olarak Auguste Rodin tarafından meydana getirilen "Düşünen Adam" heykelinde ana fikir, adamın düşünmesi olarak sunulmaktadır. Bunun yanı sıra, ana fikrin şekle bürünerek heykel haline getirilmesi, eserin yaratıcısı konumunda olan kişinin bireysel yeteneklerinden kaynaklanmaktadır. Böylelikle biçime kavuşturulmuş ve eser sahibinin hususiyetini üzerinde taşımakta olan bu heykel, fikir ve sanat eseri olarak koruma altına alınmıştır. Bir başka heykeltıraşın düşünün adam temasına sahip bir şekildeki heykelinin ayrı ve bağımsız bir eser sahipliği durumunun ortaya çıkması için söz konusu heykelin bazı şartları taşıması gerekecektir. Öncelikle ortaya konulan bir başka düşünün adam heykelinin özgünlüğü ve Auguste Rodin'e ait eserin haklarını

⁷⁵ Gökyayla, s.200.

⁷⁶ Engin Erdil, İçtihatlı ve Gerekçeli Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, Güncelleştirilmiş, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Üçüncü Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009, C. I, s.125.; Gökyayla, s.201; Tekinalp, s. 106; Bozbel, s. 28.

⁷⁷ Tekinalp, s.134.

ihlal etmemesi gerekmektedir. Özgün olmayan ve kopyalama nitelikteki ürünlerin hukuki korumadan yararlanması mümkün değildir. Tam tersine bu ürünlerin eser sahipliği hakkını tecavüz etmesi durumu söz konusu olacaktır. Bu durumda da uyuşmazlığa konu olan eser üzerindeki hakların tespiti ve bu hakların korunması için yargı organlarına başvurulması gerekecektir⁷⁸.

Eserleri meydana getiren kişilerin eser sahipleri oldukları kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra eserleri kamuya sunan, onları tanıtan, kitlelere yayılmasında öncülük eden ve bunları çoğaltan kişiler tarafından yapılmış olan işlerin eser sahipliği hakkını doğurmayacağı ifade edilmektedir. Esere ait manevi haklar sadece eser sahibi tarafından kullanılabilir ve eser sahiplerinin bu haklarını devredemeyeceği kabul edilmiştir. Bu kapsamda eserler üzerindeki mevcut ve devredilmesi imkânsız nitelikteki hakların kullanılmasının başka birisine usulünce devredilmesinde dahi, söz konusu hakların kullanımındaki yetkinin devralan kişiye verilemeyeceği ve eser sahibi konumundaki kişinin bu hakları kullanımda yetkili tek kişi olduğu ifade edilmektedir. Eserlere ilişkin devir işlemlerinin ekseriyetle maddi haklar bakımından kendisini gösterdiği ifade edilmektedir. Eserlerin sahipleri, eserlere yönelik maddi haklarından feragat etme ve onları başkalarına devretme konusunda özgürdürler. Buna karşın eser sahipleri, yaratmış oldukları eserler üzerindeki manevi haklardan yararlanmaya devam ederler⁷⁹.

Meydana getirme unsuru, öğretilerdeki tanımına paralel biçimde ortaya yeni bir şeyin konulması ya da yaratılması ilkeleri ile açıklanır. Burada tarafsızlık ilkesince hareket edilmesi, fikri eserlerin ahlaki unsurlarına uyulmasını ve çalıntı eserler ortaya konulmasının önüne geçilmesini sağlayacaktır. Eser sahipliğinden ötürü meydana gelen hakların, eser sahiplerinin şahsi hakları arasında kabul edilmesi gerekmektedir. Buna paralel olarak da söz konusu hakların her zaman devletçe korunmasına özen gösterilmelidir. Ahlaki açıdan uygun olmayan yöntemler ile meydana getirilen sanat

⁷⁸ Mehmet Saim Tikici, Eser Ahlakı Uygun Olmasa Bile Fikir ve Sanat Eserleri Yasası'na Göre Korunmalıdır, <http://www.hukuki.net/hukuk/index.php?article=386>. (Erişim Tarihi: 11.01.2019).

⁷⁹ Esra Dardağan, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklardan Doğan Kanunlar İhtilafı, Ankara: Betik Yayıncılık, 2000, s.53.

eserleri açısından da söz konusu ilkenin geçerliliği söz konusudur⁸⁰. Eserlerin toplumun genel ahlak kurallarına uygun biçimde meydana getirilmesinin objektif kriterlere bağlanamayacağı ileri sürülmektedir. Zira etik ve ahlak kavramları birbirileri ile aynı anlama gelen ve eser hukuku açısından tam olarak somutlaştırılmayan kavramlardır. Kanun kapsamında esas amaç, fikri açıdan değer taşıyan eser niteliğindeki ürünlerin korunmasıdır. Korunan ürünler, ortaya konuluş biçimleri açısından özgün olmalı ve kanunda öngörülen diğer şartları üzerinde taşınmalıdır. Bu çerçevede kanun, başka bir kişinin fikrini ifade etme biçiminin kopyalanarak ortaya benzer bir eser çıkarılması durumunda asıl eser sahibinin haklarını koruyacak, kopya eser sahibini ise eser sahipliğinden doğan haklardan mahrum bırakacaktır⁸¹.

Eserin meydana getirilmesine ilişkin ortaya konulan unsurda, esere ait parçaların tamamının birlikte değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Eser, meydana getirme unsuru açısından bir bütün olarak değerlendirilir ve bu şekilde değer görür. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'ne ait 05.12.1977 tarih ve 5069 Esas, 533 sayılı Kararda; “herhangi bir kitap içeriğindeki bilgilerden parçalar halinde belli kısımların alıntılanması ve takvim yaprakları üzerine bu kısımların yazılması, eser sahibine ait olan hak ve yetkilerin ihlali niteliği taşıdığı gerekçesiyle hukuka aykırı bulunmuştur. Söz konusu karar metninde eserlerin belli kısımlarına tanınmakta olan hakların, eserlerin tamamına tanınmakta olan haklara eş tutulması gerektiği ifade edilmiştir”⁸².

Yargıtay tarafından verilen karara ilişkin olarak meydana getirme unsurunun tamamlanmayan, ancak sahibinin hususiyetini taşıyan parçalar açısından da hukuki sonuç doğurduğu ifade edilmektedir. Kanuna göre eser sahiplerinin maddi haklarının muhafazası önemli kabul edilmiş ve maddi haklar, manevi haklar açısından aracı konumunda kabul edilmiştir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 03.02.2006 tarih ve 2005/354 Esas, 2006/915 sayılı Kararı çerçevesinde söz konusu husus

⁸⁰ Bozbel, s. 30.

⁸¹ Suluk/Karasu/Nal, S. 46.

⁸² Erdil, s.126.

vurgulanmıştır⁸³. İlgili karar metninde ele alınan hususlar, kanunun hükümleri ile paralellik göstermektedir.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında eserlerin dışında bunlara benzeyen kimi kavramlar da, fikri nitelikleri dolayısıyla bazı düzenlemelere tabii tutulmuştur. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 83 ve devamındaki haksız rekabet başlığının altında “*Ad ve alametler*” ile “*İşaret, resim ve sesler*”, bunun yanı sıra “*Mektuplar*” ve “*Resim ve Portreler*”, fikri açıdan değerli olmaları münasebetiyle korunmaya çalışılmıştır. Bu düzenlemelere göre, haksız rekabet hükümleri bakımından saldırıda bulunan kişilerin tacir olmamaları halinde dahi yaptırımlara maruz kalacakları hükme bağlanmıştır. Bu düzenlemeler ile saldırıya uğrama olasılığı en aza indirilmeye çalışılmaktadır. Zira haksız rekabetten doğan zararların sonuçları, kamusal alanda topluma büyük zararlar vermektedir. İhtiyati tedbirlere ilişkin alınacak kararlarda fikri çaba sahibi olan kişilerin etkili biçimde korunmaları amaçlanmaktadır.

Haksız rekabet hükümleri kapsamında ortaya çıkan uyuşmazlıklar bakımından hızlı hareket edilmesi gerekmektedir. Bu anlamda ihtiyati tedbir kararının uygulanması önemlidir. Bu yolla henüz eser seviyesinde değerlendirilemeyecek fikri çaba ürünlerinin korunması da mümkündür. Haksız rekabet hükümleri açısından ortaya çıkan uyuşmazlıklarda, uyuşmazlığa konu olan hususa ilişkin ispat şartlarının zorluğu ve bilirkişi incelemelerinin uzun sürmesi gibi nedenlerden ötürü ihtiyati tedbir kararının alınması, ileride doğabilecek hak kayıplarının önüne geçecektir⁸⁴.

⁸³ www.sinerjimevzuat.com (Erişim Tarihi:11.01.2019)

⁸⁴ Nevhis Deren Yıldırım, Haksız Rekabet Hukuku ile Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku’nda İhtiyati Tedbirler, İstanbul: Alkım Yayınları, 2. Baskı, Nisan 2002, s.7.

İKİNCİ BÖLÜM

ESER SAHİPLİĞİ

1. ESER SAHİBİNİN TANIMI

Yukarıda eserin ne olduğu, nelerin eser olacağını ve eser olmanın özelliklerini kısaca ele aldıktan sonra 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun konusunu oluşturan eserlerin sahibinin kim olacağı hususu ele alınacaktır.

Söz konusu kavram, tarihsel süreç içerisinde ilk olarak yazılı eser basımında kendisini göstermiş ve tanınmıştır. Eskiden eser sahipliğine ilişkin hukuki durum ile fiili durum arasında fark bulunmamaktaydı. Yani eseri elinde bulunduran kişinin eser sahibi olarak tanınması durumu söz konusuydu. On beşinci yüzyıldan itibaren yayın evleri, basılı eserler hususunda imtiyaz hakkı sahibi olarak kabul edilmeye başlanmıştır. 1709 tarihinde çıkarılan Kraliçe Anne Kanunu'nda fikri mülkiyet kavramına yer verilmiş ve eser sahipliğine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Bu kapsamda başlangıçta basılı eserleri yayımlayanlara ve onları çoğaltanlara tanınan eser sahipliği hakkı, zamanla eseri ortaya koyan ve ona kendi hususiyetini veren asıl kişiye verilmiştir. Böylelikle eser sahipliğine ilişkin hukuki koruma usullerinde kanuni alt yapı hazırlanmaya başlanmıştır⁸⁵. Tarihte ilk olarak eser sahipliğine ilişkin yapılan değerlendirmelerde, eserin kendisinin eserin yapıldığı malzemedен ayrı biçimde ele alınmadığı görülmektedir. Örneğin Roma Hukuku'nda, bir başkasına ait kâğıt üzerinde resim yapılması halinde bu resme ilişkin eser sahipliği hakkının kâğıdın sahibine ait olduğu ileri sürülmekteydi⁸⁶. Resmi yapan kişinin eser sahipliği

⁸⁵ Erel; s. 36; Ayiter; s. 17-18.

⁸⁶ Her ne kadar Fikri Mülkiyet Hukukuna ilişkin olarak anlatılan bir örnek olarak hemen hemen tüm Fikri Mülkiyet Hukuku kitaplarında ele alınıp anlatılan bir örnek olarak kabul edilse dahi iş bu uyumsuzluk; resmi yapan, boyanın sahibi ve kâğıt sahibi arasındaki mülkiyet tartışmasıdır. Fikri Mülkiyet Hukukuna ilişkin bir tartışma değildir.

hakkının tanınması daha sonraki dönemlerde ortaya atılmış olan görüşlerle savunulmaya başlanmıştır⁸⁷.

Esas itibarıyla matbaa icat edilmeden evvel yazılı kültürel eserlerden çok sözlü kültürel eserlere ağırlık verilmekteydi. Ortaçağ döneminde matbaa icat edildikten sonra, fikri hakların kendisini göstermeye başladığı görülmüştür. Bu noktada başlangıçta matbaanın icadı, eser sahibinin değil yayın evinin menfaatine olmuştur. Matbaa icat edildikten sonra ilk olarak kitabın basımında faaliyet gösteren kişilere hukuki koruma sunulmuş ve bu kapsamda “Copyright” kavramı, eser sahipliği kavramının yerine kullanılmıştır⁸⁸. Dilimizde “Telif hakkı” olarak kullanılmakta olan bu hak, eserlerin sahiplerinin eserlerin çoğaltılmasında ve kamuya sunulmasında kendilerinin temsil kabiliyetlerinin tanınmasını ifade etmektedir. Buna göre, basılı eserlerin yanı sıra çoğaltılmaya ve yayıma müsait durumdaki her eser açısından söz konusu hakkın tanınması gerektiği ifade edilmektedir⁸⁹.

Yirminci yüzyıl sonlarına gelindiğinde çağdaş dünyada eser sahipliğine ilişkin hakların devlet eliyle korunması gerektiği görüşü değer kazanmıştır. Bu tarihlere eser sahipliği kavramına ve bu kavrama ilişkin haklara yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası hukuki düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. 1957’de çıkarılan Hindistan Yasası’ndaki 17. madde ve 1971’de çıkarılan Kanada Yasası’ndaki 12. madde eser sahibini tanımlamıştır. Buna göre; “*eser üzerindeki fikri hakların ilk sahibi*” olan kişinin eser sahibi olduğu belirtilmiştir. 1992’de çıkarılan İsviçre Federal Fikri Haklar ve Komşu Haklar Kanununda eser sahibi: “*Bir eseri meydana getiren gerçek kişinin eser sahibi sayılacağı*” şeklinde eser sahipliği tanımına yer verilmiş ve eser sahibinin kim olacağı yönünde net bir kanun maddesine hükmedilmiştir. Fransız Hukukunda da eser sahibi 1992 tarihli Art L. 111-1. Maddesinde, “*bir fikri eseri meydana getiren, sırf onu yaratmış olması olgusundan dolayı, o eserin sahibi sayılacağı*” şeklinde tanımlanmıştır. Alman Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda “*eseri vücuda getiren kişi*”, “*eseri meydana getiren kişinin*”

⁸⁷ Arkan, s.3; Ceritoğlu Sengel, s.39.

⁸⁸ Hamide Topçuoğlu, Fikri Haklar Ders Notları, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi, 1964, s. 27.

⁸⁹ Erel; s. 36-37.

eser sahibi sayılacağı düzenlenmiştir. Avusturya Hukukunda 1936 sayılı kanuni düzenlemelerine göre “ *eser sahibi onu meydana getiren kişidir*” tanımı yapılmıştır. İtalyan Hukukunda ise öncelikle eserin tanımı yapılmış ve bu eseri meydana getiren kişinin eserin sahibi olduğunu belirtmiştir. Yabancı hukuktaki tüm bu tanımları incelediğimizde yapılan tanımlar iç hukukumuzda yapılan eser sahibi tanımına oldukça benzerdir. İspanyol ve Hollanda Hukuk sistemlerinde ise Kıta Avrupası sistemlerinden farklı olarak tüzel kişilerin eser sahipliği ve haklarında bahsedilmiştir. Görüldüğü üzere Kıta Avrupası’nda eser sahipliği tanımları birbirlerine benzemekte ve gerçek kişinin eser sahipliği ilkesine atıflar yapıldığı görülmektedir⁹⁰.

Kıta Avrupası’nın eser sahipliği kavramı üzerindeki görüşleri belirttikten sonra iç hukukumuzda durumun ele alınışını inceleyeceğiz. Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun tanımlar bölümünde 3/3/2004 tarihli değişiklik ile 1/B maddesinde “*eseri meydana getiren kişi*” olarak tanımlamıştır. Ayrıca Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 8. Maddesinde ise eser sahibi şu şekilde tanımlanmıştır: “*Bir eserin sahibi, onu meydana getirendir*”. Kanuni tanımın yanında doktrinde yer alan tanımları aşağıda inceleyeceğiz.

Hirsch’e göre; Fikri çaba sonucu meydana gelen ve hususiyet taşıyan fikri eseri meydana getiren kişi, eser sahibidir. Hirsch bazı durumlarda, eserin maddi ve manevi hakları kapsamında da durumu inceleyerek, eseri yaratan dışında kalan kimselerin ancak eserin bağlantılı hak sahibi olabileceğini dile getirmiştir⁹¹.

Arslanlı’ya göre; eseri meydana getiren ve meydana gelme sürecinde fikri çaba ile esere hususiyeti kazandıran kişi eser sahibidir. Esere hususiyet kazandıran kişinin genel olarak eser üzerindeki maddi ve manevi hakların sahibi olduğunu belirtmiştir. Özel durumlarda (yayımcı-yapımcı-gölge yazarlık- çalışanların eser sahipliği) bu hakların sahipleri ve kullanımının nasıl olacağı hususunda tarafların

⁹⁰ Ateş, Eser Sahipliği, s. 23-28; Beşiroğlu, Fikir Hukuku Dersleri, s. 172-173.

⁹¹ Hirsch, Fikri Say II, s. 73-74.

kendi aralarında sözleşme yapabileceğini ve hakların kullanımının ölçülerini belirleyebileceğini savunmuştur⁹².

Yarsuvat eser tanımında, esere özelliğini katarak eseri meydana getiren kişinin eser sahibi olacağını belirtmiştir. Ayrıca eser sahipliği haklarının eserin meydana gelmesi ile doğacağını, eser sahibinin yalnızca gerçek kişi olabileceğini aksinin düşünülemediğini savunmuştur⁹³.

Tekinalp ise eser sahipliğini tanımlarken, doğal hukuk gereği eseri meydana getiren kişi veya kişilerin eser sahibi olduğunu ifade etmiştir. Sahiplik tanımının doğal hukukta gelmesinden ötürü, “*eserin sahibi onu meydana getirendir*” ilkesinin evrensel olduğunu belirtmiştir. Eserin meydana gelmesi ile birlikte, herhangi bir kayda, tescile veya tespite bağlı olmadan eser sahibinin, eserin maddi ve manevi haklarından faydalanabileceğini savunmuştur⁹⁴.

Ateş, eser sahipliğini tanımlarken, eseri somutlaştırarak onu varlık aleminde meydana getiren kişinin eser sahibi olduğunu belirtmiştir⁹⁵. Öztan eser sahipliğini şu şekilde tanımlamıştır: “*Eser sahibi, eserinde; kendi ruhuna, fikirlerine şekil veren ve varlık kazandıran kimsedir*” tanımını yapmıştır⁹⁶. Tanımdan da anlaşılacağı üzere hususiyet, meydana getirme ve fikri çaba sonucu meydana getirilen eseri yaratan kişinin eser sahibi olabileceğini belirtmiştir. Herhangi bir fikri ya da sanatsal eserin ortaya konması, maddi anlamda fiili bir durum olarak değerlendirilmektedir. Eser, kendisini ortaya koyan kişinin hususiyetini üzerinde taşımalıdır. Söz konusu koşula paralel olarak eser sahibinin eseri yaratan ve onu meydana getiren kişi olacağı ifade

⁹² Arslanlı, s. 61-62.

⁹³ Yarsuvat, s. 56.

⁹⁴ Tekinalp, s. 134-113.

⁹⁵ Ateş, Eser Sahipliği, s. 32.

⁹⁶ Öztan, s. 234.

edilmektedir. Bu hüküm, tabii hukuktan kaynaklanan bir hükümdür. Buna paralel olarak söz konusu hükmün evrensel nitelikte olduğu ileri sürülmektedir⁹⁷.

Eser sahipliğinin tanımı noktasında yukarıda bir takım görüşler ve tanımlar ele alınmıştır. Yukarıda ifade edilen görüşlere göre eser sahibi; eseri kendi ele alış ve anlatım tarzı ile ele alıp, fikri çabaları neticesinde varlık âleminde eseri kanunda belirtilen türlerin herhangi birinde şekillendiren kişidir. Eser sahibi, esere kendi yaratımsal özgünlüğünü ve hususiyetini katarak var eden kişidir⁹⁸.

Modern hayat şartları ve teknolojinin ilerleme seviyesi ile birlikte değerlendirildiğinde bünyesinde barındırdığı haklar ve sahibine kattığı ekonomik değer sebebiyle eser sahipliğinin tespitinde çok daha hassas hareket edilmelidir. Kanımızca eser sahibi, fikri çabası sonucunda meydana getirdiği esere hususiyetini katan kişidir. Eser sahibinin, eseri varlık âleminde kanunun aradığı şekillerde somutlaştırması bir zorunluluktur. Somutlaştırma eser türlerine göre farklılık arz etse bile önemli olan eserin var edilmesidir. Eseri var ettiğini iddia eden kişi eserin sahibidir.

Fikir ve sanat eserlerine varlık kazandırma ve onları yaratmanın, salt emek harcanması kavramıyla sınırlandırılması yanlış bir değerlendirme olacaktır. Bu anlamda bir konuya ilişkin mütalaa hazırlamakta olan bilim insanının düşüncelerini yazıya aktarma işini üstlenen kâtip, eser sahibi olarak kabul edilmez. Varlık kazandırma ve ortaya koyma, belirli bir yorum, orjinal tasvir veya sahibinin hususiyetini gösteren niteliklerin bütününden oluşmak zorundadır. Eser sahibi, bir bakıma nakış işi esnasında ipliğe yön veren kişidir. Öncesinde çizilen bir yönde nakış işi yapmakta olan kişi, eser sahibi olamaz. 1890'da İngiltere'de Kenrick Co. ile Lawrence⁹⁹ arasında görülen bir davanın bu konuda yön gösterici bir dava olduğu

⁹⁷ Kaya, Arslan, Bilgisayar Programlarının Şahsen Kullanmaya Mahsus Olarak Çoğaltılması Mümkün müdür?, Prof.Dr. Kemal OĞUZMAN'ın Anısına Armağan, İstanbul, 2000, s.432.

⁹⁸ Suluk/Karasu/Nal, s. 79/80; Yavuz/Alıca/Merdivan, s. 194; Erel; s. 86; Bozbel, s. 55-56; Kılıçoğlu, s. 179-180.

⁹⁹ Beşiroğlu, Fikir Hukuku Dersleri, s.173'te belirtilen "1890, 25 qBD 99,38 W.R 779, 13 Digest 174. 105" sayılı karar.

ileri sürülmektedir. Söz konusu dava kapsamında somut olayda seçmenlerin oy kullanacakları formlar üzerinde figür tasarlayan uzman gözetimindeki çizimle görevli kişilerin eser sahibi olarak nitelendirilemeyecekleri karara bağlanmıştır. Yakın zamandaki benzer bir konuda ise mahkeme, görüntülü bir röportajda kendisi ile röportaj yapılan kişi ile röportajı yapan kişinin birlikte eser sahipliği hakkına sahip olduklarına karar vermiştir. Birlikte eser sahipliği hususuna ilişkin yapılan değerlendirmelerde eser sahibi olarak tanınan kişilerin ortaya konulan eser üzerindeki fikri çabalarının eserin oluşmasındaki katkıları önemli görülmüştür¹⁰⁰.

Herhangi bir hakkın mevcudiyetinden söz edilmesi için hakkın konusunu oluşturan hukuksal varlık, değer ve hakka ilişkin süjenin birlikte bulunması gerekir. Hak olarak belirtilmekte olan yetkiler, hukuk düzeni içerisinde “kişi” adı verilen varlıklara tanınmaktadır. Bu aşamada hak sahipliği açısından öncelikle “kişi” olmak gerekmektedir. Bu da Medeni Hukuk kapsamında gerçek ya da tüzel kişileri birlikte ele almayı zorunlu kılmaktadır. Hukuki anlamda hak sahibi olunması açısından gerçek ya da tüzel kişiler arasında farklılık bulunmamaktadır. Bazı teknik konular dışında tüzel kişiler ve özel kişiler, hak sahibi olabilme hususunda eşittirler¹⁰¹. Hukuk düzeni tarafından kişiliğin doğması ve sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi, hak sahipliğinin başlıca ölçütleri arasında kabul edilmektedir. Eser sahipliğine ilişkin olarak ortaya çıkan hak sahipliği konusunda tüzel kişiler ile özel kişiler arasında birtakım teknik farklılıkların olduğu açıktır. Zira yapısı gereği tüzel kişilerin kendi başlarına eser ortaya koyma ve hususiyetlerini ortaya konulan esere yansıtma kabiliyeti bulunmamaktadır¹⁰². Eser sahipliği hakkının bu hakka sahip olan kişilere sunduğu yetkilerin kullanılması, eser sahiplerinin en temel haklarıdır. Söz konusu haklar, kaynağını bizzat fikri ve sanatsal eserlerin kendilerinden almaktadır. Yani eserlerin var olmasının, eser sahibini belirli haklara kavuşturacak olan ilk koşul olduğu ifade edilmektedir. Eser meydana getirildiği an itibariyle kanun kapsamında korunması gereken hak ve yetkileri; sahibine ve bağlantılı hak sahiplerine verir. Bu ilkeden yola çıkarak korunan ve kendisi ile birlikte hak sahipliği idesini getiren ilk

¹⁰⁰ Beşiroğlu, Fikir Hukuku Dersleri, s.173.

¹⁰¹ Ateş, Fikri Hakların Sınırlandırılması, s.77-78.

¹⁰² Suluk/Karasu/Nal, s. 79/80; Öztan, s. 236

şey eserdir. Eser olmadan eser sahipliği ve eser sahipliğinden kaynaklı haklardan bahsedemeyiz¹⁰³.

FSEK kapsamında sadece eser olarak değerlendirilebilecek seviyedeki fikri çabalar değil, sahiplerinin hususiyetlerini taşıyacak düzeydeki mektup, resim ve hatıratlar da fikri çaba olarak görülmektedir. Bu kapsamda bunların da fikri ve sanatsal değer taşıdıkları ve muhafaza altına alınmaları gerektiği ileri sürülmektedir. Kanunla eser niteliğindeki değerler de koruma altına alınmaya çalışılmıştır. Söz konusu koruma, mektuplar açısından yayınlanma, resimler ve portreler açısından sergilenme, sesler açısından çoğaltma ve yayma, isim ve alametler açısından ise yanıltıcı biçimdeki kullanılmaları kapsamaktadır. Fikir Sanat Eserleri Kanunu m. 84-85-86'da korumanın sınırları kanun koyucu tarafından belirtilmiştir. Çalışmamızın ilk bölümünde mektup, portre resim ve hatıratların kanunun aradığı şartları taşıması şartı ile eser olarak kabul edileceğinden bahsetmiştik. İş bu başlık altında ise bu tür çalışmaları meydana getiren kişilerin eserde hususiyeti ve fikri çabasının bulunması durumunda, fikri çaba ve hususiyeti katan kişi eser sahibi olacaktır. Eser sahipliğinden kaynaklı hakları kullanabilecek ve eserlerdeki manevi hakları kanuni süreler boyunca korunacaktır¹⁰⁴.

Eser sahipliğine ilişkin kavram, aitlik durumunu ifade etmenin yanı sıra, eserin sahibini ve malikini de ifade etmektedir. Eserlerin sahiplerinin kim olduğunun belirlenmesi, eserlerin kimliğinin belirlenmesine eş değer görülmektedir. Kanunun amacı fikri ve sanatsal eserleri korumak olduğu ifade edilmektedir. Bu sebebe binaen eser sahibinin kimliğinin saptanmasının öncelikli amaç olduğu ileri sürülmektedir. Bu noktada eser sahipliğine ilişkin hukuki durum, eşya hukukunda tanımlanan mülkiyet ve zilyetlik kavramlarından farklıdır. Buradaki sahiplik kavramının, ortaya çıkan işin failini, eserin yaratıcısını ve onun ortaya konulmasında aktif rol oynayan iradeyi karşılamaktadır¹⁰⁵. Fikir ve Sanat eserleri Kanunu çerçevesinde ele alınmakta olunan eser sahipliği kavramı, Eşya Hukuku'ndaki mülkiyet kavramından farklıdır.

¹⁰³ Tekinalp; s. 134; Arslanlı, s. 62; Ateş, Eser Sahipliği, 42-43.

¹⁰⁴ Uslu, Eser Kavramı, s.25.

¹⁰⁵ Ateş, Fikri Hukukta Eser Sahipliği, s. 130.

Buradaki sahiplik durumu, eserin yaratıcısı anlamını ifade etmektedir. Kanun kapsamında ortaya çıkabilecek tartışmalı hususlar açısından başvurulma imkânı bulunan adi şirketlerde, haksız rekabet uygulamalarının söz konusu olması halinde dahi, öngörülmekte olan başvuru yolları için herhangi bir hüküm bulunmadığı hallerde, tamamlayıcı hukuk kurallarının uygulanması söz konusu olacaktır¹⁰⁶.

Türkiye’de iç hukuk düzenlemelerine bakıldığında eser sahipliğine ilişkin düzenlemelerde tutucu hukuki görüş ile düzenlemeler yapılmıştır. Eser sahibi olarak tanınan kişilere sunulan haklar açısından şeklin esas alındığı ve sıkı şekil koşulları kapsamında eser sahiplerinin korunmaya çalışıldığı ileri sürülmektedir. Fikir ve Sanat eserleri Kanunu kapsamında eser sahipliğine ilişkin ortaya konulan ilkelerin, eser sahibine tanınan haklar bakımından önemli bir yeri bulunmaktadır. Eseri meydana getiren ve ona kendi hususiyeti veren kişilerin eser sahibi olarak korunacakları açık bir biçimde ifade edilmektedir. Bu aşamada kanun koyucunun her türlü fikri ürünü eser olarak kabul edilmemesi yönünde görüş beyan ettiği görülmektedir. Kanun koyucu bu konuda bazı sınırlamalar getirmektedir. Eser sahibi olunabilmesi ve buna bağlı haklardan yararlanılabilmesi için belli başlı koşulların eser üzerinde tecessüm etmesi gerekmektedir. Bunlar; eser sahibinin hususiyetinin eser üzerinde taşınması, fikir ürünlerinin kanunda sınırlı sayı ilkesine bağlı kalınarak belirtilen eser türlerinden birine dâhil olması ve eserin meydana getirilmiş olmasıdır¹⁰⁷.

Eserlerin ortaya konması ve eser sahipliği hakkının kazanılması, maddi bir olgudur. Bu yüzden söz konusu duruma ilişkin hukuki bir işlem yapılmasına gerek yoktur. Bu çerçevede irade beyanının olup olmamasının da hukuken bir anlamı yoktur. Eser sahibi olan kişilerin ayırt etme güçlerinin olup olmamasının ya da bu kişilerin reşit olup olmamalarının hukuken bir önem taşımadığı ifade edilmektedir. Eser sahipliği açısından önemli olan husus, fikirsel çaba neticesinde bir eserin yaratılması bunun sahibinin hususiyetini üzerinde taşımasıdır. Bu çerçevede sınırlı ehliyetli ya da tam ehliyetsiz kişilerin de eser ortaya koymaları imkân dâhilindedir.

¹⁰⁶ Dilek Baytan Karakuzu, Fikri Mülkiyet Hukuku, Kavramlar, İstanbul: Beta yayınları, 2005, s.37.

¹⁰⁷ Öztan, s.235-236.

Öğretiye göre, söz konusu kısıtlı kimseler tarafından eser yaratılması durumunda, eser sahipliğinden kaynaklanan maddi hakların bu kişilerin yasal temsilcileri tarafından kullanılabilmesi ifade edilmektedir. Manevi haklarını kullanacak salahiyyette olmayan kişilerin bu haklarının kullanımı ise Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 19’da belirtilmiştir. Yasal temsilci veya kanunda belirtilen kişiler manevi hakları kanunda belirtilen şekil ve sınırlarda kullanabilirler¹⁰⁸.

Eser yaratma ya da diğer bir ifadeyle eser ortaya koyma, beşeri bir faaliyettir. Beşeri faaliyet yalnızca insana mahsus bir özellik olduğundan insan dışında doğa olayları ile meydana gelen estetik değerlerde, anonim olarak sahibinin kim olduğu belli olmayan estetik değerlerde, hayvanların bilinçli veya bilinçsiz olarak yapmış olduğu estetik değerler eser olmadığı için eser sahipliği de bulunmamaktadır. Özetle eser sahipliği hakkının beşeri bir hak olduğu ve insan dışında başka bir irade tarafından ortaya konulan ürünler açısından eser sahipliği hakkının söz konusu olamayacağı ifade edilmektedir. İnsan dışında başka bir irade tarafından yazıldığı iddia edilen kitaplar açısından da fikri mülkiyet hukuku açısından tartışmalar bulunmaktadır. Bedri Ruhselmanın iddiasına göre kendisine bir ruh tarafından yazdırılan “İlahi Nizam ve Kainat” isimli kitap için aslında fikri mülkiyet hukuku açısından bir tartışma olmaması gerekirken Bedri Ruhselmanı ailesi kitaba ilişkin eser sahipliği ve fikri mülkiyet haklarına ilişkin davalar açılmıştır.¹⁰⁹

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 1/b’de: “*Eser sahibi; eseri meydana getiren kişidir*” hükmüne yer verilmektedir. Kanunda söz konusu durum, devam eden maddeler içerisinde tekrar ele alınmıştır. Bu kapsamda 8. maddede şöyle denilmektedir: “*Bir eserin sahibi onu meydana getirendir*”. Kanunun 1/B maddesi 2004 değişikliğine kadar şu şekildeydi: “*Eser sahibi; eseri meydana getiren gerçek kişidir*”. 03.03.2004’ te yapılan değişiklik neticesinde kanun metni içerisinde gerçek

¹⁰⁸ Öztan, s. 235; Erel 86-87; Ayiter, s. 90; Arslanlı, s. 62-63; Tekinalp, s. 143-144.

¹⁰⁹ Öztan, s. 237.

kişi ibaresinin çıkarılması sağlanmıştır. Söz konusu düzenlemenin öğretiyeye farklı yansımaları olmuş ve çeşitli yönlerden bu hüküm eleştirilmiştir¹¹⁰.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, T: 17.01.2018, E: 2016/6292, K: 2018/387 Sayılı hükmünde¹¹¹ özetle: “ Davacı vekili "Sevdalyım" isimli müzik eserinin söz ve müziğinin müvekkiline ait olduğunu, davalı şirketin yapımçı, diğer davalının icracı olduğu "Çizerim Seni- Zalim Kader" adlı albümde yer alan "Diyar Diyar Diyarbekir" isimli parçanın müziğinde müvekkilinin "Sevdalyım" adlı eserinin müziğinin kullanıldığını, eser sahibi olarak da Cevher Can'ın gösterildiğini ileri sürerek FSEK 68'inci maddesi uyarınca 1.000,00 TL maddi tazminatın FSEK'in 68'inci madde hükmü uyarınca, 3 katı tazminat ile birlikte ve 10.000 TL manevi tazminatın avans faiziyle beraber tahsilini talep ve dava etmiştir. Davacı vekili 28.08.2013 havale tarihli ıslah dilekçesi ile maddi tazminat yönünden talep sonucunu 10.500,00 TL'ye çıkartmıştır. Davalı ..., iltibas ve tecavüzün bulunmadığını, bastırılan 2.000 adet CD'den sadece 50 adedinin satılabildiğini, doğduğu yörenin folkloründen esinlenerek dava konusu eseri oluşturduğunu, anonim özelliği bulunan bu eserin beste değil uyarılama niteliğinde olduğunu savunarak davanın reddini istemiştir. Mahkemece bozma ilamına uyularak yapılan yargılama sonunda; dava konusu türkünün anonim olduğu, yenilik ve hususiyet taşımadığı, bu nedenle de davacının eser sahipliği sıfatının bulunmadığı ve FSEK 8. maddesi uyarınca da dava açma hakkı bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. ...Davacı vekilinin temyiz itirazları yerinde görülmemiştir..”

Söz konusu kararda anonim eser durumu incelenmiş ve eser sahipliğinin tespiti araştırılmıştır. Söz konusu anonim eserin sahibinin hususiyetini taşımadığı ve herhangi bir yenilik durumunun olmadığı ileri sürülerek somut olayda eser sahipliğinden söz edilemeyeceği belirtilmiştir. Eser sahipliği açısından yukarıda yapılan değerlendirmelere paralel olarak eserin nitelikleri ve eser sahipliği hakkının kazanılması için kanunda öngörülen durumların mevcut olması gerekmektedir. Sahibinin hususiyetini taşımayan, yeni olarak addedilmeyen ve kanunda sayılan eser

¹¹⁰ Arkan, s. 20; Öztan, s. 234.

¹¹¹ <https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi 14.05.2019.

sınıflarından herhangi biri içerisinde yer almayan şeylerin eser olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Aynı şekilde eser olarak kabul edilmeyen şeyler açısından eser sahipliği durumunun söz konusu olamayacağı da açıktır. Dolayısıyla kanunun emredici nitelikteki hükmüne paralel olarak verilen bu kararın hukuki olduğu kabul edilmelidir.

1.1. 03.03.2004' te Yapılan Değişiklik ve Gölge Yazarlık

03.03.2004'te yapılan değişiklik ile kanun metninden “gerçek kişi” ibaresinin çıkarılması neticesinde tüzel kişilerin eser sahibi olum olmayacakları tartışmalı bir hal almıştır. Eser özelliklerinin sayıldığı bölümde esere ilişkin en önemli özelliğin hususiyet olduğuna değinmiştik. Tüzel kişilikler eserlere hususiyetlerini katmak suretiyle ortaya özgün eserler koyamazlar. Fikri hukuk bakımından insan dışındaki herhangi bir irade ya da doğa olayı sebebiyle ortaya konulan ürünlerin hukuki korumadan faydalanması mümkün değildir¹¹². Kanundan “gerçek kişi” ibaresinin çıkarılmasının tüzel kişilere eser sahipliği hakkının tanınması anlamına gelmeyeceği ileri sürülmektedir. Bu anlamda eseri ortaya koyan ve ona hususiyet veren kişinin yalnızca gerçek kişi olabileceği ifade edilmektedir. Tüzel kişiliklere eser üzerinde tanınan haklar, maddi haklarla sınırlıdır. Bu anlamda bağlantılı hak sahipliği kavramı önem taşımaktadır¹¹³.

Fiil ehliyeti sahibi olmayıp eser yaratma amacından bağımsız bir biçimde hareket etmekte olan gerçek kişiler; kanunda belirtilen niteliklere sahip olan eserleri ortaya koymaları durumunda eser sahibi olabilirler. Bu durumun yaratma ilkesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilir¹¹⁴.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 27. maddesinde tüzel kişiliğe ilişkin ibarenin geçmesinin kanun koyucunun dikkatsizliği olarak değerlendirildiği görülmektedir. Ancak 03.03.2004 değişikliği ile Fikir ve Sanat eserleri Kanunu'nda başlangıçtan itibaren öngörülmekte olan eser sahipliği sisteminin bozulduğu savunulmaktadır.

¹¹² Suluk/Karasu/ Nal, s. 80.

¹¹³ Öztan, s. 236.

¹¹⁴ Kılıçoğlu, s. 180;

Kanun koyucu, Fikir ve Sanat eserleri Kanunu kapsamında yapmış olduğu düzenlemeler ile tüzel kişilerin eserden kaynaklanan maddi haklarını korumayı amaçlamıştır. Ancak söz konusu amaca yönelik yapılan kanuni değişiklikler ile kanun sistematığı bozulmuştur¹¹⁵. Kanun koyucunun getirmiş olduğu düzenlemeler kapsamında yapılmış olan değişikliklere karşın, herhangi bir eser açısından eser sahipliği hakkının sadece gerçek kişiler tarafından kullanılabilceği savunulmaktadır¹¹⁶. Tüzel kişilerin eser sahipliği haklarının olmadığı ileri sürülmekte ve tüzel kişilerin esere ilişkin haklarının maddi haklardan ibaret olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu yorum, kanun koyucunun ve kanun sistematığının genel amacına daha uygun olduğu savunulmaktadır¹¹⁷.

Eser sahipliğine ilişkin yapılan kanuni değişiklikler ile Amerika Birleşik Devletleri'nde yaygın olan gölge yazarlık uygulamasının ülkemizde de uygulanmasına gayret gösterilmiştir. Ancak amaçlanan hedefe yaklaşmanın aksine, ilgili düzenleme ile hâlihazırdaki kanun sistematığı de bozulmuştur. Bu konuda öğretilerde getirilen eleştirilerin odağında ise gölge yazarlık kurumu bulunmaktadır¹¹⁸.

Gizli ya da diğer ifadeyle gölge yazarlık uygulaması, Türk hukuk sistemi içerisinde kendisine yer bulamamıştır. Söz konusu uygulama, kişilerin istekleri doğrultusunda kitaplarının şahsi tercihlerine paralel biçimde, adı belli olmayan yazarlara yazdırılmasıdır. Bu uygulamada kitaplar, müşteri ile diyalog kurulması suretiyle yazılırlar ve yazımın bitimi ile birlikte müşterilerin mülkiyetine devredilirler. Kitapların yazarlarının kimliği, proje başlangıcı ve bitiminde gizli tutulmakta ve bir nevi hayalet yazarca yazılmaktadır. Günümüzde söz konusu kitapların gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Bilhassa siyasetçilerin otobiyografilerinin yazımında bu usule başvurulduğu görülmektedir¹¹⁹.

¹¹⁵ Tekinalp, s.135

¹¹⁶ Kılıç, s. 47-48.

¹¹⁷ Bozbel, s. 58; Suluk/Orhan, s. 274

¹¹⁸ Ateş, Eser Sahipliği, s. 140-141; Tekinalp 145.

¹¹⁹ Ateş, Eser Sahipliği, s. 141-142; Bozbel, 57-58.

Söz konusu uygulama daha çok otobiyografi, konuşma, nutuk, bağımsız roman ve seri roman türlerinin ortaya koyulmasında kendisini göstermektedir. Gölge yazarlarla görünürdeki yazarlar arasında kurulan sözleşmelerin hukuki nitelikleri ve geçerlilikleri konusunda öğretilerde pek çok değerlendirme mevcuttur. Türk hukuk sistemi içerisinde kişilik hakkının devredilmesi ve bu hakka yakın olan manevi hakların devredilmesinin mümkün olmayacağı kabul edilmektedir. Bu anlamda eserlerden kaynaklanan manevi haklar açısından kullanım devrinin mümkün olmadığı da ileri sürülmektedir. Kanun sistematığı açısından da hukuk düzenimizin buna izin vermediği ifade edilmektedir. Sözleşme dolayısıyla görünürdeki yazar statüsündeki kişi, eserlerin hazırlanması dolayısıyla gölge yazarlara ödeme yapmak zorunda değildir. Aynı şekilde eserde isminin paylaşılması hakkının devredilmesi de mümkün değildir. Özetle söz konusu akit tipi Türk hukuk sistemi bakımından geçerliliği olmayan bir akit tipidir. Bu bakımdan ifa dolayısıyla ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümünde sözleşme değil, genel hukuk düzenlemelerine başvurulacaktır. Söz konusu uyuşmazlıklarda ispat yükü, iddiayı ortaya atan kişidedir¹²⁰.

Yarg. 11. HD. T: 31.10.2015, E: 2004/11266 ve K: 2005/10524 numaralı kararında: *“Borçlar Kanunu’nun 355. maddesine göre sipariş edilen şeyin aynı zamanda Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümleri uyarınca bir eser olması durumunda; sipariş veren iş sahibi eseri teslim almakla yalnızca eserin fiziki mülkiyetinden kaynaklanmakta olan tasarruf yetkisini haiz olup, eser sahibine tanınmakta olan maddi hakların sahibi değildir. Bu nedenle, iş sahibi eserden kaynaklanmakta olan maddi hakları bizzatı kullanamayacağı gibi bu hakları başkalarına da devredemez. Ancak söz konusu hakların devir ya da kullanım yetkisinin devredilmesi ayrı bir sözleşmeye konu olabilir”*¹²¹ şeklinde konuya dolaylı olarak değinmektedir.

¹²⁰ Ateş, Eser Sahipliği, s. 142.

¹²¹ www.kazancihukuk.com.tr, Erişim Tarihi. 11.12.2018.

1.2. Eserin Sahibi Onu Meydana Getiren Kişidir İlkesi

Eserin sahibinin eseri ortaya koyan kişi olmasını ifade eden söz konusu ilke, evrensel hukuktan kaynaklanmaktadır. Söz konusu ilkeye göre eserleri meydana getirmekte olan kişiler, yani gerçek kişilerin eserlerin gerçek sahibi oldukları ifade edilmektedir. Çağdaş hukuk sistemlerinde de bu ilkenin kabul edildiği görülmektedir. Uluslararası sözleşmeler kapsamında eser sahipliği durumuna yönelik bu ilke, esas ilkelerin başında gelmektedir¹²².

Eser sahipliğine ilişkin ortaya konulan hukuki durum, eserin yaratılmasıyla kendisini gösterir. Söz konusu sıfatın kazanılması için herhangi bir sicil kaydına ihtiyaç duyulmamaktadır. Aynı şekilde herhangi bir kurumdan ya da kuruluştan izin alınmasına gerek yoktur. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, salt biçimde düşüncenin kendisini korumamakta ve düşüncelerin belirli bir forma bürünmesini de zorunlu nitelik olarak kabul etmektedir¹²³.

Söz konusu ilke, yayımcıların, yapımcıların ve tüzel kişilerin eser sahibi olarak kabul edilmesini engellemektedir. Sayılan kişilerin eserler üzerindeki maddi hakları korunmakta ve manevi haklar bakımından eser sahipliği hakkının gerçek kişilere tanınan bir hak olduğu ileri sürülmektedir. Bu ilkeye göre eserleri ilk olarak ortaya koyan kişiler eser sahibi olarak tanınacaklardır¹²⁴.

2. ESER SAHİBİNİN GERÇEK KİŞİ OLMASI ŞARTI

Hukuk düzenimiz içerisinde kişilik kavramının, hak sahipliği veya borç yükümlülüğüne girilebilmesi açısından ehliyet kavramıyla birlikte ele alındığı görülmektedir. TMK madde 8 hükmünce hak ehliyeti kavramı düzenlenmiş ve bireylere söz konusu ehliyet tanınmıştır. İlgili ehliyet, hukuken kişilik kazanma durumun ön şartı olarak kabul görmektedir. Bu yüzden hak ehliyetinin doğum ile birlikte kazanılan ve kişilik kavramıyla birlikte değerlendirilen bir kavram olduğu

¹²² Kılıç, s. 47; Bozbel, s. 55; Kılıçoğlu, s. 180; Tekinalp, s. 134

¹²³ Bozbel, s. 55; Ayiter, s.90; Öztan, s. 236; Arslanlı, s. 62-63; Erel, s. 86; Tekinalp, s. 149.

¹²⁴ Kılıçoğlu, s. 181; Erel, s. 187.

ifade edilmektedir. Fiil ehliyeti kavramı ise, hakkın süjesi konumundaki kişinin belirli bir olgunluk kazanması neticesinde kazanılmaktadır. Söz konusu olgunluğun düzeyine göre de fiil ehliyetinin kapsamı farklılık arz eder. Buna göre ceninin hak ve fiil ehliyeti durumları ayrı değerlendirilmelidir¹²⁵.

Hak ehliyeti açısından öngörülmekte olan kısıtlamaların kanunlar ile sınırlandırılması söz konusudur. Zira hak ve özgürlükler açısından asıl olan özgürlüktür. Kısıtlama ise istisnai bir düzenleme olarak kendisini göstermektedir. Kanundan kaynağını almayan sebepler haricinde hak ehliyetinin sınırlandırılması söz konusu değildir. Gerçek kişilerde hak ve fiil ehliyeti durumlarının tespit edilmesi ve bunların kısıtlanması hususlarında teorik açıdan sıkıntılar karşımıza çıkmaktadır. Tüzel kişilerde hak ve fiil ehliyetlerinin doğumunda ve bunların sonlanmasında ortaya konulan karineler nettir. Ancak gerçek kişiler açısından bu durumun tartışmalı yönleri bulunmaktadır. Gerçek kişiler açısından ispat koşulunun yerine getirilmesinde kimi zaman bazı sıkıntılar yaşandığı görülmektedir¹²⁶.

TMK, gerçek kişilerin sahip oldukları fiil ehliyeti durumunu 10. madde içerisinde düzenlemiştir. Tüzel kişilerin sahip oldukları fiil ehliyeti durumu ise TMK'nın 49. maddesinde düzenlenmiştir. Fiil ehliyeti kavramı, hak ehliyeti kavramından bazı nitelikleri dolayısıyla farklıdır. Öncelikle fiil ehliyeti "*bizzat kendi fiili ile*" kendi lehine hak yaratılması şeklinde tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra var olan hakların sınırlandırılması, ortadan kaldırılması veya kişilerin kendilerini borçlandırıcı sözleşmeler yapması, fiil ehliyeti kapsamında ele alınmaktadır.

Eserler üzerindeki haklar, maddi fiillerle kazanılmaktadır. Eserlere ilişkin sahiplik durumu, maddi fiilleri ifade eder. Bu kapsamda eser sahibinin hususiyetini üzerinde taşımakta olan fikri çaba ürünleri, eser sahibinin ayırt etme gücünün olup olmamasından bağımsız bir şekilde değerlendirilmektedir. Yani, kısıtlı ya da tam ehliyetsiz kişilerin bile eser sahipliği hakkından yararlanması mümkündür. Ortaya konulan fikri çaba ürünü niteliğindeki eser, sahibinin hususiyetini taşıyorsa ve

¹²⁵ Serozan, Rona, Medeni Hukuk, Genel Bölüm, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2016, s.151.

¹²⁶ Serozan, Rona, Tüzel Kişiler, Özellikle: Dernekler ve Vakıflar, İstanbul: Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990, s.21.

orijinal bir eser ise, kendisini ortaya koyan gerçek kişi hak ve fiil ehliyetinin olmasına bakılmaksızın eser sahibi olarak kabul edilmektedir. Bu anlamda fiil ehliyeti ile hak ehliyeti, eser sahipliği açısından çok fazla bir anlam taşımamaktadır. Kanunda sayılan koşulların sağlanması durumunda akıl sağlığı yerinde olmayan kişilerin, kısıtlı kişilerin ya da herhangi bir biçimde fiil ehliyetinden yoksun kişilerin de eser sahibi olmaları mümkündür¹²⁷.

2.1. Tüzel Kişilerin Eser Sahibi Olamamaları Durumu

Bir fikir ve sanat eserinin eser olarak kabul edilmesi için kanunda belirtilen koşullar yukarıda detaylı olarak anlatılmıştı. İşbu başlık altında bu özelliklerden kısaca bahseder isek; Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda belirtilen eser türlerinden herhangi birini, fikri bir çaba sonucunda, yaratıcısının hususiyetini taşıyır şekilde somutlaşması veya şekillenmesi sonucunda eserin meydana geldiği kabul edilir. Ayrıca eser sahibi kanunda da açıkça belirtildiği üzere, onu meydana getiren kişidir. Kanun bu noktada gerçek kişi ibaresini yapmış olduğu değişiklik ile kanun metninden çıkarmış olsa dahi bir eseri yaratma ilkesi gereği yalnızca gerçek bir kişi meydana getirebilir. Bir eser, gerçek bir kişinin, esere kattığı hususiyet ile meydana gelir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun ve tabi(doğa)kanunları hükümlerine binaen eseri ancak meydana gerçek kişi getirebilir¹²⁸. Daha somut bir ifadeyle, Türk Hukukunun kabul ettiği kanun sistematığına göre, tüzel kişilerin eser sahibi olmaları imkânsızdır. Lakin bir tüzel kişi adına veya tüzel kişi organlarının görevleri gereği meydana getirilen eserlerde, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu madde 18/2’de de belirtildiği üzere eser sahibinin onu meydana getiren olduğu, tüzel kişinin de eser sahipliğinden kaynaklı hakları kullanma yetkisine sahip olduğu söylenebilir¹²⁹.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 27/4. maddesinde:“ *ilk eser sahibi tüzel kişi ise, koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır*” hükmü kanunda 2004 yılında yapılan değişiklik ile gerçek kişi ibaresinin, eser sahibini tanımlayan kanun

¹²⁷ Erel, s. 86; Kılıçoğlu, s. 181-182.

¹²⁸ Tekinalp, s. 143; “Eser Sahibinin Gerçek Kişi Olması Şartı” başlığı altında bu durum tüm detayları ile ele alınmıştır.

¹²⁹ Kılıçoğlu, s. 190; Tekinalp, s. 143.

hükmünden çıkarılması olayının birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Kanun koyucunun tüzel kişilerin eser sahibi olması önünde bulunan engelleri kaldırmak ve daha geniş yetkiler ile tüzel kişileri güçlendirmek istediği anlaşılmaktadır. Mevcut değişiklikler ile kanunun sistematığının ve yeknesaklığının bozulduğu söylenebilir. Lakin hem kanunun genel sistematığı hem ruhu itibari ile tüzel kişilerin eser sahibi olamayacağı çok açık bir gerçektir.

2.2. Çalıştırılanların Meydana Getirdiği Eserler

Bilim ve teknolojinin gelişmesi, eser yaratma sürecini önemli ölçüde değiştirmiştir. Günümüzde, genel olarak bir eserin tek bir eser sahibi bulunmamaktadır. Özellikle filmler, bilgisayar programları ve radyo-televizyon programları vs. eserleri, profesyonel ve kalabalık ekiplerce meydana getirilmektedir. Bu durumda eserler üzerindeki eser sahipliği hakkının kimler tarafından hangi hukukî esaslara göre kullanılacağı belirlenmesi gerekmektedir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 18. maddesinin 2. fıkrasının birden fazla hukuk dalını kapsadığı görülmektedir. Bu bağlamda çalışanların meydana getirdiği eserler konusunda İdare Hukuku ile İş Hukukunun bazı düzenlemelerine bakılması gerekmektedir¹³⁰.

Kanun koyucu, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 18/2. maddesinde çalışanlar açısından sözleşmede eser oluşturma yükümlülüğünün bulunduğu veya işin niteliği gereği eser oluşturmamanın gerektiği durumlarda ortaya çıkan eserlerde bu hükmün uygulanabileceğini ifade etmiştir. Memuriyet, kamu görevinin ifası ya da özel hukuka dayalı olarak vekâlet, hizmet, eser sözleşmeleri kapsamında iş gören kişilerin işle alakalı olarak eser yaratması durumuna bu hüküm açıklama getirmektedir¹³¹.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda eser sahibinin, o eseri meydana getiren kişi olması ilkesi mevcuttur. Çalışanların meydana getirdikleri eserlerde bu ilke gereği eserin sahibi çalışanlardır. Ancak çalışanların işverenine bu konuda bazı hak ve yetkiler tanınmaktadır. Kanunda maddi ve manevi olarak ayrılmaksızın “haklar”

¹³⁰ Erel, s. 192-193.

¹³¹ Suluk/Orhan, s. 298; Yarsuvat; s. 58.

şeklinde tanımlanmıştır. Ancak kanunun özü, doktrindeki genel görüş ve yargı kararlarına¹³² göre işverene ait maddi haklar kanunda belirtilmektedir. Bu nedenle çalışanın oluşturduğu eserin maddi hakları işverene, manevi hakları ise çalışana aittir¹³³.

Kanun metninde yer alan “hizmetli” kavramının Devlet Memurları Kanunu’nun asli ve yardımcı hizmet ayırımına açıklık getirecek şekilde yeniden düzenlenmesinin gerekli olduğu doktrinde ifade edilmektedir¹³⁴.

Kanunda “işçi” ifadesine yer verilmektedir. Ancak, vekâlet, eser veya yayım sözleşmesi kapsamında çalışan kişilerin işçi niteliğine haiz olmadıkları kabul görmektedir. Bu nedenle iş sözleşmesi haricinde kalan sözleşmesel ilişkilerde Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 18/2. maddesi hükmünün uygulanabilmesinin mümkün olmadığı kabul edilmektedir¹³⁵. Eseri meydana getiren kişilerin kimler olacağı kanun metninde çok açık ifade ile düzenlenmiştir. Kanunun bu maddesinde eseri yaratanların; işçi, memur ve hizmetli olmalarını kesin ve emredici olarak kabul etmiştir¹³⁶.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 18/2. maddesinde çalıştırılanların (işverenlerin), çalışanların oluşturduğu eserler üzerinde maddi hakları kullanma yetkisinden bahsedilmektedir. Bu düzenlemeye göre işverenlerin maddi hak sahipliğinden söz edilmemektedir. Maddi hak sahipliğinin çalışana ait olması nedeniyle eser üzerindeki bu haklarını mirasçılara aktarması, devretmesi, hakkına saldırı yapılması durumunda dava açması mümkündür. Bu yönüyle işverenlerin tam kanuni ruhsat hakkına sahip oldukları kabul edilmektedir¹³⁷.

¹³² Tekinalp, s. 146’ da bahsedilen Yargıtay 11. H.D., 23.02.2004 tarih ve 2003/7032 E., 2004/1586 K. sayılı kararı.

¹³³ Tekinalp, s. 145; Suluk/Orhan, s. 298; Kılıçoğlu, s. 186.

¹³⁴ Ateş, Eser Sahipliği, 321.

¹³⁵ Ateş, Eser Sahipliği, 319.

¹³⁶ Yavuz/Alıca/Merdivan, s. 585; Erel, s. 192;

¹³⁷ Tekinalp, s. 146.

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda öngörülen sistemin aksi bir kabul söz konusudur. Çalışanın oluşturduğu eser üzerinde işverenin tam veya kısmi hak iddiasında bulunabilmesi için çalışana uygun bir bedel ödemesi gerektiği ifade edilmiştir. Eserin meydana getirilme süreci ile buluşun meydana getirilme süreci farklı özellikler barındırsa da bu fark çok belirgin olmayabilmektedir. Bazı durumlarda buluş, eser olarak kabul görebilmektedir. Çalışanın menfaati için Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na da benzer yönde bir hüküm konulması gerektiği savunulmaktadır¹³⁸.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin bir kararında dershanede bir yıllık sözleşme ile çalışan coğrafya öğretmenin ders anlatımında kolaylık olması için hazırladığı esere yönelik sözleşmede bir yükümlülüğün yer almaması ve öğretmenlerin eser yaratma gibi bir yükümlülüklerinin bulunmaması nedeniyle yaratılan eserin tek sahibinin coğrafya öğretmeni olduğu, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 18/2 maddesi kapsamında değerlendirilerek işverenin hak sahibi yapılamayacağı açıklığa kavuşturulmuştur¹³⁹.

2.3. Yapımcı ve Yayıncının Durumu

Yapımcı¹⁴⁰ ve yayıncı¹⁴¹, eser sahibi sayılmamaktadır. Bu nedenle eser üzerinde maddi ya da manevi hakları mevcut değildir. Ancak Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 18/3. maddesinde bu konuda istisnai bir düzenleme yer almaktadır. Düzenlemeye göre; *“Bir eserin yapımcısı veya yayıncısı, ancak eserin sahibi ile yapacağı sözleşmeye göre mali hakları kullanabilir.”* Kanunun 18/3 maddesi kapsamında yapımcı ve yayıncının bir eser üzerinde maddi hakları kullanması mümkündür. Bunun şartı ise yapımcı ya da yayıncının eser sahibi ile yapacağı

¹³⁸ Kılıç, 61.

¹³⁹ 03.05.2004 T. 2003/11009 E. 2004/4829 K. sayılı kararı (Suluk / Orhan, s. 315).

¹⁴⁰ TDK Sözlük: “Bir sanatçının, bir yazarın eserini yayıma hazırlayan kimse veya kuruluş, yayıncı, naşir, tabii”

¹⁴¹ TDK Sözlük: “Bir şeyin yapılmasında, ortaya konulmasında, gerçekleştirilmesinde emeği geçen kimse veya kuruluş.”

sözleşmede konuyla ilgili yer alacak düzenlemedir. Eser üzerindeki maddi hakların lisans yoluyla da yapımcı ve yayıncıya devredilmesi mümkündür¹⁴².

Uygulamaya bakıldığında yapımcıların eser sahipleriyle yaptıkları sözleşmeleri kendi lehlerine olacak şekilde tek taraflı olarak şekillendirdikleri görülmektedir. Eser sahiplerinin katkıda bulunamadıkları tek tarafın menfaatine göre düzenlenen sözleşmelerin bazı hükümlerinin geçerli sayılmaması gerektiği savunulmaktadır.

Yapımcı ve yayımcıların, eser sahipleri ile yapacağı sözleşmenin yazılı olması gerekmektedir. Sözleşmede devredilen hak ve yetkilerin açıkça yazılması gerekmektedir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 52. maddesinde belirtilen şekil şartı, işbu sözleşme bakımından da geçerlidir¹⁴³.

Kanun koyucu veri tabanı yapımcısını, derleme eser sahipliğinden ayırarak farklı bir statüde güvence altına almıştır. Bu koruma ile, yatırım yaparak veri tabanı oluşturan yapımcıya ayrı ve özgü bir koruma sağlanmıştır. Veri tabanı yapımcısının oluşturmuş olduğu veri tabanı, 15 yıllık koruma altındadır. Koruma süresi içerisinde oluşturulan veri tabanının, bir takım araçlarla sürekli veya geçici olarak başka bir sanal veya reel ortama aktarılması ve herhangi bir araç ile satım, yayım, kiralama, dağıtım veya topluma herhangi bir şekilde iletilmesi durumunda veri tabanı yapımcısının bu fiilleri idari ve yargı işlemlerinin gerektirdiği haller dışında kalan fiilleri yasaklama hakkına sahiptir. Gerçekten de Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Ek Madde 8'e göre: *“Bir veri tabanının içeriğinin oluşturulmasına, doğrulanmasına veya sunumuna nitelik ve nicelik açısından esaslı bir nispet dahilinde yatırım yapan veri tabanı yapımcısı, ayrıca, veri tabanının içeriğinin önemli bir kısmının veya tamamının;*

a) Herhangi bir araç ile herhangi bir şekilde sürekli veya geçici olarak başka bir ortama aktarılması,

¹⁴² Tekinalp, s. 147.

¹⁴³ Yavuz/Alica/Merdivan, s. 613.

b) Herhangi bir yolla dağıtılması, satılması, kiralanması veya topluma iletilmesi, Hususlarında bu Kanunda sayılan istisnalar ile kamu güvenliği, idarî ve yargı işlemlerinin gerektirdiği istisnalar dışında izin vermek veya yasaklamak hakkına sahiptir.

Veri tabanı yapımcısına sağlanan koruma aleniyet tarihinden itibaren onbeş yıldır. Veri tabanının içeriğinde esaslı bir değişiklik meydana getiren ve yeni bir yatırım gerektiren, nitelik ve nicelik açısından yapılan her türlü ekleme, çıkarma veya değişiklik sonucu bu yeni yatırımdan doğan veri tabanı kendi koruma koşullarına hak kazanır.

Bu maddede tanınmış hakları ihlâl edenler hakkında bu Kanunun 72 nci maddesinin (3) numaralı bendi hükümleri uygulanır”

2.4. Yardımcı Eser Sahipliği

Eseri meydana getirirken yardım eden kimseler eser sahibi sıfatını kazanamazlar. Fikir ve Sanat Eserler Kanunu 10/3. maddesi, “bir eserin vücuda getirilmesinde yapılan teknik hizmetler veya teferruata ait yardımlar, iştirake esas teşkil etmez” hükmünü içermektedir. Eser meydana getirilmesi aşamasında detaylı olarak belirttiğimiz fikri çaba unsuru ve hususiyet şartlarını detaylı olarak incelediğimizde, eseri meydana getirirken fikri çabaya katkısı yaratıcı vasıfta olmayan ve eser yaratılırken hususiyet arz eden katkı sağlayamayan kişiler eser sahibi olamaz ve eser sahipliğinden kaynaklı hakları kullanamazlar¹⁴⁴.

Yardım eden kişinin eserde yaratıcılık ve hususiyet gibi temel şartlara katkısının olmaması gerekir. Eser sahibinin talimatı ile hareket etmek yardımcılığın sınırını belirlemek için önemli bir unsurdur. Şayet yardım eden kişi talimat ile çalışıyor ve bu talimatlar ile eserin şekillenmesine katkısı bulunuyor ise bu katkının yardımcılık sınırları içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Yardımcılık

¹⁴⁴ Öztan, s. 238-239.

kısımında kanun metninde de açıkça yazdığı gibi, teknik hizmet ve teferruata dair hizmetlerin de yardımcı hizmetleri kapsamında değerlendirilmesi gerekir¹⁴⁵.

3. ESER SAHİPLİĞİ TÜRLERİ

Eser sahipliği statüsünü kazanabilmek için eserin somut olarak tecessüm etmesi gerekmektedir. Eser, sahibinin fikri çabası sonucunda hususiyet kazanarak kanunda sayılı eser türlerinden biri ile şekillenerek meydana gelir. Şekillenme ayırt edicilik vasfını kazandığı an itibari ile eser meydana getirilmiş sayılır. Eseri meydana getiren kişinin yukarıda da anlatıldığı üzere gerçek kişi olması gerekmektedir. Eseri tek başına bir kişi meydana getirebileceği gibi birden fazla kişi bir araya gelerek de meydana getirilebilir¹⁴⁶. Bu başlık altında eserin birden fazla kişi tarafından meydana getirildiği durumları ve eserin tek kişi tarafından meydana getirilmesini ele alıp inceleyeceğiz.

3.4. Tek Başına Eser Sahipliği

Kimsenin katkısı olmaksızın kendi fikri ve bedeni çabasıyla kanunda belirtilen eserlerden birini maddi olarak oluşturan gerçek kişi, eserin tek başına sahibi olmaktadır¹⁴⁷. Bu durumda eser sahibi olan kişi, maddi ve manevi hakları tek başına kullanma yetkisine sahip olmaktadır. Başkalarının eser üzerinde iddiada bulunması mümkün değildir¹⁴⁸.

Eser sahibi olarak kabul edilen kişi, orijinal ve farklı bir eser meydana getirmektedir. Bunun için yaratıcı fikir ve emek gerekmektedir. Eser yaratmak, hukuki bir işlemle gerçekleştirilemez. Eser sahibi tarafından gerçekleştirilen maddi

¹⁴⁵ Öztan, s. 238-239.

¹⁴⁶ Öztan, s. 256-257.

¹⁴⁷ Kılıç; s. 50.

¹⁴⁸ Ateş, Eser Sahipliği, s. 186.

eylem ile eser sahipliği statüsü kazanılmaktadır. Bunu gerçekleştiren tek bir kişi ise tek başına eser sahipliği söz konusu olmaktadır¹⁴⁹.

Birden fazla kişinin emeği ile gerçekleştirilen eserlerde özel bir durum söz konusudur. Eserin parçalara ayrılması mümkünse ve parçalara ayrılmasına rağmen eserin bütün karşısında değeri kaybolmuyorsa bu durumda parçaları ortaya çıkaran kişiler bakımından tek başına eser sahipliği mümkün olabilmektedir. Parçalar üzerinde tek başına eser sahibi kişilerin o parça üzerinde dilediği gibi işlem yapabilme yetkileri bulunmaktadır¹⁵⁰.

3.5. Müşterek Eser Sahipliği

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 9. maddesine göre; “Birden fazla kimse tarafından birlikte vücuda getirilen eserin kısımlara ayrılması mümkünse, bunlardan her biri vücuda getirdiği kısmın sahibi sayılır.”.

Bazı durumlarda tek bir eserin birden fazla bağımsız eserden oluşması mümkün olabilmektedir. Bu durumda müşterek eser kavramı ortaya çıkmaktadır. Müşterek eserlerde eseri oluşturan kısımlar da başlı başına birer eserdir¹⁵¹.

Müşterek eser sahipliğinde eserin bağımsız parçalarını oluşturan eserleri meydana getiren kişiler bellidir. Bağımsız olmaları nedeniyle bu parçaları meydana getiren kişiler de eser sahibi sayılmaktadırlar. Bu nedenle her ne kadar ortada tek bir eser varmış gibi görünse de bu eserin bağımsız parçalarını oluşturan eser sayısı kadar eser bulunmaktadır. Eser sahipleri de bağımsız eserleri meydana getiren kişi sayısı ile birlikte hesaplanmaktadır. Bu nedenle bu kişilere müşterek eser sahipleri denilmektedir. Ortaya çıkarılan eser ile ilgili sözleşmede eser haklarının kullanımına yönelik özel bir düzenleme mevcut değilse bağımsız parçaların sahiplerinin meydana getirilen müşterek eser üzerinde eser sahipliğinin getirdiği tüm yetkilere sahip

¹⁴⁹ Kılıç, s. 49.

¹⁵⁰ Erdil, s. 281; Tekinalp, s. 150.

¹⁵¹ Bozbel, s. 66.

oldukları kabul edilmektedir¹⁵². Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 9/2. maddesinde bu durumun istisnası düzenleme altına alınmıştır. Maddeye göre aksi kararlaştırılmadıkça eseri oluşturanlardan biri, bütün eserin yayımlanması ya da değiştirilmesi için diğerlerinin katılımını isteyebilmektedir. Geçerli sebep olmaksızın diğer taraflar katılmazsa, mahkeme tarafından izin verilebilmektedir. Bu durum, maddi hakların kullanılmasında da uygulanmaktadır¹⁵³.

Müşterek eser sahipliği ile alakalı olarak doktrinde birden fazla tanım bulunsa da genel olarak müşterek eser sahipliği, birden fazla kişi tarafından bağımsız şekilde ortaya konulan eserlerin kendi başlarına telif haklarına konu olabilmesi, varlık gösterebilmesi ve bir araya gelerek bir bütün oluşturmaları durumunda söz konusu olmaktadır.

Parçalarını farklı eser sahiplerinin meydana getirdiği eserin bütün haline “müşterek eser” denilmektedir¹⁵⁴. Doktrinde “bağlı eser”¹⁵⁵, “ortak eser”¹⁵⁶ ya da “paylı eser sahipliği”¹⁵⁷ kavramlarını kullananlar da mevcuttur.

Müşterek eserde birden fazla eser bulunmaktadır. Ancak önemli olan, bağımsız eser sahiplerinin eserlerini birleştirerek yeni bir eser oluşturmalarıdır. Yeni eser oluşturma iradesinin tüm bağımsız eser sahiplerinde bulunması önem taşımaktadır. Bu iradenin bulunmaması durumunda müşterek eserin varlığı kabul edilmemektedir¹⁵⁸.

Tekinalp, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda bağımsız eser sahipleri tarafından müşterek eserin “birlikte ortaya koymaları” şeklindeki ifade edilmesinin

¹⁵² Hirsch, Fikri Say II, s. 85; Erel, s. 94.

¹⁵³ Öztan, s. 271.

¹⁵⁴ İlhami Güneş, Son Yasal Düzenlemelerle Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008, s. 89.

¹⁵⁵ Ayiter, s. 98.

¹⁵⁶ Tekinalp, s. 150; Ateş, Eser Sahipliği, s. 190.

¹⁵⁷ Kılıçoğlu, s. 199.

¹⁵⁸ Ateş, Eser Sahipliği, s. 190.

yanlış olduğunu belirtmektedir. Bağımsız eser sahiplerinin birleşerek müşterek eseri oluşturmadıkları bir gerçektir. Eser sahiplerinin oluşturdukları bağımsız parçaların birleştirilmesi ile müşterek eser meydana gelmektedir¹⁵⁹. Kanaatimizce Tekinalp'in ifadesi yerindedir. Müşterek eserde bağımsız parçaların eser sahipleri tarafından birleştirilen husus iradedir. Bu eser sahiplerinin birleşerek yeni bir eser oluşturmaları müşterek eserde söz konusu değildir.

Eser sahibinin kullanım amacını belirterek maddi haklarını başka bir eser sahibine devretmesi veya lisans vermesi durumunda devralan veya lisans alan anlaşma çerçevesinde bu eseri kendi eseri ile birleştirebilir. Ancak bu durum, müşterek eser sahipliğini meydana getirmemektedir. Birleştirerek oluşturan, devralan ya da lisans alan olduğu için bu kişi ya da kişilerin eser sahibi olduğu kabul edilmektedir¹⁶⁰. Ancak devralma ya da lisans verme işleminde eserin manevi haklarının eser sahibinde kaldığının dikkate alınmaması, doktrinde bu görüşün eleştirilmesine sebebiyet vermektedir. Eserin isim hakkı, manevi hak olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle birleştirme neticesinde ortaya çıkan eserin yalnızca devralan ya da lisans alana ait görülmesinin eser sahibinin manevi haklarını zedeleyeceği ifade edilmektedir¹⁶¹.

Müşterek eser sahipliğinin özellikleri şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Müşterek eser, birden fazla bağımsız eserden meydana gelmektedir. Müşterek eserin birbirinden ayrılabilen bağımsız parçalara sahip olması gerekmektedir. Bağımsız parçaların da kanunda belirtilen dört eser türünden birine ilişkin olması beklenmektedir¹⁶².

¹⁵⁹ Tekinalp, s. 150.

¹⁶⁰ Suluk/Karasu/ Nal, s. 81

¹⁶¹ Evrim Atasoy, Birlikte Eser Sahipliği Kavramı, Türlerinin Birbirleri İle Olan Benzerlikleri ve Farklılıkları, FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, Yayımlanmış Hakemli Makale, Sayı:2, İstanbul 2013, s.32. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/73020> (Erişim Tarihi:18.01.2019)

¹⁶² Ceren DEMİREL, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 10. Maddesi Bağlamında Birden Fazla Eser Sahibi Tarafından Meydana Getirilen Eserler ve Eser Sahipleri Birliği, 1. Baskı, Ankara: Savaş Yayınları, Nisan-2017, s.10-11.

- Müşterek eser için bağımsız parçalar birleştirilmeden önce her bir bağımsız parçanın önceden yaratılmış olması gerekmektedir¹⁶³.
- Müşterek eseri oluşturan bağımsız parçaların birden fazla kişi tarafından yaratılması gerekmektedir. Bu durum, müşterek eserin birden çok kişinin fikri çabası neticesinde ortaya çıkmasının sonucudur¹⁶⁴.
- Müşterek eseri meydana getiren bağımsız parçaların sahipleri, eser sahibi olarak kabul edilmektedir¹⁶⁵.
- Müşterek eserin bağımsız parçalarının eser sahiplerinin hususiyetini taşıması gerekmektedir. Bu kapsamda ortak şekilde oluşturulan müşterek eser üzerinde müşterek eser sahipliği söz konusu olmaktadır¹⁶⁶.
- Bağımsız eser sahiplerinin müşterek eser oluşturma konusunda ortak bir iradeye sahip olmaları gerekmektedir. Müşterek eserin daha sonra yeniden ayrılabilir şekilde bir araya getirilmiş olması beklenmektedir¹⁶⁷.
- Müşterek eser sahiplerinin kendi yarattıkları bağımsız parçaları müşterek eserden ayırabilmeleri mümkündür. Bu bağlamda bağımsız eser sahipleri, eser sözleşmesini diledikleri anda sona erdirebilmektedirler. Bağımsız parçaların müşterek eserden ayrılması durumunda birden çok eser sahipliği ortaya çıkmaktadır. Ancak müşterek eser var olduğu sürece kendi bağımsız eserini müşterek eserden ayrı şekilde değerlendirmek isteyen eser sahibinin müşterek eserdeki diğer bağımsız eser sahiplerinin iradelerine başvurması gerekmektedir¹⁶⁸.
- Müşterek eserde eser ile eser sahibi sayısı kadar eser sahibi hakkı bulunmaktadır¹⁶⁹.

¹⁶³ Erel, s.93.

¹⁶⁴ Yavuz/Alıca/Merdivan, s. 206.

¹⁶⁵ Ernst E. Hirsch, Memleketimizde Meri Olan Telif Hakkı Kanununun Tahlili, Çev. Orhan Münir Çağıl, İstanbul, 1940, s.82.

¹⁶⁶ Hirsch, Telif Hakkı Kanununun Tahlili, s.72; Tekinalp, s.150.

¹⁶⁷ Arslanlı, s.72.

¹⁶⁸ Yavuz Kaplan, İnternet Ortamında Fikri Hakların Korunmasına Uygulanacak Hukuk, Ankara, 2004, s.101.

¹⁶⁹ Tekinalp, s.150; Demirel, s.10 vd.

- Koruma sürelerinin her bir eser için ayrı olmak üzere başlaması gerekmektedir. Müşterek eser kapsamında bağımsız parçalar ilk kez yayımlanmış veya alenileşmiş ise bu parçaların her biri, müşterek eserin aleniyet veya yayımından itibaren eser sahibinin yaşamı süresince ve ölümü itibariyle 70 yıl süreyle korunmaktadır¹⁷⁰.
- Müşterek eser, bağımsız parça eserlerin sahipleri tarafından birlikte yönetilmektedir. Müşterek esere yönelik hakların kullanılmasında bağımsız parça eser sahiplerinin oybirliği ile karar alması beklenmektedir¹⁷¹.
- Bağımsız eser sahiplerinin müşterek eser üzerinde bulunan maddi haklarını tek başlarına kullanabilmeleri mümkün değildir. Müşterek eserin bir bütün olarak maddi hakların kullanımında değerlendirilmesi gerekmektedir¹⁷².
- Bağımsız parça eser sahiplerinin kendi eserleri üzerinde haklarının bulunduğu gibi müşterek eser üzerinde de hakları bulunmaktadır. Bu haklar ayrı ayrı değerlendirilebildiği için müşterek esere karşı yapılan haksız bir saldırıda eser sahiplerinin tek başlarına dava açabilme hakları bulunmaktadır¹⁷³.
- Müşterek eserin oluşturulması sırasında teferruatlarla alakalı yardımda bulunan kişilerin eser sahibi olarak değerlendirilmesi mümkün değildir¹⁷⁴.
- Bağımsız parça sahibinin vefat etmesi durumunda mirasçıları, eser sahibi ile aynı haklara sahip kılınmaktadırlar. Buna göre eser sahibinin mirasçıları da hem bağımsız parça üzerinde hem de müşterek eser üzerinde hak sahibi olmaktadır¹⁷⁵.

¹⁷⁰ Ayiter, s.153.

¹⁷¹ Yavuz/Alica/Merdivan, s. 207.

¹⁷² Mustafa Reşit Belgesay, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, 1955, s.38.

¹⁷³ İlhan Öztrak, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar, 2. Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1977, s. 44.

¹⁷⁴ Erdil, s. 363.

¹⁷⁵ Ayiter, s.203.

- Müşterek eser üzerindeki haklar, bağımsız parça eser sahiplerinin tamamına aittir. Bu nedenle müşterek esere yönelik hakların kullanılmasında eser sahiplerinin tamamının iştiraki ile ortak bir kararın alınmış olması gerekmektedir. Değişirme ve yayımlama açısından bu durum, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 9/2. maddesinde açıkça düzenleme altına alınmıştır¹⁷⁶.

3.6. İştirak Halinde Eser Sahipliği

İştirak halinde eser sahipliğinde bağımsız parçalar bulunmamaktadır. Bu nedenle bağımsız parçalar üzerinde eser sahipliği de söz konusu değildir. Bu yönüyle müşterek eser sahipliğinden ayrılmaktadır. İştirak halinde eser sahipliğinde tek başına bir eser söz konusudur. Bu eser ayrılmaz bir bütün oluşturmaktadır. Bu nedenle bağımsız parçaları mevcut değildir. Ayrıca, müşterek eser sahipliğinde olduğu gibi bir sözleşme ile eserin meydana getirilmesi söz konusu değildir. İştirak halinde eser sahipliğinde eser oluşturulduğu anda eseri oluşturan kişiler eser sahibi olmaktadır¹⁷⁷.

İştirak halinde oluşturulan esere, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 10/2. maddesine göre, adi şirketlere uygulanacak kanuni hükümler uygulanmaktadır. Kanunun 10/3. maddesinde ise iştirak halinde oluşturulan esere karşı ortaya çıkacak hukuka aykırı saldırılara karşı eser sahipleri tek başına hareket edebileceği düzenlenmiştir. Teferruata yönelik yardımlar veya teknik hizmetler, eser sahipliğine sahip değildirler. İştiraki oluşturanlar ya da eser sahipleri, yaratıcı pozisyonda bulunan kişilerdir¹⁷⁸.

İştirak halinde eser sahipliğinin özellikleri şu şekilde sıralanabilmektedir:

¹⁷⁶ Ateş, Eser Sahipliği, s.204.

¹⁷⁷ Tekinalp, s. 153.

¹⁷⁸ Demirel, s.21; Bozbel, s. 67.

- İştirak halinde eser sahipliğinde eserin birden fazla kişi tarafından yaratılması gerekmektedir. Esere yaratıcı fikri çabalarıyla hususiyetlerini veren kişilerin eseri birlikte oluşturmaları beklenmektedir¹⁷⁹.
- İştirak halinde eserin, eser sahipleri tarafından ortak iradeyle oluşturulması gerekmektedir. Eser sahiplerinin ortak bir düşünce ile birlikte çalışarak ortaya bir eser çıkarmaları beklenmektedir¹⁸⁰.
- İştirak halinde eser sahipliğinde birden fazla kişinin bir araya gelerek eser oluşturması söz konusudur. Bu eser sahipliğinde eser sahipleri, eserin tamamı üzerinde hak sahibi olmaktadır¹⁸¹.
- Eser, ayrılmaz bir bütün olmalıdır. Müşterek eser sahipliğindeki gibi parçalara ayrılması mümkün olmamalıdır. İştirak halinde eser sahipliğinde eser sahiplerinin katkıları, eserin bir bütün olarak tamamı içerisinde bulunmaktadır. Bu katkıların eser tahrip edilmeden ya da niteliği bozulmadan ayrılması mümkün değildir. Bu nedenle iştirak halindeki eserde bağımsız bölüm söz konusu değildir¹⁸².
- Eser sahiplerinin oluşturduğu kısımların iştirak halinde oluşturulan eserden ayrı şekilde tasarrufa konu edilmesinin imkânı bulunmamaktadır. Eser sahiplerinin eser üzerindeki katkıları bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Maddi olarak ayrılması mümkün değildir. İştirak halindeki eserlerde parçaların bağımsızlığı söz konusu değildir¹⁸³.
- İştirak halinde oluşturulan eserde eser sahiplerinin hususiyetlerinin uzman kişiler tarafından ayırt edilebileceği belirtilmektedir. Ancak bu ayırt etme, bu bölümlerin eser tahrip edilmeksizin eserden ayrılmasını mümkün kılmamaktadır¹⁸⁴.
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 10/2. maddesine göre iştirak halinde eserlerde adi şirkete yönelik hükümler kıyasen uygulanmaktadır. Bu

¹⁷⁹ Gökyayla, s. 204.

¹⁸⁰ Belgesay, s. 39-40.

¹⁸¹ Demirel, s.22.

¹⁸² Erel, s. 90.

¹⁸³ Ayiter, s. 100.

¹⁸⁴ Tekinalp, s. 152

nedenle eser sahiplerinin iştirak halindeki eseri birlikte yönetmeleri gerekmektedir. Bu durum, eserle alakalı kararların birlikte alınmasını ifade etmekte ve elbirliği mülkiyetini oluşturmaktadır. Bu bağlamda iştirak halinde eser sahipliği, eseri oluşturan kişilerin tamamına tanınmış bir hakkı ifade etmektedir. Kanun koyucu, adi şirketlerde iştirak halinde mülkiyetin söz konusu olması nedeniyle bu hükümlere göndermede bulunmuştur¹⁸⁵.

- İştirak halindeki eser üzerinde eser sahiplerinin payları belli değildir. Eser sahiplerinin tamamına tanınan tek bir hakkın bulunduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle eser sahiplerinin iştirak halindeki eser üzerinde tek başlarına tasarrufta bulunmaları mümkün değildir¹⁸⁶.
- Sağ kalan son eser sahibinin ölüm tarihi itibarıyla 70 yıllık koruma süresi işlemeye başlamaktadır¹⁸⁷.
- İştirak halindeki esere yönelik tecavüz söz konusu olduğunda eser sahiplerinden her birinin hukuki yollara başvurusu mümkündür¹⁸⁸.
- İştirak halindeki eser sahipliğinde yalnızca maddi hakların devri mümkündür. Manevi hakların eser sahipleri nezdinde devam etmesi gerekmektedir. Eser sahipleri, eser üzerindeki maddi haklarını tam ruhsat şeklinde başkalarına devredebilmektedirler¹⁸⁹.
- İştirak halinde eser üzerindeki birliğin temsili konusunda başka biri yetkilendirilebilmektedir. Bu konuda eser sahiplerinin ortak karar alması ve birini temsil noktasında yetkilendirmesi gerekmektedir. Bu durumda, temsil yetkisi verilen avukat ve menajer gibi kişilerin birliğin lehine hareket etmesi beklenmektedir. Şayet temsil ile yetkilendirilen kişi temsil yetkisini kötüye kullanır ise eser sahiplerinden her biri, temsil yetkisinin kötüye kullanıldığı gerekçesiyle bu yetkinin kaldırılması için dava

¹⁸⁵ Nal/Suluk, s. 76.

¹⁸⁶ Öztrak, s. 46.

¹⁸⁷ Erel, s. 111.

¹⁸⁸ Nami Barlas, Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri, İstanbul: Beta Yayınları, 1998, s. 86.

¹⁸⁹ Gökyayla, s. 208.

açabilmektedir. Temsil yetkisi kaldırılan yetkilinin dürüstlük kuralına ve iyiniyet kuralına uygun olarak yapılan işlemlerin kaldırılamayacaktır. Bu kuralların aksine yapılan işlerde ise yapılan işlemin iptaline karar verilebilecektir. Örneğin usulüne uygun yapılan bir basım ve yayım sözleşmesinin iptali istenemeyecektir ¹⁹⁰.

- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, vefat eden eser sahibinin haklarının mirasçılara geçeceğini kabul etmektedir. İştirak halindeki eser sahipliğinin özelliği nedeniyle Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 64. maddesinde özel bir düzenleme yapılmıştır. Düzenlemeye göre, iştirak halindeki eser alenileşmiş ise hayatta kalan eser sahipleri, vefat eden eser sahibinin mirasçlarıyla bu birliğe devam edip etmeme konusunda serbesttirler. Hayatta kalan eser sahipleri, vefat eden eser sahibinin mirasçılarını ile birliğe devam etmek istemezlerse bu mirasçılara uygun bir bedel ödeyerek birlik dışına çıkarabilmektedirler. Taraflar miktarda anlaşamazsa mahkeme yoluyla miktar tayini yapılmaktadır¹⁹¹.
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 10/2. maddesine göre iştirak halinde eserin ortaya çıkarılmasında detaylar ve teknik konusunda yardımcı olan kişiler, eser sahibi değildirler. Eserin oluşum sürecinde verilen görüşler, öneriler, teşvikler, teferruat yardımları, üretim ile örgütlemeye yönelik yardımlar da eser sahipliği için yeterli olmamaktadır. İştirak halinde eser sahipliğinde önemli olan “hususiyete iştirak” şartının tüm eser sahiplerince yerine getirilmesidir¹⁹².

Eser Sahipliğinin tanımını ve eser sahipliği türünü inceledikten sonra mukayeseli hukukta eser sahipliği hususunda verilmiş bir kararı inceleyip kararın Türk Hukuk sisteminde bulunan hangi ilkelere değindiğini incelemeye çalışacağız.

¹⁹⁰ Gökyayla, s. 208.

¹⁹¹ Atasoy, s. 48.

¹⁹² Öztrak, s. 46.

İsviçre Federal Mahkemesinin 1 Nisan 2010 tarihli ve 4A_638/2009 sayılı kararı, eser sahipliği sorunuyla alakalı örnek bir karardır¹⁹³. Karar metninin¹⁹⁴ uzunluğundan ötürü çalışmamızda sadece hüküm ve gerekçe bölümüne yer verip kararın vardığı sonucu paylaştıktan sonra Türk hukuku açısından olayı değerlendirmeye çalışacağız.

Dava konusu, İsviçre'nin Cenevre kentindeki itfaiyecilerin hazırladığı “Cenevreli İtfaiyecilerinin Turuncu Rehberi” isimli eserin sahibinin belirlenmesidir. Cenevre Kanton Mahkemesi Hukuk Dairesi, davacıların eser sahipliklerinin tespitine ilişkin taleplerini reddetmiştir. Davacılar kararı temyize götürmüşlerdir. Temyiz incelemesinde eser sahipliği konusunda değerlendirme yapılarak “Cenevreli İtfaiyecilerinin Turuncu Rehberi”nin eser niteliğinde olup olmadığı incelenmiştir. İnceleme neticesinde bu fikir ürününün eser niteliği taşıdığı kabul edilmiştir¹⁹⁵.

Kararın Türkçeye çevrilen metnine göre¹⁹⁶; eseri yaratan ilkesine göre yazar, eseri yaratan gerçek kişidir. İş sözleşmesi kapsamında oluşturulması, işçinin eser sahibi olmasını engellemez. İşveren, özgün yaratıcı bir katkı sağlarsa ortak eser sahibi olabilmektedir. Eserin nihai şekilde belirlenmesi ve yaratılmasında etkin olarak yer alan kişi ortak eser sahibidir. Ortak eser sahibi, yaratıcı bir işbirliğinin varlığını ispatlamak zorundadır¹⁹⁷. İnceleme neticesinde yerinde bir hukuki gerekçeyle eserin hazırlanmasında emeği bulunan kimyagerin, eserin ortak sahiplerinden olduğu kabul edilmiştir. Bahsi geçen kararda, Türk Hukukunda eser sahipliği sisteminin temelini oluşturan ilkelere yer verilmiştir. Bu ilkeler şunlardır;

- Eserin sahibi, onu meydana getirendir. (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu madde 8/1).

¹⁹³ Bahar Apaydın Öcal / İdil Tuncer Kazancı, İsviçre Federal Mahkemesinin Eser Sahipliğinin Tespitine İlişkin Kararının İncelenmesi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2012, Cilt:3, Sayı:2, S. 331-389.

¹⁹⁴ Öcal / Kazancı, s. 332-360'ta kararın tamamı bulunmaktadır.

¹⁹⁵ Öcal / Kazancı, s. 332, 353-355.

¹⁹⁶ Karar için Bkz: Öcal/Kazancı, s. 355-359

¹⁹⁷ Öcal / Kazancı, 357.

- Eser iş sözleşmesi kapsamında veya ısmarlama şekilde hazırlansa bile eserin sahibi eseri hazırlayan gerçek kişidir ilkesi (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu madde 18/2).
- Birden fazla kimsenin katılımıyla oluşturulan eserin ayrılmaz bir bütün oluşturması durumunda eserin sahibi, onu vücuda getirenlerin birliğidir (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu madde 10/1).
- Yayımlanmış eser nüshalarında ya da bir güzel sanat eserinde o eserin sahibi olarak adını veya tanınmış müstear adını kullanan kişi, aksi sabit oluncaya kadar o eserin sahibi sayılmaktadır. Halka açık yerlerde ya da radyo-televizyon aracılığıyla verilen temsil ve konferanslarda mutad olarak eser sahibi şeklinde tanıtılan kişi, o eserin sahibi sayılmaktadır. Bunun istisnası, birinci fıkradaki karine yoluyla diğer bir kişinin eser sahibi sayılmasıdır (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu madde 12)

4. ESER TÜRLERİNE GÖRE ESER SAHİPLİĞİ

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, eser çeşitlerini dört sınıfa ayırarak ele almıştır. Çalışmamızın bu kısmında da eser türlerine göre eser sahipliği konusunu inceleyeceğiz. Kanunda belirtilen eser türleri olan ilim ve edebiyat, sinema, güzel sanat ve musiki eserlerinin her biri aynı zamanda eser sahipliği hakkının konusunu oluşturmaktadır. İşleme ve derlemeler esas itibarıyla dört eser türünün türevleridir¹⁹⁸. Aşağıda sırasıyla tüm eser türlerinin sahipliği incelenecektir.

4.4. İlim ve Edebiyat Eserlerinde Eser Sahipliği

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 2. maddesinde ilim ve edebiyat eserlerine yer verilmiştir. Bu türe giren eserler kanunun 2. maddesinde 3 bent olarak düzenlenmiştir. Bu göre; ilk bentte “*dil ve yazı ile ifade olunan eserler*” ve “*bilgisayar programları*”, ikinci bentte “*sözlü olmayan sahne eserleri*”, üçüncü bentte ise “*bedii vasfı bulunmayan teknik ve ilmi mahiyette fotoğraflar, haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topoğrafyaya ait maket ve*

¹⁹⁸ Ateş, Eser Sahipliği, s. 234.

benzerleri, mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri ” sayılmıştır¹⁹⁹.

Kanun maddesinde sayılan eser sınıflarını ve bu sınıflandırılmalarda sahipliği aşağıda sırasıyla ele alıp inceleyeceğiz;

- “Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler” özlğinde yazıyı barındırmaktadır. Dil ve yazıyla ifade edilen eserler, hikâye, roman, tiyatro, şiir, piyes ve tiyatro oyunları ile buna benzer eserler ile paneller, bilimsel konferanslar, makaleler, seminerler, dergiler, ansiklopediler ve benzerlerini de kapsamaktadır²⁰⁰.
- Bu eserleri meydana getiren kişi veya kişiler eser sahibi sayılmaktadırlar. Bu eserlerin meydana gelmesinde “dil ve yazı” ibaresinden de anlaşılacağı üzere, yazılı olarak meydana getirilmesi şartı bulunmamaktadır. Önemli olan bu eserlerin yazılı veya sözlü olarak kanunda belirtilen şartları bünyesinde bulundurarak meydana gelmiş olmasıdır²⁰¹.
- Bu eser türlerinden herhangi birini yazılı veya sözlü olarak meydana getiren gerçek kişi eser sahibidir. Eser meydana gelirken tek kişinin fikri çabası ile meydana gelebileceği gibi birden fazla kişinin fikri çabası ile de meydana getirilebilir²⁰².
- Yazı ile ifade edilen fikri çalışma ürününün eser niteliği kazanabilmesi için yazılı olarak ortaya konulması gerekmektedir²⁰³.
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 2/1. maddesinde ele alınan diğer ilim ve edebiyat eseri bilgisayar programlarıdır²⁰⁴. Kanun

¹⁹⁹ Öztan, s. 108-109; Suluk/Nal, s. 61.

²⁰⁰ Erel, s. 58.

²⁰¹ Bozbel, s. 33; Beşiroğlu, Fikir Hukuku Dersleri, 84-85.

²⁰² Ateş, Eser Sahipliği, s. 236-237.

²⁰³ Gökyayla, s.177.

koyucu aynı maddenin son fıkrasında, bir bilgisayar programının herhangi bir ögesine temel oluşturan düşünce ve ilkelerin bu durumun istisnası oluşturduğunu belirtmiştir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 2/1. maddesine 07/06/1995 tarihinde yapılan ekleme ile bilgisayar programlarının ilim ve edebiyat eseri şeklinde belirlenmesi hükme bağlanmıştır²⁰⁵. Kanun koyucu aynı maddenin son fıkrasında, bir bilgisayar programının herhangi bir ögesine temel oluşturan düşünce ve ilkelerin bu durumun istisnası oluşturduğunu belirtmiştir. Kanun maddesinde de görüldüğü üzere dil ve ifade biçimi fark etmeksizin bir bilgisayar programını meydana getiren kişi hukuken bu eserin sahibidir. Kanun koyucu bu noktada programın önem ve mahiyetine uygun olarak, şekillenme hususiyeti tamamlanmamış olan lakin program olma niteliğini bünyesinde bulunduran; program tasarımını yapan kişiyi de eser sahibi kabul etmiştir²⁰⁶. Eser tek kişinin fikri çabası ile meydana getirilebileceği gibi birden fazla kişinin fikri çabası ile de meydana getirilebilir.

- Günümüz dünyasında gittikçe paha biçilmeyen bir değer olan bilgisayar programlarında; yazılım şirketlerinin artması ile birlikte tüzel kişilerin hak sahipliği ve işçi çalıştıran kişilerin hak sahipliği gibi hukuki kurumların bu konu ile bir bütün haline geldiği görülmektedir²⁰⁷.
- İnsan hayatının vazgeçilmezini oluşturan bilgisayar ve programlarında son yıllarda haksız tecavüzlerin yaşandığı

²⁰⁴ TDK Tanım: “ Bir görevin bilgisayar tarafından nasıl yerine getirileceğini gösteren sıralı talimatlara program denir. Program, bir problemin çözümünü veya bir görevin yerine getirilmesini bilgisayar ortamında yapmaya yarayan yazılım ürünüdür.” Erişim Tarihi: 10.10.2019.

²⁰⁵ Tekinalp, s. 118.

²⁰⁶ Öztan, s. 111.

²⁰⁷ Yavuz/Alıca/Merdivan, s. 107-108.

görülmektedir. Bu konuda tedbir alabilmek için Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda değişiklik ile düzenleme yapılmıştır²⁰⁸.

- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 2. maddesinin ikinci bendinde “*her nevi rakıslar ve pandomimalar ve buna benzer sözsüz sahne eserleri*” de ilim edebiyat eserlerinin bir kategorisi şeklinde düzenleme altına alınmıştır. Bu kategoride sanatçıların hareketleri ile duygu ve düşünceler belirtilmektedir. Ateş, kanunun bu maddesinde sayılan eser çeşitlerini “dramatik eser” olarak kabul etmiştir²⁰⁹. Bu kategoriye örnek olarak illüzyonist gösterileri, bale, revüler, dans gibi eserler eklenebilmektedir. Bu eserlerde bulunan söz ve müzikler, koşulların sağlanırsa ayrı bir eser olarak korunabilmektedirler²¹⁰. Dramatik eserleri yani sözlü ve sözsüz eserleri meydana getirenler eserin sahibidirler. İş bu eserler genelde birden fazla kişi tarafından meydana getirilirler. Meydana gelme aşamasında kişiler esere kattıkları fikri çaba ve katkılarına göre eser sahipliği hakkının sınırı belirlenir²¹¹.
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 2/3. maddesine göre, estetik nitelikte olmayan fakat teknik ve öğretici mahiyette olan fotoğraf eserleri, plan, harita, kroki, proje, resim, her tür mimari ve şehircilik tasarısı ve projesi, coğrafya ve topografyaya ait maket ve benzeri ürün, mimari maket, çevre, endüstri ve sahne tasarımı ve projesi, ilim edebiyat eserleri kapsamında ifade edilmektedir. Tıbbi şemalar, atlaslar, resimler, örgü ve elbise örnekleri gibi ürünlerin de madde metninde sayılmasa da eser olarak korunması gerekmektedir²¹². Bu eserleri meydana getiren kişi ve kişi toplulukları eser sahibi kabul edilirler.

²⁰⁸ Erel, s.58-59.

²⁰⁹ Ateş, Eser Sahipliği, s. 240.

²¹⁰ Ayiter, s.51.

²¹¹ Uslu, Eser Sahipliği, s. 85.

²¹² Takinalp, s. 122-123.

4.5. Musiki Eserlerde Eser Sahipliği

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 3. Maddesine göre “*musiki eserleri, her nevi sözlü ve sözsüz bestelerdir.*” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu eserlerin sözlü ya da sözsüz olması mümkündür²¹³. Kanun koyucu musiki eserlerde, ilim edebiyat eserlerinden farklı olarak örnelemeye gitmemiştir²¹⁴. Müzik eserinin sahibi besteci/besteciler²¹⁵ olarak belirlense de müzik eserlerinin yalnızca beste²¹⁶ değil, güftenin²¹⁷ de parçası olduğu savunulmaktadır²¹⁸.

Sözlü musiki eserlerde besteler ve güfteler, sözsüz musiki eserlerde ise sadece besteler kanunla korunmaktadır. Eser sahipleri, bestekâr ya da söz yazarı olarak müzik eserinin plak gibi araçlarla çoğaltılması durumunda haklarının korunmasını talep edebilmektedirler²¹⁹. Bu talebin birlikte ya da ayrı ayrı yapılması mümkündür. Bir müzik eserinin çoğaltılması için hem bestecinin hem de güftecinin birlikte izin vermesi gerekmektedir. Sözlü müzik eserlerinde bestecisinin ve güftecisinin eserleri bağımsız parça sayılabildiğinden müşterek eser sahipliği söz konusu olmaktadır²²⁰. Müziğin aranje (düzenlenmek) edilmesi halinde aranjör (düzenleyen) de işleme eser sahibi olarak korunmaktadır. Fonogram yapımcısı ise bağlantılı hak sahibi olarak korunmaktadır²²¹.

Musiki eserler, sesle ifade edilmektedir. Ses; insan gırtlığından, müzik aletlerinden ya da elektronik araçlardan ortaya çıkabilmektedir. Doğada bulunan seslerin ortaya koyulması, musiki eser olarak değerlendirilmemektedir. Ancak

²¹³ Gürsel Öngören, Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Müzik Eserleri, İstanbul: Legal Kitapevi, 2010, s.24.

²¹⁴ Suluk/Orhan, s. 174.

²¹⁵ TDK Tanımı, Besteci: “Beste yapan kimse, bestekâr, kompozitör, maestro”, Erişim Tarihi: 08.10.2019.

²¹⁶ TDK Tanımı, Beste: “Bir müzik eserini oluşturan ezgilerin bütünü”, Erişim Tarihi: 08.10.2019.

²¹⁷ TDK Tanımı, Güfte “Müzik eserlerinin yazılı metni, söz”, Erişim Tarihi: 08.10.2019.

²¹⁸ Bozbel, s. 42-43.

²¹⁹ Beşiroğlu, Fikir Hukuku Dersleri, s. 199.

²²⁰ Ateş, Eser Sahipliği, s. 244-245.

²²¹ Öztrak, s.23; Beşiroğlu, Fikir Hukuku Dersleri, s. 199-200.

doğadaki seslerin (hayvan sesleri gibi) belirli bir planda ve tempoda birleştirilmesi durumunda ortaya çıkan ezgi, müzik eseri olarak korunabilmektedir. Burada eser sahibinin yaratıcılığı ve fikri çabası söz konusu olmaktadır²²².

Günümüzde elektronik müzik, bazı problemler ortaya çıkarmaktadır. Müzik eserinin yaratılmasında bazı makinelerden ve tekniklerden yararlanılması nedeniyle eserin öncesinde tahmini mümkün olabilmektedir. Bu nedenle elektronik eserlerde eserin niteliği konusunda tartışma bulunmaktadır. Sanatçıların bazı makinelerden ve tekniklerden yararlanma sebebi bireysellik taşıyorsa, soyut olarak eser şeklinde kabul edilerek korunabilmektedir. Bu eseri oluşturan sanatçı da eser sahibi sayılmaktadır²²³.

Musiki eser sahibi, kulakla algılanan kendine has bir besteyi yaratan kişidir²²⁴. Ancak bu durum, özellikle halk müziği açısından her zaman kabul edilmemektedir. Halk müziği eserlerinin yaratılışı, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki yaratım ilkesine tam olarak uymamaktadır. Halk müziği, toplumda çokça faydalanılması ve uzun bir süreçte değişime uğraması nedeniyle derleme eser olarak değerlendirilebilmektedir²²⁵.

4.6. Güzel Sanat Eserlerinde Eser Sahipliği

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 4. maddesinde estetik değere sahip olmak koşuluyla güzel sanat eserleri çerçevesinde değerlendirilecek ürünler 8 bentte ifade edilmiştir. Estetik nitelik²²⁶, güzel sanat eserlerinin ortak noktasını oluşturmaktadır²²⁷. Genel eser sahipliği teorisi açısından güzel sanat eserlerinde

²²² Kılıç, s.78; Yavuz/Alıca/Merdivan, s. 124; Tekinalp, s. 124.

²²³ Ayiter, s.51; Beşiroğlu, Fikir Hukuku Dersleri, s. 199, Suluk/Karasu/Nal, s. 65.

²²⁴ Uslu, Eser Sahipliği, s. 86, Erel, s. 63.

²²⁵ Sabri Kuşkonmaz, Halk Müziği Eserlerinde Derleyen Rolü, Hak Sahipliği, Özellikle İşleme Hakkı Sahipliğinin Değerlendirilmesi (Makale), Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Yıl:2, Sayı:6, s.351, Öztan s. 211.

²²⁶ Tekinalp'a göre; Güzel sanat eserlerinin ortak özelliği bedii vasıflarının olmasıdır. Bedii vasfı yoksa tasarım veya başka bir tür eser olabilir. (s. 126)

²²⁷ Bozbel, s. 44; Tekinalp, s. 26.

farklılık arz eden bir durum bulunmamaktadır. Güzel sanat eserini yaratan kişi, eserin sahibidir²²⁸.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, küçük sanat eserleri ile el işlerinin güzel sanat eseri olarak korunmasına bağlı olarak bu konudaki telif hakkını düzenlemiştir. Bu bağlamda pratik bir ihtiyacı karşılama amacıyla ortaya konulan eşyalar (seramik vazo gibi) da güzel sanat eseri olarak kabul edilebilmektedirler. Bunların eser olarak nitelendirilebilmesi için estetik nitelik ile sahiplerinin özelliğini taşıması yeterli görülmektedir²²⁹.

Başka kanunlarda güzel sanat eserlerinin model veya sınaî resim olarak korunması, onların güzel sanat eseri olma niteliğine engel oluşturmamaktadır²³⁰.

El becerisi kişiden kişiye değişmekte, sahibinin hususiyetini taşımaktadır. Bu nedenle aynen taklidi zordur. Bir eserin elle taklit edilmesi durumunda aynen taklit mümkün görülmediğinden orijinal bir eser ortaya çıkarılmış olmaktadır²³¹.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda güzel sanat eserleri sekiz bentte sayılsa da sınırlı sayı ilkesi geçerli değildir. Bu nedenle sayılan eserler haricinde ortaya konulan güzel sanatların da kanunla korunması mümkün olabilmektedir²³².

²²⁸ Uslu, Eser Sahipliği, s. 87'den naklen: "Yasa'nın 4. maddesinde güzel sanat eserleri sayılmıştır. Buna göre; estetik değere sahip olacak şekilde, yağlı ve sulu boya tabloları meydana getirenler, her türlü resim, desen, pastel, gravür, güzel yazı ve tezhip, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserleri meydana getirenler, kaligrafik veya serigrafik eserleri meydana getirenler, heykelleri meydana getirenler, kabartma veya oymaları meydana getirenler, mimarlık eserlerini meydana getirenler, el işleri ve küçük sanat eserleri ile, minyatür ve süsleme sanatı ürünlerini meydana getirenler, tekstil ve moda tasarımlarını meydana getirenler, fotoğrafik eserler ve slaytları meydana getirenler, grafik eserler, karikatür eserleri ve her türlü tiplerini meydana getirenler eser sahibi olarak korunmaktadır"

²²⁹ Uslu, Eser Kavramı, s. 142.

²³⁰ Suluk/Karasu/Nal, s. 66.

²³¹ Uslu, Eser Kavramı, s. 137-138, Öztrak, s.27.

²³² Ateş, Eser Sahipliği, s. 249, Erel, s. 69.

Doktrin, güzel sanat eserlerinin yapıldığı malzemeyi önemsememektedir. Tahta, taş, alçı, çöp vs. farklı malzemelerden oluşturulabilmektedir. Önemli olan kanunda öngörülen diğer şartların mevcut olmasıdır²³³.

Mimari eserler, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 4/3. maddesine göre güzel sanat eserlerindedir. Bu hüküm, doğrudan mimari eserin kendisini korumaktadır. Eserin krokilerini, mimari planlarını ya da maketleri, sahiplerinin hususiyetlerini taşımaları kaydıyla Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 2/3. maddesi kapsamında ilim edebiyat eserleri çerçevesinde değerlendirilmektedir. Hususiyet haricinde güzel sanat eserlerinde estetik nitelik aranmaktadır. İkisinin birlikte bulunması durumunda güzel sanat eseri ya da fikir ve sanat eseri olarak nitelendirilmesi mümkündür. Bu bağlamda günümüzde, seri üretimle ortaya konulan eşyaların estetik niteliğe sahip olup olmadığının incelenmesi gerektiği savunulmaktadır. Aksi takdirde Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun uygulama alanının amacı aşacak şekilde genişletileceği belirtilmektedir. Seri üretimle oluşturulan ürünlerin estetik niteliği mevcut değilse, bu ürünlerin haksız rekabet hükümleri çerçevesinde korunabileceği savunulmaktadır²³⁴.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 4/5. maddesine göre fotoğraf eser ve slaytlar, güzel sanat eseri kapsamında değerlendirilmektedir. Fotoğraf eserlerinde sahibinin hususiyeti, fotoğraf tekniği ve konu seçiminde ortaya çıkmaktadır. Estetik nitelik ise herkesin gördüğünün haricinde farklı bir perspektif ile konuya yaklaşılmasıdır. Estetik nitelik taşımayan bilimsel ve teknik fotoğrafların, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 2/3 maddesine göre ilim ve edebiyat eseri çerçevesinde kişilik hakları korunmaktadır. Estetik, bilimsel ve teknik değeri olmayan fotoğraflarda ise Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 86. maddesine göre sadece kişilik hakları bakımından bir koruma söz konusu olmaktadır.

Fotoğraf eserlerinde, fotoğrafı çekenin eser sahibi olduğu kural olarak kabul edilmektedir. Negatifleri çoğaltanlar eser sahibi sayılmamaktadırlar. Fikir ve Sanat

²³³ Kılıç, s.74; Öztan, s. 137; Bozbel, s. 44-45.

²³⁴ Uslu, Eser Kavramı, s.142;Öztan s. 138-139, Ayiter, s. 58.

Eserleri Kanunu 8/II maddesi kapsamında iş sözleşmesi ile bir dergide, gazetede vs. çalışan kişilerin işleri gereği çektikleri fotoğraflar üzerinde manevi haklarının bulunduğu kabul edilmektedir. Maddi haklar ise sözleşmede aksine düzenleme mevcut değilse işverene aittir²³⁵.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 4. maddesine 4110 sayılı Kanunla “*her türlü tiplmeler*” şeklinde uygulamadaki sorunları çözücü nitelikte sekizinci bent eklenmiştir. Tipleme eser, içinde bulunduğu eserden bağımsız olarak eserde canlandırılan karakter veya tipi ifade etmektedir. Doktrin, tipleme eserin içinde bulunduğu eserden bağımsızlığını, onun işleme eser olarak isimlendirilmesini engellediğini ifade etmektedir. Örneğin animasyonlar, genellikle bir grup tarafından ortaya konulmaktadır. Bu nedenle bir bütün halinde sinema eseri olarak korunmaktadır. Animasyondaki bir karakterin bağımsız kullanımı, tipleme eseri ortaya çıkarmaktadır. Tiplemeyi yaratan kişi, tipleme eserin sahibi olarak kabul edilmektedir. Yayınlanma durumu bu durumu etkilememektedir²³⁶.

4.7. Sinema Eserlerinde Eser Sahipliği

Sinema eserleri, genel olarak birden fazla kişinin birlikte oluşturduğu eserlerdir. Bazı eserlerin yapımı bazen yıllar sürerken bu süreç içerisinde onlarca insanın emekleri ve çalışmalarının birleştirilmesi sonucunda eser meydana gelmektedir. Eserin sahibinin tespiti bu açıdan önem arz etmektedir²³⁷.

Sinema eserlerinde içerik, birbirini takip eden görüntülerle düzleme aktarılmaktadır. Bu nedenle sinema eserinde hareketli resimler, ifade aracı olmaktadır. Fotoğraflar ayrı ayrı sinema eseri sayılmamaktadır. Fotoğraf çekenlerin çabası nedeniyle komşu hak sahibi olarak değerlendirilmesi mümkündür²³⁸.

²³⁵ Beşiroğlu, Fikir Hukuku Dersleri, s. 118-119; Uslu, Eser Kavramı, s. 143; Erel, s. 71.

²³⁶ Tekinalp, s. 126; Erel, s. 72.

²³⁷ Yalçın Tosun, Sinema Eserleri ve Eser Sahibinin Hakları, 2. Baskı, İstanbul:2013, On İki Levha Yayıncılık, s. 327.

²³⁸ Naci Kınacıoğlu, Sinema Eserleri ve bunlarda Eser Sahipliği adlı Makale, s.2, ilesam.hacettepe.edu.tr/kinacioglusinema.html. (Erişim Tarihi:23.01.2019).

Sinema eserlerinde sahipliğin belirlenmesi konusunda genel kabul gören bir sistem mevcut değildir. Bu durumun sebebi, Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesinin 14. maddesinde sözleşmeye taraf ülkelerin iç hukuk düzenlemeleri ile bu sorunu çözmeleri gerektiğinin belirtilmiş olmasıdır. Taraf ülkelerin inisiyatifine bırakılmış olması nedeniyle dünya genelinde genel kabul görmüş bir sistem bulunmamaktadır²³⁹.

Bir sinema eserinin yaratılmasında eser sahibinin tespit edilmesi hususunda iki yöntem bulunmaktadır. İlk yöntem, “olay yöntemi”dir. Olay yönteminde eseri oluşturan olaylardan hareket edilerek yaratıcılık ilkesine göre eser sahibi belirlenmektedir. İkinci yöntem ise “kategori yöntemi”dir. Kategori yönteminde sinema eserinin yaratılmasında emeği geçenler ve fikri çaba gösterenler arasından belirli bir kategoriye dâhil olanlar eser sahibi olarak kabul edilmektedirler. Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda genel olarak kategori yöntemine göre eser sahipliği belirlenmeye çalışılmaktadır²⁴⁰.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 8/3. maddesinde kanun koyucu, sinema eser sahibinin kim olacağını düzenlemiştir. Maddeye göre yönetmen, senaryo yazarı, özgün müzik bestecisi ve diyalog yazarı, eserin birlikte sahibidir. Animatör ise canlandırma tekniğiyle yapılan sinema eserlerinde eserin birlikte sahiplerindendir²⁴¹.

4630 sayılı Kanunla sinema eserlerine yönelik önemli yenilikler getirilmiştir. Diyalog yazarları ile animatörler, birlikte eser sahibi olarak kabul edilmişlerdir. Birlikte eser sahiplerinin devredilen maddi haklar açısından aksine düzenleme olmaması halinde yapımcının tasarruflarına itiraz edemeyecekleri konusundaki 8. maddenin son fıkrası ortadan kaldırılmıştır. Maddi hakların devrinde Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 52. maddesinin²⁴² uygulanacağı

²³⁹ Saliha Sera Kadıgil, “Sinema Eserleri ve Sinema Eserlerinde Hak Sahipleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 2010 s. 107-108.

²⁴⁰ Kadıgil, s. 108; Ayiter, s. 91.

²⁴¹ Ateş, Fikri Hukukta Eser Sahipliği, s. 270, Bozbel, s. 63.

²⁴² Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 52 maddesi: “Mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı olması ve konuları olan hakların ayrı ayrı gösterilmesi şarttır.”

belirtilmiştir. Bu değişiklik, eser sahiplerinin maddi hakları açısından koruma sağlamıştır. Sinema eseri sahipleri, genel olarak eser oluşmadan maddi haklarla ilgili devir sözleşmesi gerçekleştirmektedir. Kanunun 18/3 maddesine göre eser sahibinin devir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 48/3 maddesine göre ileride ortaya çıkabilecek maddi hakların devrine yönelik yapılan tasarruflar geçersiz sayılmaktadır²⁴³.

Sinema eserinin maddi haklarının yapımcıya devredilmesi, manevi hakların eser sahibinde kalmaya devam etmesi nedeniyle eser sahibinin esere yönelik olası saldırıları önleme hakkına engel teşkil etmemektedir. Eserin korunmasında hem mali hakkı devralan yapımcıyı hem de manevi hakların sahibi olan asıl eser sahipleri eserin korunması için gerekli hukuki işlemleri yapabilmektedir. Esere karşı yapılan saldırılarda, hukuki işlemlerin yapılmasında yalnızca yapımcıyı sorumlu tutmak hukuka aykırı sonuçlar doğurmaktadır. Kanun koyucunun beklentisi bu yönde değildir²⁴⁴.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 8/son maddesinde diyalog ve senaryo yazarlarının eser sahibi olduğu ifade edilmiştir. Ancak 4630 sayılı Kanununun 3. maddesi ile değişik 5. maddesine göre günlük olayların tespiti için oluşturulan filmler de sinema eseri olarak kabul edilebildiğinden her sinema eserinin bir senaryosunun bulunması zorunlu değildir²⁴⁵.

Kınacıoğlu, fotoğraf/resim seçme görevi bulunan kişinin yaratıcı fikirlerinin de emek taşıdığını belirterek bu kişinin de eser sahibi olarak korunması gerektiğini vurgulamaktadır. Kınacıoğlu, doğa olayı resimleri, sportif karşılaşma resimleri ve estetik değer taşımayan porno filmlerin yaratıcı emekten kaynaklanmadığını, bu nedenle eser sayılamayacaklarını savunmaktadır. Tiyatro gibi temsillerin filme alınmasını ise hareketli resim olarak nitelendirmiştir. Sinema filmlerindeki

²⁴³ Tosun, s. 250-251.

²⁴⁴ Gökyayla, s.215.

²⁴⁵ Uslu, Eser Sahipliği, s. 92.

diyalogların, başka amaçlarla bestelenen müziklerin ya da resimlerin, sinema eserinin önemli unsurlarından olduğu ifade etmektedir²⁴⁶.

Sinema eserleri diğer eserlerin aksine birden çok kişinin fikri çabaları ile meydana gelmektedirler. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 8/3 maddesi uyarınca sinema eserlerinde; senaryo yazarı, özgün müzik bestecisi, diyalog yazarı ile yönetmen, eserin birlikte sahibidir. Animatör de canlandırma tekniğiyle yapılan sinema eserlerinin birlikte sahiplerindedir. Kanunda sayılan bu kişilerin her biri sinema eserini fikri çabaları ile meydana getiren kişilerdir. Aşağıda sırasıyla sinema eserini meydana getiren kişiler incelenecektir:

- **Yönetmen;** TDK 'nın tanımına göre: “*Tiyatro ve sinema oyunlarında oyuncuların rollerini dağıtıp oyunu düzenleyen, metin, yorum, dekor, müzik vb. öğeler arasında birlik sağlamaya çalışan kimse, rejisör.*²⁴⁷” tanımlanmıştır. Hem iç hukukumuzda hem mukayeseli hukukta yönetmenin eser sahibi olduğu noktasında fikir birlikteliği vardır²⁴⁸. Kanunda da açıkça belirtildiği üzere yönetmen, sinema eserinin sahibidir. Yönetmen olmadan ortaya bir sinema eserinin çıkması imkansızdır.²⁴⁹.
- Kanunda Açıkça belirtilen eser sahiplerinden bir diğeri **özgün müzik bestecisidir**. Bir sinema eserinde, eserin hikâyesine ve eserde geçen sahnelere uygun olarak, istenen duyguyu geçirmek için, bestelenen müzikleri meydana getiren kişiye “özgün müzik bestecisi” adı verilir. Bu kişiler Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 8. Maddesi uyarınca sinema eserinin ortak sahiplerindedir. Filmde geçen şarkıların sahiplerinin, eser sahibi olmadığı ve şarkının kullanılmasından ötürü telif hakkının olduğu kabul edilmektedir. Musiki eser film için özel olarak hazırlanmış olsa dahi, filmde eser sahipliği bulunmamaktadır. Filmde önemli olan hangi sahneye hangi müziğin yerleştirileceği ve istenilen duygu aktarımının film

²⁴⁶ Kınacıoğlu, s.2.

²⁴⁷ Erişim Tarihi: 20.10.2019.

²⁴⁸ Kadıgil, s. 130.

²⁴⁹ Tekinalp, s. 148.

içerisinde bir bütün olarak sergilenmesidir. Kanun koyucu bu sebeple fikri çabası olan özgün müzik bestecisini eser sahibi olarak kabul etmektedir²⁵⁰.

- Kanun koyucu, sinema eserinin, birlikte eser sahiplerinden biri olarak senaristi de eser sahibi olarak kabul etmiştir. Senarist; senaryoyu yazan kişidir. Ancak uygulamada senaristlerin hak ettiği değeri görmedikleri ileri sürülerek, eser sahiplikleri ve buna bağlı haklarının teoride kaldığı gerekçesiyle mevcut düzen eleştirilmiştir²⁵¹.
- **Diyalog yazarı**, bir sinema eserinin senaryosundaki karakterleri, senaryodaki olay örgüsüne ve karakterlerin davranış ve tutumlarına göre “konuşuran” kişidir. Sinema filminde bulunan karakterin ne söyleyeceğini, nasıl konuşacağını belirleyen kişidir. Diyalog yazarı senaryoyu yazan kişi ile aynı olabileceği gibi farklı biri de olabilir²⁵².
- **Animatör**, 2001 yılında yapılan değişiklik ile canlandırma tekniği ile yapılan sinema eserlerinde, eser sahiplerinden biri olarak kabul edilmiştir. Animatörün canlandırma tekniği ile yapılan sinema eserinde animasyonu yapan kişidir²⁵³.

Sinema eserleri, bünyelerinde birçok eserin farklı görünüş şekillerini ifade etmektedir. Bu eserler, farklı bir kompozisyonda işlenerek dış dünyaya yansıtılmaktadır. Kaynak eser sahiplerinin sinema eserinin şekillendirilmesine fikri açıdan yaratıcı katkılarının bulunmaması nedeniyle bu kişiler, sinema eser sahibi sayılmamaktadırlar²⁵⁴.

²⁵⁰ Kadıgil, s. 135.

²⁵¹ Kadıgil, s. 137.

²⁵² Tosun, s. 18.

²⁵³ Tekinalp, s. 148-149.

²⁵⁴ Uslu, Eser Sahipliği, s.97.

Kanunda her ne kadar sinema eseri sahibinin birden çok kişi olarak belirtilmiş olmasına rağmen tek bir kişi tarafından da eserin meydana getirilmesinde hukuki bir sorun bulunmamaktadır²⁵⁵.

Kanunda sinema eserine ilişkin yapılan tanım sadece filmleri kapsamamaktadır. Sinema eserlerinin çeşitleri olan; radyo ve televizyonlar bulunan dizi film, çizgi film, klipler ve belgeseller de sinema eseri kategorisine dâhildir. Radyo ve televizyon programları, harcanan zaman ve emek ile birlikte, içerisinde barındırdıkları kurgu, estetik ve sanatsal aktarım gibi zihinsel katkı ve fikri çabaları da içerinde barındırmaktadır²⁵⁶. Kanımızca yeni bir konu olan ve gelişen sosyal medya gibi internet tabanlı verileri değerlendirdiğimizde bu mecralar için yapılan ürünlerde sinema eseri olarak kabul edilmelidir. Youtube, Instagram, Vine ve buna benzer sosyal medya mecraları için yapılan kısa videolar da sinema ürünü olarak kabul edilmelidir. İlgili ürünlerden, fikri çaba ve hususiyet barındıranlar sinema eseri olarak kabul edilmelidir.

Bir sinema eserinin meydana getirilmesi aşamasında taşıdığı hususiyet ile eser niteliğine erişebilmesi gerekmektedir. Kopya iddiası taşıyan sinema eserlerinin hususiyetinin araştırılması önem taşımaktadır. Bu durumda sinema eseri sahibinin hususiyetlerinin aynen alınması hususu belirlenmelidir. Bir sinema eserinin icra edilmesi aşamasında rol alan kişiler, başka bir sinema eseri ve hatta aynı tür bir sinema eserlerinin herhangi birinde farklı bir karakter olarak rol alabilirler. Yalnızca bu duruma dayanılarak eser sahipliği haklarına tecavüz kabul edilmemektedir. Birlikte eser sahipliği unsurlarının belirli bir yoğunluğa erişmesi durumunda kopya eserden bahsedilebilmektedir²⁵⁷. Tek başına senaryo benzerliği, eser sahipliğinden kaynaklı haklara saldırı niteliğini taşımamaktadır. Bunun sebebi sinema eserlerinde önemli olanın ifade ediliş şekli olmasıdır²⁵⁸.

²⁵⁵ Ateş, Eser Sahipliği, s. 270

²⁵⁶ B. Zakir Avşar/ Gürsel Öngören, Radyo ve Televizyon Hukuku, Ankara: R.T.Ü.K. Yayını, Gökçe Ofset, 2003, s.201.

²⁵⁷ Beşiroğlu, Fikir Hukuku .s. 221.

²⁵⁸ Uslu, Eser Sahipliği, s. 96.

Yargıtay 11. H.D. 16.10.2014 Tarih, 2014/8032 E. 2014/15773 K. sayılı kararında çekimi yapılan bir televizyon dizisinin arka planında görüntülenen bir resmin eser sahibinin hakkının ihlal edilmesi durumu incelenmiştir. Bu kapsamda gösterimi yapılan ve davaya konu olan resimlerin kopyalarının, dizi ve senaryoyla özgülendiği ve doğrudan ya da dolaylı olarak eser sahibinin hakkının ihlal edilmediği gerekçesiyle eser sahibinin açmış olduğu dava reddedilmiştir. Yargıtay ve Yerel Mahkeme tarafından verilen bu kararın yerindeliği konusu tartışmalı olmakla birlikte kanuna uygun görünmektedir. Zira dizi ve film gibi gösterimi yapılan eserlerde icra edilen senaryonun ve çekim yapılan mekânın önemi ön plana çıkmaktadır. Senaryo ve icralar ile doğrudan ya da dolaylı olarak alakalı olan eserler açısından hak sahipliği durumu söz konusu olmaktadır. Ancak senaryo ve icra ile uzaktan yakından alakası olmayan ve kısa süreli gösterimi yapılan kamuya açık eserlerde hak sahibinin hakkının ihlali söz konusu değildir²⁵⁹.

Sinema eserleri, günümüz teknolojisinin ve sinema sektörünün geldiği yer itibari ile birden çok kişinin fikri çabası ile meydana gelen eserlerdir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda çağın gerekleri uyarınca yapılmış olan değişiklik ile eseri meydana getiren fikri çaba sahibi olan kişilerin tamamı sinema eserinin eser sahibi olarak kabul etmiştir. Ancak eser sahipliğinden kaynaklı olarak hukuken korunan bu kişilerin eser üzerindeki hakları ve eser üzerindeki hakların nasıl korunacağı kanunda belirtilmemiştir.

Sinema eserlerinin birden fazla kişinin farklı yetenekleri ve fikri çabaları ile meydana geldiğini belirtmiştik. Bu birliğe uygulanacak hukuki rejimin müşterek eser

²⁵⁹ Yargıtay 11. H.D. 16.10.2014 Tarih, 2014/8032 E. 2014/15773 K. Sayılı Kararında özetle: ".../I... A..." adlı dizi film tespiti nedeniyle arka plandaki diğer eşyalarla birlikte duvarda asılı olan dava konusu tabloların kopyalarının da görüntülenmesinin, bu mekânda gerçekleştirilen icralar veya senaryoya özgülenebilen doğrudan ya da dolaylı bir bağlantısı bulunmadığı gibi, kısa süreli görüntülerin tespit ve temsiline arka plandaki arzi görüntü niteliğinde olduğundan, davacının eser sahipliğinden kaynaklanan hakların ihlali sonucunu doğurmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir." denilmektedir.

sahipliği mi yoksa iştirak halinde eser sahipliği mi olduğu noktasında doktrinde çeşitli görüşler bulunmaktadır²⁶⁰.

Bu birliğin oluşturduğu eser sahipliği türünü müşterek eser olarak kabul eden görüşe göre sinema eserinde bulunan tüm eserler birbirinden ayrılabilen müstakil eserlerdir. Bu görüşe göre sinema eserinde eser sahibi olan kişilerin meydana getirdikleri eserlerin her biri sinema eserinden bağımsız ve tek başına birer eserdir. Dolayısıyla eserin bünyesinde bulunan görüntüler ve müzikler birbirinden ayrılabilir. Bu sebeple de her ürün, diğerinden bağımsız bir varlığa sahiptir. Sinema eserinin “bağlı eser” olarak kabul edilmesinin gerekçesi de budur. Buna göre sinema eseri, bir parçası olan senaryonun başlı başına bağımsız bir edebiyat eseri olarak ya da özgün müziğin bir musiki eseri olarak korunabilir. Bu bağlamda ele alındığında senaryo ve müzik ayrı ayrı eserler olduğundan, sinema eseri de müşterek bir eserdir²⁶¹.

Sinema eserini iştirak halinde eser sahipliğine konu eden görüşe göre ise sinema eserinin birer parçası olan eserler artık birbirinden ayrılamayacak derecede bir birliktelik meydana getirmektedirler. Eser meydana geldikten sonra görüntü ve müzik örgüsü sinema eseri bünyesinde kaynaşmakta ve artık birbirinden ayrılması mümkün olmayan bir yekvücut haline gelmektedir. Bu görüş kabul edilir ise bu birliğe iştirak halinde eser sahipliği hükümlerinin uygulanması gerekir²⁶².

Sinema eserine müşterek veya iştirak halinde eser sahipliği hükümlerinin uygulanmasını mevcut sorunların çözümünde doğru olmadığını savunan ve bizim de katıldığımız görüşe göre bu birliğe sui generis hükümler uygulanmalıdır . Şöyle ki; eseri meydana getiren kişiler, esere kattıkları ürünleri noktasında tam eser sahibi olabilirler, bu kişiler sinema eserine kattığı ürünlerin maddi ve manevi haklarının tamamına sahiptirler. Lakin meydana gelen sinema eserinin tamamında, yönetmenin, senaristin, özgün müzik bestecisinin veya animatörün hakkı

²⁶⁰ Kadıgil, s. 124.

²⁶¹ Ulmer, E: Urheber Und Verlagsrecht, Berlin, Göttingen, Heidelberg, 1960, s.137; Hubmann, H: Urheber Und Verlagsrecht, München und Berlin, 1959, s.94 (Kınacıoğlu, s. 5'ten naklen)

²⁶² Tekinalp, s.148-149; Rehbinder, M: Urheberrecht, 9 Auflage, München, 1996, s.107. (Kınacıoğlu, s. 5'ten naklen)

bulunmaktadır. Başka bir deyişle ürün sahipleri kendi kattığı değerin sahibi iken aynı zamanda sinema eserinin de sahibidirler²⁶³.

Sinema eserinin sahipleri bakımından ortaya çıkan uyuşmazlık eşit oy hakkının katı olarak uygulanması ve eserin üzerindeki hakların eşit olarak paylaşılması kanun ruhuna ve vicdana uygun değildir. Haklı neden ölçütünün detaylı şekilde araştırılması beklenmektedir²⁶⁴. Hakkaniyet ölçüsü uyarınca hak ve yetki tespitinde, kanunda sayılan eser sahiplerinin, sinema eserine katkılarının, nicelik ve nitelik açısından ağırlığının da değerlendirilerek çözüm üretilmesi gerekmektedir²⁶⁵.

Fikri haklar, bağlantılı hak sahiplerini de kapsamaktadır. Bağlantılı hak sahipliği, girişimcilerce sahip olunan telif haklarını belirtmektedir²⁶⁶.

Doktrinde, bağlantılı hak sahibi sayılanların her zaman eserlerle ilgili olmadıkları ve aralarında sıkı bir bağ bulunmayabileceği kabul edilmektedir. Bağlantılı hak sahibi kavramıyla Kanunda emek, yatırımcılık ve girişimciliğin korunması amaçlanmaktadır. Sinema filmi oyuncularının da yaptıkları iş ile fikri hak sahibi oldukları kabul edilmektedir. Bunun sebebi fikri hak kavramında maddi yönden ziyade manevi yönün ağır basmasıdır. Bireylerin durumlar karşısında sergiledikleri farklı tepkiler, kişisel yetenek kavramı ile ifade edilebilmektedir²⁶⁷.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, meydana getirme unsurunun yanında icra etme unsurunun da fikri haklar bakımından esas alınması gerektiğini ifade etmektedir. Bağlantılı hak sahipleri, 03.03.2001 tarih ve 4630 sayılı Kanunun 2. maddesiyle değişik 1/B maddesinin “k” bendinde; “*eser sahibinin manevi ve mali haklarına zarar vermemek kaydıyla ve eser sahibinin izniyle bir eseri özgün bir*

²⁶³ Kadıgil, s. 127; Tosun, s. 314.315.

²⁶⁴ Ateş, Eser Sahipliği, s. 268-269

²⁶⁵ Uslu, Eser Sahipliği, s.95.

²⁶⁶ Mustafa Ateş, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003, s.199.

²⁶⁷ Beşiroğlu, Fikir Hukuku, s.287.

biçimde yorumlayan, tanıtan, anlatan, söyleyen, çalan ve çeşitli biçimlerde icra eden sanatçıların, bir icra ürünü olan veya sair sesleri ilk defa tespit eden fonogram yapımcıları ile radyo-televizyon kuruluşlarının sahip oldukları hakları,” şeklinde ifade edilmiştir. Doktrinde bu yaklaşımın, kanundan beklenen amacı aşan bir yaklaşım taşıdığı savunulmaktadır²⁶⁸.

Kanun, radyo ve televizyon kuruluşlarını, ses tespiti yapan fonogram yapımcılarını, film yapımcılarını bağlantılı hak sahibi kabul etmektedir. İcra eden kişi dışındakilerin eser üzerinde yoğun fikri çabalarının bulunmadığı da belirtilmektedir. Kanunda sayılanlar, eserle alakalı olmaları ve eserin topluma ulaşmasına katkı sağlamaları nedeniyle korunmaktadırlar ancak bu koruma, eseri icra eden kişi ile aynı nitelikte değildir. Bu nedenle dar yorumlanması gerekirken bağlantılı hak sahiplerinin kanundan kaynaklı etkin ve geniş bir korumaya sahip oldukları görülmektedir. Kanundaki genişletici koruma, doktrinde eleştirilmektedir²⁶⁹.

4.8. İşleme ve Derleme Eserlerde Eser Sahipliği

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun eser sahiplerini belirleyen 8/2. maddesine göre derlemenin ve işlenmenin sahibi, asıl eser sahibinin hakları saklı tutulmak kaydıyla onu işleyen kişiye aittir.

Maddeye göre, derleyen ve işleyen, eser sahibidir. Bu sahiplik, bağımsız olmayan ve asıl eserden yararlanılarak oluşturulan eseri ifade etmektedir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu; derleyen ve işleyen tarafından, asıl eser sahibinin haklarına zarar getirilmeden oluşturulan ve işleyenin hususiyetini taşıyan işleme ve derlemelerin eser olarak kabul edilebileceğini düzenlemiştir. Kanunun belirttiği ölçülere uygun olarak hazırlanan işleme ve derlemelerin sahipleri onu işleyen veya derleyen kişidir²⁷⁰.

²⁶⁸ Suluk/Karasu/Nal, S. 8.

²⁶⁹ Uslu, Eser Kavramı, s.18.

²⁷⁰ Arkan, s. 26; Kılıçoğlu, s. 182; Ateş, Eser Sahipliği, s.167; Öztan, s. 163.

İşlenme eserlerde asıl eser sahibinin izni; bir romanı izinsiz olarak İngilizceden Türkçeye çevirme ya da fotoğraftan tablo yapma gibi hallerde gerekmediği belirtilmektedir. Asıl eser sahibinin izninin, eserin çoğaltılarak ticari anlamda ondan yararlanılması halinde gerekli olduğu savunulmaktadır²⁷¹. Bir eserin işlenme eser olarak değerlendirilmesi için, muhakkak eser sahibinden izin alınması gerektiği açıktır. Aksi takdirde, eser sahipliği haklarının zarar görmesi söz konusu olacaktır²⁷². Bir eserin izinsiz kullanılması ile yeni bir eser ortaya konulması durumunda bu eserin sahibi, eser sahibinin haklarına saldırı gerçekleştiren ve izinsiz işleme yapan kişidir²⁷³.

İşleme eser tek kişi tarafından meydana getirileceği gibi birden fazla kişi tarafından da oluşturulabilmektedir. Tek kişi tarafından meydana getirilir ise bu kişi, eser sahipliğinden doğan haklarını tek başına kullanacaktır. Birden fazla kişinin katkısı ile meydana getirilir ise işlemenin durumuna göre iştirak halinde eser sahipliği ve müşterek eser sahipliği rejimleri için konulan kanuni hükümler uygulanacaktır. Lakin dikkat edilmesi gereken husus şudur ki, işleyen eser sahibi ile asıl eser sahibi gibi iki farklı kişinin varlığı bu yeni eserde birlikte eser sahipliğini gündeme getirmeyecektir²⁷⁴.

Bir işleme ve derlemede olması gereken en önemli şart, işleyenin yeni esere kendi hususiyetini katmasıdır. Kendi hususiyetini katmadan onu işleyen ve derleyen kişi, eser sahibi değildir. Bu kişi o eseri tekrar eden, taklit eden yada korsan olarak kullanan kişidir. İşleme ve derleme yukarıda da bahsedildiği gibi asıl esere bağlı olarak meydana gelen eserdir. Asıl eser ve asıl eser sahibi olmadan işleme ve derleme eser sahipliği de olmaz²⁷⁵.

²⁷¹ Erdil, s.79, Öztan, s. 169; Erel, s. 159.

²⁷² Tekinalp, s. 148.

²⁷³ Erdil, s.79.

²⁷⁴ Ateş, Eser Sahipliği, s.169.

²⁷⁵ Kılıçoğlu, s. 182.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 20/son maddesinde; derleme ve işleme eserlerde eser sahibinin haklarının sınırları belirlenmiştir. İşleyen ve derleyenleri haklarının sınır ve yetkileri; işleme ve derleme ile sınırlıdır. İşleme ve derleme dışında eser üzerindeki diğer hakları, eser sahibinin verdiği izinle sınırlı olarak kullanılabilir²⁷⁶. Eserden işleme yolu ile faydalanma hakkı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 21. madde hükmünde açıkça belirtildiği gibi eser sahibine aittir. İşleme ve derleme hakkı için asıl eser sahibi ile yapılan sözleşme yazılı olmalı ve işleme hakkının sınırları ve türü belirtilmelidir.²⁷⁷

Yargıtay 11. H.D. 14.04.2011 Tarih, 2009/5129 E. 2011/4350 K. sayılı Kararında²⁷⁸ eser sahipliği durumunun tespitine ilişkin inceleme yapılmıştır. Tüzel kişilerin eser sahipliği durumu ele alınmış ve işleme eserler bakımından kanunun emredici hükmü dikkate alınarak tüzel kişilerin işleme eserler açısından hak sahibi olmadıkları ileri sürülmüştür. Bu kararda daha önce incelemiş olduğumuz tüzel kişilerin eser sahibi olamamaları durumu ve işçi çalışanlara eser sahipliği hususunu incelemiştir. Kararda bizim için önem arz eden durum işleme izinlerini alan tüzel kişi olmasına rağmen, tüzel kişinin bir hak sahibi olmadığı ve işleme eserde izin almadan eseri işleyen eser meydana geldikten sonra eser sahibi olduğunun vurgulanmış olmasıdır. Karar özetle şu şekildedir: *“Dava konusu işleme eserin meydana getirildiği tarihte yürürlükteki yasal düzenleme uyarınca, bir eserin sahibi, onu meydana getirendir. ...Bir işlemenin sahibi, asıl eser sahibinin hakları mahfuz kalmak şartıyla onu işleyendir. Dava dosyası içerisindeki bilirkişi raporu ve belgeler itibariyle uyumsuzluk konusu fotoğrafın davalılardan biri tarafından ve davacı şirkette çalışırken meydana getirildiği anlaşıldığına göre, yasal düzenleme uyarınca işleme eser sahibinin bu kişi olduğu, ancak bu eser üzerindeki mali hak sahibinin ise yazılı bir devir sözleşmesi gerekmeksizin davacı şirket olduğunun kabulü gerekir. Esasen, tüzel kişilerin eser sahibi olamayacakları da göz önüne alındığında mahkemenin davacı şirketin işleme eser sahibi olduğunun tespitine ilişkin kararı doğru görülmüştür.”*

²⁷⁶ Ateş, Eser Sahipliği, s.176.

²⁷⁷ Erel, s. 159.

²⁷⁸ www.kazancı.com.tr; Erişim Tarihi: 01.03.2019

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESER SAHİPLİĞİ KARİNESİ VE ESER SAHİBİNİN TESPİTİ DAVASI

1. ESER SAHİPLİĞİ KARİNESİ

Eser sahibi; meydana getirdiği eseri alenen sahibi (yaratıcısı) olduğunu ifade edebilmektedir. Eser sahibi gerçek ad kullanma mecburiyeti bulunmamaktadır. Kısaltma, takma ad ya da rumuz kullanabilmektedir²⁷⁹. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 11. maddesinde sahibinin adı bilinen eserlerde eser sahibinin nasıl belirleneceği düzenlenmiştir.

Eseri meydana getiren kişi, kimliğini gizli tutarak belirtmemişse kanun koyucu, eser sahibi konusunda bazı karineler öngörmüştür. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 12. maddede iş bu karineleri hüküm altına almıştır. 12. maddenin uygulama alanı; bir eser sahibin kim olduğu Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 11. Maddesine göre belirlenemediği hallerdir²⁸⁰.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda düzenlenen karineler, bu kanun kapsamında düzenlenen özel karinelerdir²⁸¹. Kanun Koyucu kanunda karineleri düzenlerken terditli bir sahiplik karinesi ile eser sahipliği sorununa çözüm getirmiştir. İlk olarak eser sahibinin adı belirtilmiş eserlerde meydana gelecek uyuşmazlıkların çözümünü incelemiştir. Bir sonraki hükümde de eser sahibinin adı belirtilmeksizin bir eser yayımlanmış ise yayımlayan, yayımlayan belli değilse eseri çoğaltan kişinin eser sahibine ait hak ve yetkileri kendi adına kullanması karinesi söz konusudur. Temsil ve konferanslarda ise konferansı veren ya da temsil eden kişi, eser

²⁷⁹ Erel, s. 99.

²⁸⁰ Bozbel, s. 65-66.

²⁸¹ Ali Demirbaş, **Fikir Ve Sanat Eserleri Kanununda Eser Sahibinin Mali Haklarına Tecavüz Halinde Hak Sahibine Sağlanan Hukuk Koruma**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015, S. 306.

sahibi adına hak ve yetkileri 12. maddenin son fıkrasına göre kullanabilmektedir²⁸². Aşağıda kanun sistematığına göre karinelerin konuluş amaçlarını ve uygulamasını inceleyeceğiz.

1.1. Sahibinin İsmi Belirtilen Eserlerde Eser Sahipliği Karinesi

Fikri mülkiyet hukuku açısından uluslararası düzenleme olan Bern Sözleşmesi'nin 15. maddesinde de “sahibinin ismi belirtilen eserde” eser sahibinin tespiti açısından hangi usulün uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Yayınlanmış bir eser üzerinde olağan şekilde gösterilen kişi, ismi gerçek ya da takma olması fark etmeksizin, bu isimle sahibinin arasında açık bir ilişki kurulabildiği takdirde ismi belirtilen kişinin eser sahibi olacağını belirtmiştir²⁸³.

Kanunun 11. maddesinin 1. fıkrasına göre yayımlanmış eserlerde ya da güzel sanat eserinin aslında, o eserin sahibi olarak adını veya tanınmış müstear adını kullanan kişi, aksi sabit oluncaya kadar o eserin sahibi sayılmaktadır²⁸⁴. Söz konusu karine, tüm eser türleri için genel geçer bir düzenlemedir. Kanun koyucu eser türlerinde güzel sanat eseri için yerinde bir düzenleme yaparak diğer eser türlerinden ayrı olarak koruma altına almıştır. Bu düzenleme yerinde bir düzenlemedir çünkü kanunun 11. maddesinde, güzel sanat eserlerinin asılları yayımlanmadığı için bu eser ayrıca belirtilmektedir. Güzel sanat eserleri yaratılış olarak tek oldukları için bu eserler için “aslı” vurgusu yapılmıştır²⁸⁵.

Mahlas ya da müstear isim, bir kimsenin gerçek ismini ve kimliğini gizlemek için kendisine takmış olduğu isimdir. Bu tanımda da görüldüğü üzere müstear isim ve mahlasın lakattan²⁸⁶ farklı olduğu görülmektedir. Mahlas ya da müstear isim kullanarak ismini gizleyen kişiler, meydana getirdiği eserler karşısında toplumun ne

²⁸² Tekinalp, s. 154.

²⁸³ Beşiroğlu, Fikir Hukuku, s.158.

²⁸⁴ Yavuz/Alıca/Merdivan, s. 220.

²⁸⁵ Uslu, Eser Sahipliği, s.149-150; Erel, s. 99.

²⁸⁶ TDK Tanım: “Bir kimseye, bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad”, Erişim Tarihi: 21.10.2019.

tepki vereceklerini tahmin etmediklerinde veya gerçek isimlerinin kullanılmasında konularına zara gelme ihtimaline karşılık, gerçek isimlerini kullanmamaktadırlar. Bununla birlikte, eserin beklenen ilgiyi görüp görmeyeceği konusunda kaygıya düşülmesi durumunda mahlas veya müstear isim kullanmaktadırlar. Gerçek isimleri yerine, akılda kalıcı ve kolay ifade edilebilen bir isim tercih edilebilmektedir²⁸⁷. Kanun sistematığına göre eser sahipliği hakkının kullanımı, eserin meydana getirilmesi ile doğar.

Eser meydana getirildikten sonra herhangi bir kamu kuruluşunun veya bir tevdi makamının onayına gerek kalmadan eseri ve esere bağlı hakları kullanabilmektedir. Kanun koyucu 22/02/2012 yılında yapmış olduğu değişiklikten önce basımı ve çoğaltımı yapılan eserlerin Kültür ve Turizm Bakanlığınca tutulan sicile kaydedilmeyi zorunlu tutmuş iken²⁸⁸ değişiklik ile bu zorunluluğu ortadan kaldırmıştır. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 13/3 'e göre "*eser sahiplerinin talebi üzerine, bu Kanun kapsamında korunan tüm eserlerin kayıt ve tescili yapılabilir, malî haklara ilişkin yararlanma yetkileri de kayıt altına alınabilir. Beyana müstenit yapılan bu işlemlerden Bakanlık sorumlu tutulamaz. Ancak, kayıt ve tescil işlemlerine esas teşkil edecek işlemlerde, mevcut olmadığını bildiği veya bilmesi icap ettiği veya kendisine ait olmayan malî ve manevî haklara ilişkin yanlış beyanda bulunanlar, bu Kanunda öngörülen hukukî ve cezaî müeyyidelere tâbidirler. Bu Kanun kapsamında yapılan tüm kayıt ve tescil işlemlerine ilişkin ücretler Bakanlık tarafından belirlenir. Kayıt ve tescilin usul ve esasları, ücretlerinin belirlenmesi ile diğer hususlar Bakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.*" kayıt ve tescil isteğe bağlı hale getirilmiştir. Kayıt ve tescil işlemi eser sahipliğinin ispatı açısından noter onaylı nüshalar ile birlikte önemli ve aksi ispat edilmek zorunda olan delillerdendir.

Eser sahipliği iddiasında bulunan kişinin her türlü delille bu iddiasını ispatlayabilmesi mümkündür. Eserin üzerinde başka birinin adının yazılması kati uygulanan bir durum olarak değerlendirilmemektedir. Eserin üzerinde başka birisinin

²⁸⁷ Ateş, Eser Sahipliği, s. 441-442.

²⁸⁸ Beşiroğlu, s. 167-168.

isminin yazılı olması durumunda bile, eseri meydana getiren kişi durumun aksini sadece yazılı belgeyle değil, her tür delil ile ispat edebilir. Söz konusu ilke, kanunun amacına uygun bir çözüm niteliğindedir²⁸⁹. Bir müzik eserinin kapağında ismi belirtilen besteci, aksi ispatlanmadığı sürece o eserin sahibidir. Aksi durumun ispatı ise daima mümkündür. Bu noktada ispat bakımından delil sınırlamasının bulunmamaktadır. Bu kabulün, sayesinde, eserin meydana getirilmesi ilkesi korunmaktadır. Eser sahibinin belirlenmesi bakımından sahiplik iddiası her zaman dava edilebilmektedir. Bu sayede eseri meydana getiren kişinin maddi ve manevi hakları korunmuştur²⁹⁰.

1.2. Sahibinin İsmi Belirtilmeyen Eserlerde Eser Sahipliği Karinesi

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 12. maddesinde sahibinin ismi belirtilmeyen eserler bakımından eser sahipliği karinesinin nasıl uygulanacağını göstermiştir. 4110 sayılı kanunda yapılan değişiklik ile eser sahipliği karinesi kapsamında 11. maddeye ayrıca "televizyon" kelimesi eklenmiş, radyo ve televizyon aracılığı ile konferans ve temsil programlarında eser sahibi olarak tanıtılan kişilerin kapsamı belirlenmiştir²⁹¹. Bu kapsamda, yayımı tamamlanmış olan bir eserde eser sahibinin ismi belirtilmemiş ya da belirlenememişse yayımlayan kişiyi eser sahibi olarak kabul etmiştir. Yayımlayan kişi belli değilse, çoğaltan eser sahibinin sahip olduğu hak ve yetkileri kullanabileceği kabul edilmiştir²⁹². Kanunun 11. maddesinde belirtilen umumi alanlarda ya da radyo televizyon aracılığıyla verilen konferans ve temsil programlarında, mutad olarak eser sahibi adıyla tanıtılan kimsenin tespit edilemiyor olması durumunda ise konferans verenin ya da temsili yapanın eser sahibi sayılacağı kabul edilmiştir²⁹³.

Eser sahibinin, meydana getirdiği eserde adının geçmemesi durumunda eser sahipliğinden kaynaklı haklarına helal gelmeyecek tüm haklar eser sahibine ait

²⁸⁹ Demirbaş, s. 306-307.

²⁹⁰ Erdil, s.139; Öztan, s. 274-275.

²⁹¹ Tekinalp, s. 154; Öztan, s. 278.

²⁹² Uslu, Eser Sahipliği, s. 155.

²⁹³ Suluk/Karasu/ Nal, s. 83; Demirbaş, s. 307.

olacaktır. Yayıncılar, çoğaltan kişiler, konferansı verenler ve temsili icra ettiren kişilerin yediemin konumunda olacaklardır. Bu kişilere eser sahibinin kim olduğunu beyan etme külfeti yüklenemeyecektir²⁹⁴.

Karineye göre eser sahibi kabul edilen kişiler ile asıl eser sahibi arasında kurulan ilişkiler, aksi kararlaştırılmadıkça, adi vekâlet hükümlerine göre çözümlenecektir. Bu açıklamalarımız, sahibinin ismi belirtilmeyen eserde karinenin yalnızca yayımlanabilir nitelikteki eserler için geçerlidir²⁹⁵.

Fikri çaba ve hususiyet ile meydana getirilen ve estetik anlamda itibar gören ismi belirtilmemiş bir heykelin güzel sanat eseri olduğu şüphesizdir. Bu şekilde meydana gelmiş bir eser açısından, zilyedi olan kişinin onun sahibi olarak kabul edilememelidir, bu nedenle bu eser ile ilgili zilyet olan kişiyle yapılmış olan işlemlerin geçersiz olabilmektedir²⁹⁶.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 11. maddesi kapsamında eser sahibinin isminin belirtilmediği ya da eser sahibinin belirsiz olduğu hallerde 12. madde düzenlemesinin devreye gireceği belirtilmektedir²⁹⁷. Böyle bir durumda ilk olarak 12. madde çerçevesinde öncelikle yayımlayanın, yayımlayanın da belli olmaması durumundan çoğaltan kişinin, konferansı veren veya temsili icra eden kişinin eser sahipliği dolayısıyla ortaya çıkan hak ve yetkileri kendi adına kullanabileceği vurgulanmaktadır. Eser sahibinin, daha sonraki süreçte bu yetkileri yetkili olarak görünen kişiden geri alabileceği açıktır²⁹⁸.

²⁹⁴ Suluk/Karasu/ Nal, s. 83.

²⁹⁵ Öztan, s. 278.

²⁹⁶ Uslu, Eser Sahipliği, s. 156.

²⁹⁷ TC YARGITAY 11. HD. 01.10.2002 T. 2002/4101 E. 2002/8439 K.: “ Mahkemece toplanan deliller ve benimsenen 25.06.1998 tarihli bilirkişi raporu ve ek rapora göre, adı geçen şiirin Türk Sesin Dergisinde 1983 yılında yayınlandığı, bu nedenle FSEK 11. Maddedeki karineye göre, davacının eser sahipliği sıfatını kazandığını, davalıların aksini ispat edemediklerini, davalıların FSEK 52. Maddesine göre düzenlenmiş yazılı bir sözleşme ile eserin mali haklarını devraldıklarını kanıtlayamadıkları ...” Suluk/Orhan, s. 276.

²⁹⁸ Ayiter, s.124; Yavuz/Alıca/Merdivan, s. 226.

Hak sahibiyle, çoğaltan, yayımlayan, konferansı veren veya temsili icra eden kişi arasında muvazaalı veya inançlı bir işlem olması halinde iç ilişki içerisinde adi vekâlete ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmektedir. Üçüncü kişiler tarafından eser sahibinin haklarının gasp edilmesi halinde çoğaltan, yayımlayan, konferansı veren veya temsili icra eden kişi sorumlu tutulamayacağı savunulmaktadır²⁹⁹.

2. ESER SAHİBİNİ TESPİT DAVASI

2.1. Genel Olarak

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 1/A maddesi şekli anlamda, eser sahibiyle bağlantılı hak sahiplerinin maddi ve manevi haklarının korunmasını düzenlemektedir. Bu koruma kapsamında başvurulacak yargı yolları belirtilmektedir. Fikir ve sanat eserlerinin korunmasında Kültür Bakanlığı'nın görev ve yetkileri de açıklanmaktadır. Devlet, bakanlık aracılığıyla sanat eserlerini ve sahiplerini korumaktadır. Devlet, sanatçıları koruma ve onlara sosyal güvence sağlama yükümlülüğü altındadır. Ancak korunması esas olan değer eserin kendisidir. Eser nedeniyle eser sahibi maddi ve manevi haklara sahip olmaktadır³⁰⁰.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda, eser üzerinde kurulan maddi ve manevi haklara yapılan saldırılar ya da bunlara ilişkin ortaya çıkan uyuşmazlıklar açısından belli başlı hukuk davaları düzenlenmiştir. Bunlar; "Eser Sahibini Tespit", "Tecavüzün Önlenmesi", "Tecavüzün Kaldırılması" ve "Tazminat" davalarıdır. Tezimiz kapsamında bu hukuk davalarından "Eser Sahibini Tespit davası" inceleyeceğiz.

2.2. Davanın Konusu ve Türü

Eser sahibini tespit davası, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 15/3. maddesinde düzenlenmiştir. Kanunun 15/3. Maddesine göre eser sahibini tespit davasının konusu eser sahibinin belirlenmesi hususunda mahkemece bir karar verilmesi talebidir. Eser sahibinin tespiti davası esas itibarıyla iki durumda

²⁹⁹ Uslu, Eser Sahipliği, s. 157.

³⁰⁰ Uslu, Eser Sahipliği, s.13.

açılacaktır. Birinci durumda eseri meydana getiren açısından birden fazla kişi arasında uyumsuzluk bulunmasıdır. Bu durumda mahkemeden eser sahibinin tespiti istenmektedir. İkinci durumda ise bir kimsenin eser sahibi olduğu iddiasının incelenmesi ve mahkemeden eser sahibinin kim olduğunun tespiti istenmektedir.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 15/3. maddesinde düzenlenen eser sahibini tespiti davasının, Hukuk Muhakemeleri Kanununda belirtilen hangi dava türüne ait olacağı hususunda doktrinde bir tartışma bulunmaktadır. Bu dava türünün bir tespit davası mı yoksa eda davası mı olduğu konusu tartışmalıdır.

Arslanlı'ya göre, davanın konusu Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda özel olarak belirtilen ve sadece eserin sahibinin tespiti noktasında hüküm ifade edecek olan davada verilecek hüküm sadece eser sahipliğinin tespitinden ibarettir. Bu sebepler eser sahibini tespiti davasını, dava türleri açısından bir tespit davası olarak kabul etmiştir³⁰¹.

Erel'e göre eser sahibini tespiti davasını, dava türleri açısından bir tespit davası olduğunu savunmuştur. Eser sahibini tespiti davasının, kanunda belirtilen mutlak konu dışında; eserde sahibinin adının hiç belirtilmediği yahut yanlış veya karıştırmaya yol açacak şekilde belirtildiği hallerde de açılabilirliğini belirtmiştir³⁰².

Ayiter göre, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 15/3 maddesinde belirtilen bu davayı, dava konusu olayın özelliğine göre müspet ya da menfi tespit davası olabileceğini söylemiştir. Bir kimse eserin sahibi olduğu iddiası ile bu davayı açıyor ise müspet, tersine eserin sahibi olmadığı iddiası ile bu davayı açacak ise menfi tespit davasının konusunu teşkil edeceğini belirtmiştir³⁰³.

³⁰¹ Arslanlı, s. 83.

³⁰² Erel, s. 143.

³⁰³ Ayiter, s. 119.

Ateş³⁰⁴ ve Kılıçoğlu³⁰⁵, da Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda belirtilen, eser sahibini tespiti davasını dava türlerinden tespit davası olarak kabul etmişlerdir. Dava sonucunda eser sahibinin kim olacağı noktasında hüküm kurulacağını savunmuşlardır.

Tekinalp'a ise doktrindeki genel görüşün tersine olarak eser sahibini tespiti davasını bir eda davası olarak. Sebep olarak ise mahkemenin kararı sadece bir hukuki olguyu tespit etmekle kalmadığını, eserin sahipliğini de davayı kazanan kişiye verdiğini belirtmiştir³⁰⁶.

Kanımızca eser sahibini tespiti davası bir tespit davasıdır. Çünkü yargılama sonucunda mahkeme eser sahibini meydana getireni tespit edecektir. Eser sahipliği maddi fiil olan yaratma eyleminin gerçekleşmesi ile zaten eseri yaratan kişiye aittir. Her ne sebep ile olursa olsun bu konuda yaşanan bir uyumsuzlukta mahkeme eser sahipliği sıfatını hukuki işlemle eser sahibine vermemektedir. Eser sahibin kim olduğunu tespit edecektir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 106. maddesinde genel olarak tespit davaları düzenlenmektedir. Bu kapsamda tespit davasıyla mahkmeden, bir hak ya da hukukî ilişkinin varlığı veya yokluğu veyahut bir belgenin sahte olup olmadığının saptanması istenebilir. Tespit davasının açılabilmesi için öncelikle tespit davasının konusunun sadece hukuki ilişkilerden müteşekkil olması gerekmektedir. Ayrıca

³⁰⁴ Ateş, Eser Sahipliği, s. 472-473.

³⁰⁵ Kılıçoğlu, s. 386.

³⁰⁶ Görüşünü daha detaylı şöyle savunmuştur: “ Eser sahipliğinin tespitine ilişkin açılacak olan tespit davasında eser sahibinin belirlenmesi amacıyla hareket edilir. Eser sahipliğinin tespit edilmesine ilişkin açılan davada konu, eserler üzerinde hak sahipliği hususunda iddia sahibi olan birden fazla kişiden hangisinin gerçek eser sahibi olduğu hususunun saptanmasıdır. Davanın sonunda verilecek olan karar, sadece hukuksal bir olgunun (eser sahipliği hakkına kimin sahip olduğu) tespit edilmesi anlamını taşımamaktadır. Bunun yanı sıra eser sahipliği hakkının davayı kazanan tarafa verilmesi sonucunu doğuracak nitelikte eda davası olarak da kabul edilen bu davada, hak sahipliği kavramının hukuksal ve durumsal değerlendirmesinin de ayrıca yapıldığı görülmektedir. Bu noktada söz konusu davanın, sonuçları bakımından iki amaca birden hizmet eden bir dava olarak kabul edilmesi durumu söz konusudur” s. 308-309

tespit davası açılabilmesi için davacının bir hukuki ilişkinin varlığının tespitinde hukuki yararının bulunması gerekmektedir³⁰⁷.

Bilindiği üzere söz konusu davalarda hukuki yararın bulunması bir dava şartıdır (Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 114/1-h). Hukuki yarar durumunun varlığı mahkeme tarafından re'sen göz önüne alınır. Bu yüzden mahkemenin, açılan tespit davasında başlangıç aşamasında (ön incelemede) davacının hukuki menfaatinin bulunup bulunmadığı yönünde karar vermesi gerekmektedir. Hukuki yararın tespit davasının açıldığı anda varlığı önemlidir. Hüküm verilene kadar mevcut olmakla birlikte hukuki yararın varlığı her aşamada kontrol edilmelidir. Dava açmakta hukuki yararın olmadığı durumlarda dava, dava şartı eksikliği nedeniyle usulden reddedilir. Söz konusu kuralın istisnası, tespit davasının özel bir Kanun hükmüyle düzenlenmiş olduğu durumlardır (Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde 106/2). Söz konusu durumlarda tespit davalarının açılabilmesi için gerekli olan “hukuki yarar” ve “hukuki ilişki” koşullarının incelenmesine gerek yoktur³⁰⁸. İlgili kanunda öngörülen şekilde açılmış olan tespit davasında şartların mevcut olduğu varsayılmaktadır. Hukuki yarar ve hukuki ilişkinin mevcudiyeti karine olarak görülmektedir. Diğer dava şartlarının tam olması durumunda mahkeme tarafından davanın esas incelemesine geçilmektedir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 15/3. maddesi ve Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 67/2. Maddesinde tespit davasının özel bir kanun hükmüyle düzenlendiği görülmektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu 106/2. maddesindeki istisnai duruma dayanılarak tespit davasının açıldığı mahkeme, tespit davası için gerekli olan “hukuki ilişki” ve “hukuki yarar” şartlarının varlığını araştırmaksızın, dava şartları tam olan tespit davasının esas incelemesine geçmelidir³⁰⁹.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 15/3. maddesine göre; herhangi bir eserin meydana getirilmesinde etkin rol oynayan kişinin kimliği ihtilafli ise veya herhangi bir kimsenin eserin sahibi olduğunu iddia etmesi durumunda ise gerçek hak sahibi,

³⁰⁷ Ateş, Eser Sahipliği, s.469.

³⁰⁸ Ayiter, s.119.

³⁰⁹ Ateş, Eser Sahipliği, s. 471-472.

söz konusu hakkının tespit edilmesini yetkili ve görevli mahkemeden talep edebilir³¹⁰. Bu kapsamda eser sahipliğinin tespitine ilişkin açılacak davanın iki halde açılabileceği belirtmiştik. Bu iki durumdan birinin olması durumunda tespit davası açılacak ve eser sahibi olan kişi, eserden kaynaklanan haklarını talep edebilecektir³¹¹.

Eser sahibini tespitine ilişkin açılacak olan tespit davası, intihal durumunu kapsamamaktadır. İntihal, sahipli bir biçimde ortaya konulmuş olup, eser sahibinin kim olduğu çekişmesiz aleniyete kavuşmuş ya da yayımlanmış olan bir eserden, eser sahibinin ismi zikredilmeksizin uygun görülmeyecek düzeyde aktarmanın yapıldığı ya da başka birisine ait eserin kendi eseri olarak gösterildiği hallerde söz konusu olmaktadır. İntihal durumunun mevcut olması halinde hakka tecavüzün önüne geçilmesi, tecavüz durumunun ortadan kaldırılması ve tazminat davaları açılabilmektedir. Söz konusu açılması öngörülen davalarda hak ihlalinin derecesi ya da durumu önem taşımaktadır. Her somut olayda ve hak ihlali durumunda farklı tür dava hakkının ortaya çıkacağı öne sürülmektedir³¹². Örneğin, eser sahipliği hakkına ilişkin ortaya çıkan hak ihlali durumunun ortadan kalkması durumunda tecavüzün önlenmesi ya da kaldırılması davalarının açılabilmesi mümkün değildir. Söz konusu davaların açılabilmesi için mevcut tecavüz ya da tehdit durumunun olması gerekmektedir. Başlangıçta mevcut olan bir hakka tecavüz durumunun daha sonra kendiliğinden ortadan kalkması durumunda uygun şartların oluşması halinde tazminat davası ya da tespit davasının açılabileceği öne sürülmektedir³¹³.

Eser sahipliği durumunun tespit edilmesine ilişkin açılacak dava ile eser sahibinin ismi belirtilmeyen eserlerin sahibinin belirlenmesi, yanlış belirtilen eser sahipliği durumunun düzeltilmesi, karışıklık durumunun ortadan kaldırılması, hâlihazırda mevcut durumdaki eser sahipliği karinesinin aksinin kanıtlanması veya birden çok kişinin katkısı bulunan eserlerin gerçek sahibinin belirlenmesi

³¹⁰ Suluk/Orhan, s. 788.

³¹¹ Ceritoğlu Sengel, s.100.

³¹² Ateş, Eser Sahipliği, s. 477-478.

³¹³ Ceritoğlu Sengel, s.100.

amaçlanmaktadır³¹⁴. Yani, eser sahipliğinin tespiti davasında esas amaç, dava konusu eserin kimin tarafından ortaya konulduğunun açık ve net şekilde belirlenmesidir. Bu amaçla açılan tespit davalarında yetkili mahkeme tarafından verilecek karar sonucunda olağan itiraz ve temyiz yolları, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda öngörüldüğü şekilde uygulanmaktadır³¹⁵.

Eser üzerinde ismi belirtilmiş olan kişi tarafından o eserin kendine ait olmadığı iddiasıyla açılacak davalar açısından, tespit davasının bir menfi tespit davası biçiminde ikame edilebileceği belirtilmektedir³¹⁶. Ancak bu durum, esasen Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu çerçevesinde bir tecavüz olmamakta ve bu şekildeki bir dava Türk Medeni Kanunu'nun 23. maddesinde düzenlenmekte olan "kişiliğin korunmasına ilişkin hükümler" çerçevesinde değerlendirilmektedir. Örnek olarak bir ressam tarafından yapılan herhangi bir tablonun altına ünlü bir ressamın imzasının atılması durumunda Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine göre değil Türk Medeni Kanunu'nun 24. maddesindeki hükümlere göre değerlendirme yapılmaktadır. Zira bu noktada, ünlü bir ressam tarafından yapılan eserden söz edilemez. Ortada tehdit altında olan herhangi bir eser olmadığı için de Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun uygulanması mümkün değildir. Dolayısıyla bu eserden doğan maddi ve manevi hakların muhafazası değil genel hükümler çerçevesinde Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kişiliğin korunması durumu söz konusu olacaktır³¹⁷.

2.3. Davanın Tarafları

2.3.1. Davacı

Eser Eser sahibini tespiti davası hasımlı veya hasımsız olarak açılabilir. Hasımsız olması durumunda davanın davacısı için aşağıda

³¹⁴ Erel, s. 144.

³¹⁵ Kılıçoğlu, s. 386.

³¹⁶ Tekinalp, s. 146.

³¹⁷ Ceritoğlu Sengel, s.101.

açıklayacağımız kişiler davacı sıfatına haiz olabilirler. Lakin davanın davalısı kural olarak bulunmayacaktır³¹⁸.

Eser Sahibini tespiti davasında davacı, gerçekte eser sahibinin kendisi olduğunu savunan kişidir. Eser sahipliği durumunun ihtilafli olduğu hallerde esas eser sahibinin tespit edilmesinin mahkemeden istenmesi yetkisi, öncelikli eser sahibine ait bir yetkidir (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 15/3. madde)³¹⁹. Eser sahibinin ölmesinin ardından söz konusu yetkinin kimler tarafından kullanılabileceği kanun ile düzenlenmiştir. Fikir Sanat Eserleri Kanunu'nun 19. maddesine göre söz konusu yetki, maddede sayılan kişiler (vasiyeti tenfiz memuru, sağ kalan eş, çocuklar, atanmış mirasçılar, ana-baba, kardeşler) tarafından, eser sahibinin ölmesinden itibaren yetmiş yıl boyunca kendi adlarına kullanılabilir³²⁰.

Eser sahibinin ölmesinin ardından onun geride kalan eşinin ya da kanunda belirtilen kişilerin esere ilişkin hakları, 70 yıl süre ile koruma altına alınır. Bu çerçevede başka bir kişi tarafından ölen eser sahibinin eserine ilişkin yapılan saldırı durumunda, kanunda sayılan kişiler eser sahibinin tespiti davası açabilirler. Bunların söz konusu yetkilerini kullanmaması durumunda maddi hak sahiplerinin meşru menfaatleri olduğunu ispat etmesi ile söz konusu yetkiyi maddi hakların devamı süresince kendi adlarına kullanma imkânı elde etmesi söz konusu olacaktır. Bunun olmaması durumunda, hakların kullanılmıyor olması ya da esere ilişkin koruma süresinin dolması durumunda, ülkenin kültürü açısından önemli sayılan eserler açısından Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın söz konusu yetkiyi kendi adına kullanabileceği kabul edilmektedir³²¹.

Eser sahipliğinin tespiti davasından daha önce feragat edilmesi mümkün değildir. Tecavüz devam ettiği sürece de bu dava için zamanaşımı süresinin işlemediği kabul edilmektedir. Zira tecavüzün devam etmesi süresince eser sahibinin

³¹⁸ Salmanlı, s. 80; Tekinalp, s. 310.

³¹⁹ Ateş, Eser Sahipliği, s. 484-485.

³²⁰ Salmanlı, s. 80; Tekinalp, s. 310.

³²¹ Tekinalp, s.310.

tespiti, tecavüzün kaldırılması ve tecavüzün önlenmesi davalarının açılacağı öngörülmektedir. Yargıtay, konuya ilişkin olarak koruma süresinin dolmasına karşı eserler açısından da eser sahibinin tespiti davasının açılacağı kabul etmektedir. Nitekim eser sahibi olarak tanıtılma hakkının manevi bir hak niteliğini taşıdığı kabul edilmektedir. Manevi haklar açısından tespit davalarının hakkın sona ermesinden sonra da açılacağı öngörülmektedir³²².

2.3.2. Davalı

Eser sahibini tespiti davası, somut olayın özelliklerine göre yukarıda belirttiğimiz gibi hasımlı ya da hasımsız olarak açılabilir. Hasımlı olarak açılan eser sahibini tespiti davası açılması durumunda davanın davalısı olaya göre uyumsuzluğa sebebiyet vererek haksız olarak eserin sahibi olarak kendi tanıtan kişidir. Eser sahibini tespiti davasında dava, maddi fiili ile eseri meydana getirmeyen yani eseri sahiplenen kimseye karşı açılır³²³.

2.4. Görev ve Yetki

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun düzenlediği tüm haklardan ve hukuki ilişkilerden doğan davalarda kanunun 76/1. maddesinde görevli mahkeme belirlenmiştir. Görevli mahkeme hukuk davalarında dava konusunun miktarına ve talebin niteliğine bakılmaksızın Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemelerinin görevli olduğu açıkça kanunda belirtilmiştir. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemeleri ile genel mahkemeler arasında olan ilişki; iş bölümü değil görev ilişkisidir. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde Asliye Hukuk Mahkemelerinin görevlendirileceği belirtilerek 6100 sayılı HMK ile uyum sağlanmıştır³²⁴.

Yetkili mahkeme, genel kurala göre davalının ikametgâhının bulunduğu yer mahkemesidir (HMK. madde 6). Açılacak olan eser sahibini tespiti davası aynı zamanda haksız fiil niteliğini bünyesinde barındırıyor ise, yetkili mahkeme haksız

³²² Ceritoğlu Sengel, s.101.

³²³ Tekinalp, s.310; Tekinalp, s. 310.

³²⁴ Demirbaş, s. 290; Ateş, Eser Sahipliği, s. 491-492.

filin işlendiği yer mahkemesidir. Aynı zamanda Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda düzenlenen tecavüzün refi ve meni davalarında eser sahibinin ikametgâhının bulunduğu yerde davanın açılabilirdiği kanun hükmetmiştir. Eser sahibini tespiti davası bu davaların herhangi biri ile birlikte talep edilmiş ise eser sahibi davayı kendi ikametgâhının olduğu yerdeki yetkili mahkemede de açabilecektir³²⁵.

2.5. İspat ve Hüküm

Hukuk davalarında uygulanan genel ispat kuralı, eser sahibini tespit davasında da geçerlidir. Eser sahibi olduğunu iddia eden kimse, eser sahibi olduğunu ve eseri meydana getirdiğini ispat etmelidir. Davanın tarafları, iddialarını ispatlama mahiyetinde olan delilleri mahkemeye sunmaları ve bu delillerini somutlaştırmaları gerekir³²⁶.

Eser sahibini tespit davasında ispat yükünü yerine getirmeyen deliller, HMK genel düzenlemelerine ek olarak bir takım farklılıkları bünyesinde barındırmaktadır. Eser Sahibini tespit davasında öncelikle başvurulacak kanuni karineler bulunmaktadır. Bu karineler kanunun 11. ve 12. maddesinde düzenlenen karinelerdir. Bu karinelere göre eser sahibini tespit davasında ispat yükünü kimin yerine getireceğini tespit ederiz³²⁷.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda bulunan karinelere bir diğeri ise kanunun 76/2. maddesinde düzenlenen karinedir. Kanunu koyucu bu karine ile hasımlı olarak açılan eser sahibini tespit davasında; davalıları kendi lehlerine olabilecek delilleri sunma yükümlülüğü altında bırakmıştır. Bu yükümlülüğün ön şartı olarak ise; davacının iddiasının doğruluğunu kuvvetli kanaat oluşturacak kadar, delillerini mahkemeye sunması gerekir³²⁸.

³²⁵ Demirbaş, s. 294-295. Ateş, Eser Sahipliği, s. 491-492.

³²⁶ Demirbaş, s. 300-301.

³²⁷ Ateş, Eser Sahipliği, s. 493.

³²⁸ TC YARGITAY 11. HD. 23.02.2004 T. 2003/7036 E. 2004/1652 K.: “*Bu maddede yayınlanmış eser nüshalarında veya bir güzel sanat eserinin aslında, o eserin sahibi olarak adını veya bunun yerine tanınmış müstear adını kullanan kimse, aksi sabit oluncaya kadar o eserin sahibi sayılır*”

Mahkeme huzurunda, iddiasını ispat eden kişi veya kişilerin eser sahibi olduğu noktasında mahkeme hüküm teşkil edebilir. Bu hüküm ile birlikte madden eserin sahibi olan kişi hukuken de eser sahibi olurlar. Mahkeme kurulan hükümde kesin olarak(hukuken kesin anlamında değil) eserin kimin olduğunu tespit eder. Eser sahibini tespit işlemi bazen müspet olarak da sonuçlanıp eserin üçüncü kişiye ait olduğu noktasında da mahkeme karar verebilir³²⁹.

hükmüne yer verilmiştir. Davacı taraf delil listesinde, dava dilekçesinde 1960 ve 1970 yılları arasında dava konusu eseri okuduğunu iddia ettiği taş plaklara ve dava dışı P. Ltd. Şti'nin kayıtlarına da dayanmıştır. Bu plaklar dosyaya ekli, Ankara Asliye 4.Ticaret Mahkemesi'nin aynı davalılar hakkında takipsiz bırakılan dava dosyası içerisinde bulunmakta olup, hükmüne esas bilirkişi raporunda, bu plakların daha önce piyasaya sürüldüğü ve üzerlerinde söz ve müziğin davacıya ait olduğuna ilişkin etiket bulunduğu bildirilmiş, ancak, 1996 yılı baskılı ve Notalarıyla Uzun Havalarmız başlıklı bir kitap ile TRT'nin 2000 yılı baskılı ve Türk Halk Müziği Repertuarı başlıklı kitapta bu eserin dava dışı H. tarafından derlendiği, buna göre de eserin anonim olduğu, kişiye değil, yöreye ait bulunduğu sonucuna varılmıştır. Mahkemece, eserin anonim olduğu, TRT'nin cevabi yazısına göre de, ilk kez 1978 yılında TRT Ankara Radyosu Stüdyolarında ses kaydına alındığı, P. Plak firmasının 1973 yılı katalogunun geçerli bir delil olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Oysa davacı vekili hükme esas bilirkişi raporuna itiraz dilekçesinde, taş plaklara ve 1973 yılı kataloguna da tekrar dayanmıştır. Mahkemece, ek rapor alınmadığı gibi, taş plaklar karar gerekçesinde hiç tartışılmamıştır. Mahkemenin gerekçede tartıştığı 1973 yılı katalogunun geçerli bir delil olmadığını somut kanıtları ve açıklaması yapılmamış, bu katalog bilirkişi raporunda hiç tartışılmamıştır. Bilirkişi raporundaki kitaplarda geçen kayıtlar ile TRT kayıtları, aksinin kanıtlanması mümkün olan takdirde birer delilden ibarettir. Mahkemece, konunun uzmanlığı gerektirdiği kabul edilip, bilirkişi incelemesine gerek görüldüğüne göre, rapora esaslı ve sonuca etkili olarak ciddi itirazlar getirildiği halde ek rapor veya başka bilirkişiden yeni bir rapor alınması cihetine gidilmemesi doğru olmamıştır. Davacı vekili, pek çok sanatçının müvekkiline telif ücreti ödediğine ilişkin yazılı kanıtlara da dayanmış, bunlarda tartışmasız bırakılmıştır. Bu açıklamalar ışığında, davacının lehine eser sahipliği karinesinin daha önce oluşup oluşmadığının üzerinde yeterince durulması gerekirken, mahkemece, eksik incelemeye dayalı yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamıştır”

³²⁹ Ateş, Eser Sahipliği, s. 495-496.

SONUÇ

İşbu çalışmada öncelikle eser kavramının tanımına yer verilmiş ve eser kavramına ilişkin öğretide yer alan görüşlere ayrı ayrı değinilmiştir. Bunun yanı sıra eser sahipliği kavramının teorik incelemesi de yapılmış ve eser ile eser sahipliği kavramları arasındaki hukuki ilişki incelenmiştir. Eser sahipliğine yönelik olarak öğretide, kanuna dayanılarak verilen yargı kararlarında öne sürülen görüşler detaylıca araştırılarak çalışmanın içeriğine dâhil edilmiştir.

Eser sahipleri ancak gerçek kişiler olabilir. Tüzel kişiler eser sahibi olamazlar. Zira tüzel kişilerin hususiyet taşımaları söz konusu olmadığı için eserlere hususiyet yansıtılmaları da mümkün değildir. Tüzel kişi yaşayan bir organizma değildir. Organları ile yönetilen bir yapıdır. Dolayısıyla, insanlar dışında hiçbir canlı ve cansız mahlûkat eser sahibi olamayacağı hususu çalışmamızda özellikle ele alınan önemli konulardan bir diğeridir.

Eser üzerindeki haklar, maddi fiillerle kazanılmış olan haklardır. Çünkü eser sahipliği hususu maddi fiile dayanan bir konudur. Bu çerçevede eser üzerinde hususiyet taşınması durumunda fikri çaba sahibi konumundaki gerçek kişi, eser sahibi olarak kabul edilecektir. Bu kişinin ayırt etme gücü olan küçük veya kısıtlı bir kişi olması halinde de eser sahibi olabileceği ifade edilmektedir. Hatta ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin de eser sahibi olarak nitelendirilmesi mümkündür.

Eser sahipliğine ilişkin ortaya konulan hukuki durum, eserin yaratılmasıyla kendisini gösterir. Söz konusu sıfatın kazanması için herhangi bir sicil kaydına ihtiyaç duyulmamaktadır. Aynı şekilde herhangi bir kurumdan ya da kuruluştan izin alınmasına gerek yoktur. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, salt biçimde düşüncenin kendisini korumamakta ve düşüncelerin belirli bir forma bürünmesini de zorunlu nitelik olarak kabul etmektedir.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında korunması amaçlanan, eser sahibi değil eserin kendisidir. Bu kapsamda haksız fiille meydana getirilen faaliyetler

neticesinde ortaya çıkan eserler, asıl hak sahiplerinin haklarının korunması gerektiği düşüncesinden hareketle eser korumasından yararlandırılmazlar. İntihal ya da çalıntı eserlerde eseri ilk ortaya koyan kişinin esere ilişkin haklarının korunması esastır. Ancak eser sahibinin şahsına yönelik olarak ortaya çıkan haksız saldırılarda FSEK koruması söz konusu değildir. Böyle bir saldırı durumunda genel hükümler çerçevesinde değerlendirme yapılması gerekmektedir.

Gölge yazarlığa ilişkin uygulamalara hukuk sistemimiz içerisinde yer verilmemektedir. Kanunun sistematigi açısından tüzel kişilere ilişkin yapılan düzenlemelerde bu konunun ele alınabileceği ifade edilmiştir. Ancak söz konusu düzenlemeler net bir şekilde gölge yazarlık uygulamalarına değinmediği için eksik kalmaktadır. Ayrıca ilgili düzenlemeler neticesinde kanunun sistematiginin bozulduğu eleştirileri de ortaya atılmıştır. Bu açıdan kanuni eksiklerin giderilmesi gerektiği görüşü hâkimdir.

Bir eserin yaratılmasında çalışanların herbiri, kanunda da açıkça belirtildiği üzere eser sahipleridir. İşveren ise eser üzerindeki mali haklara sahiptir. İşçi eser yaratmak amacı ile çalıştırılmıyor ve yaptığı işin mahiyeti eser yaratma ile ilgili değil ise yaptığı işin konusu ile ilgili yaratacağı eserin yegâne sahibi olacaktır.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 6/11.ışlemelerin de eser olarak tanınması mümkün kılınmış ve kanunun eser korumasına yönelik getirdiği ayrıcalıklar ile haklara işlemelerin de sahip olması söz konusu olmuştur.

Kanunumuzda sinema eserlerinin sahiplerinin kim olduğu hususundaki hüküm çok açık ve nettir. Adeta yoruma dahi kapalı bir düzenleme yapılmıştır. Kanunda sinema eserinin sahibi için iştirak halinde sahiplik öngörülmüştür. Kanuna göre; özgün müzik bestecisi, yönetmen, diyalog yazarı ve senaryo yazarı, eserin birlikte sahibidir. Animatör ise canlandırma tekniğiyle yapılan sinema eserlerinde eserin birlikte sahipleri arasındadır.

Eseri tek bir kişi meydana getiriyor ise o eserin bütün hakları eseri yaratan tek kişiye aittir. Fikir ve sanat eserleri açısından birlikte eser sahipliği konusu da önemli bir yer tutmaktadır. Eseri ortaya koyan kişinin birden fazla kişi olması durumunda

birlikte eser sahipliği söz konusu olacaktır. Birlikte eser sahipliği uygulamasında ortaya konulan eserin tamamının üzerinde ortaya çıkan hak ile parçalar üzerindeki eser sahipliği hakkı ayrıca incelenmelidir.

Eseri sahibi; bir eser yarattığında alenen o eseri yaratan kişi olduğunu beyan edebilir, bu şekilde hareket ederse eseri sahibi olduğu karine geçerli olur. Bu beyanda eserin sahibi gerçek adını kullanmak zorunda değildir, isterse takma isim, kısaltma veya rumuz kullanabilir bu şekilde davranması eser sahipliğine bağlı haklarına hâlel getirmeyecektir.

Eser sahibinin adı belirtilmeden bir eser yayımlanmış ise yayımlayan, şayet yayımlayan kişi de belli değil ise eseri çoğaltan kişi eser sahibine ait hak ve yetkileri kendi adına kullanabilir.

Eser sahipliği durumunun tespit edilmesine ilişkin açılacak dava ile eser sahibinin ismi belirtilmeyen eserlerin sahibinin belirlenmesi, yanlış belirtilen eser sahipliği durumunun düzeltilmesi, karışıklık durumunun ortadan kaldırılması, hâlihazırda mevcut durumdaki eser sahipliği karinesinin aksinin kanıtlanması veya birden çok kişinin katkısı bulunan eserlerin gerçek sahibinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Yani, eser sahipliğinin tespiti davasında esas amaç, dava konusu eserin kimin tarafından ortaya konulduğunun açık ve net şekilde belirlenmesidir.

Eser sahibini tespit davasında görevli mahkeme, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 76'ya göre Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesidir. Yetki hususunda ise genel yetki kuralları uygulanacaktır. Yargılama sonucunda yetkili mahkeme tarafından verilecek karar sonucunda olağan itiraz ve temyiz yolları, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda öngörüldüğü şekilde tatbik edilecektir.

KAYNAKÇA

ARKAN, Azra, Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar, İstanbul, 2005.

ARSLANLI, Halil, Fikri Hukuk Dersleri II: Fikir ve Sanat Eserleri, Ankara, 1954.

ATASOY, Evrim, Birlikte Eser Sahipliği Kavramı, Türlerinin Birbirleri İle Olan Benzerlikleri ve Farklılıkları, FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, Yayımlanmış Hakemli Makale, Sayı:2, İstanbul 2013.

ATEŞ, Mustafa, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Ankara, 2003.

ATEŞ, Mustafa, Fikri Hukukta Eser Sahipliği, Ankara, 2012.

ATEŞ, Mustafa, Fikri Hukukta Eser, Ankara, 2007.

AVŞAR, B. Zakir/ONGÖRER, Gürsel, Radyo ve Televizyon Hukuku, Ankara, 2003.

AYİTER, Nuşin, Hukukta Fikir ve San'at Ürünleri, Ankara, 1981.

BARLAS, Nami, Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri, İstanbul, 1998.

BAYTAN, Dilek Karakuzu, Fikri Mülkiyet Hukuku, Kavramlar, 2005.

BELGESAY, Mustafa Reşit, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, İstanbul, 1955.

BEŞİROĞLU, Akın, Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar, Fikir Hukuku, 1. Cilt, 2. Baskı, Ankara, 2002.

BEŞİROĞLU, Akın, Fikir Hukuku Dersleri, İlkeler-Kurallar, 4. Baskı, Ankara, 2006.

BOZBEL, Savaş, Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul, 2015.

CERİTOĞLU SENGEL, Filiz, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İntihal ve Esinlenme, Ankara, 2009.

ÇEVİK, Orhan Nuri, İçtihatlı-Notlu Fikri Hukuk Mevzuatı, Ankara, 1988.

DARDAĞAN, Esra, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklardan Doğan Kanunlar İhtilafı, Ankara, 2000.

DEMİRBAŞ, Ali, Fikir Ve Sanat Eserleri Kanununda Eser Sahibinin Mali Haklarına Tecavüz Halinde Hak Sahibine Sağlanan Hukuk Korumu, İstanbul, 2015.

DEMİREL, Ceren, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 10. Maddesi Bağlamında Birden Fazla Eser Sahibi Tarafından Meydana Getirilen Eserler ve Eser Sahipleri Birliği, Ankara, 2017.

ERDİL, Engin, İçtihatlı ve Gerekçeli Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, Güncelleştirilmiş, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 1. Cilt, 3. Baskı, İstanbul, 2009,

EREL N. Şafak, Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2009.

GENÇ ARIDEMİR, Arzu, Türk Hukukunda Eser Sahibinin Çoğaltma ve Yayma Hakları, İstanbul, 2000.

GÖKYAYLA, Emre, Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, Ankara, 2000.

GÜNEŞ, İlhami, Son Yasal Düzenlemelerle Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara, 2008.

HİRSCH, Ernst E. Fikri Hukukta Say Cilt II, İstanbul, 1943.

HİRSCH, Ernst E., Memleketimizde Meri Olan Telif Hakkı Kanununun Tahlili, İstanbul, 1940.

KADIGİL, Saliha Sera, Sinema Eserleri ve Sinema Eserlerinde Hak Sahipleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 2010.

KAYA, Arslan, “Bilgisayar Programlarının Şahsen Kullanmaya Mahsus Olarak Çoğaltılması Mümkün müdür?” , Prof. Dr. Kemal OĞUZMAN’ın Anısına Armağan, İstanbul, 2000, s. 432-450.

KILIÇ, Bilge, Türk Fikir Ve Sanat Eserleri Hukukunda Eser Sahipliği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2003.

KILIÇOĞLU, Ahmet Mithat, Medeni Hukuk Temel Bilgiler, 6. Baskı Ankara, 2017.

KILIÇOĞLU, Ahmet Mithat, Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, 5. Baskı, Ankara, 2019.

KINACIOĞLU, Naci, “Sinema Eserleri ve bunlarda Eser Sahipliği”, ilesam.hacettepe.edu.tr/kinacioglusinema.html.

KUŞKONMAZ, Sabri, “Halk Müziği Eserlerinde Derleyenin Rolü, Hak Sahipliği, Özellikle İşleme Hakkı Sahipliğinin Değerlendirilmesi”, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Yıl:2, Sayı:6, s. 351-368.

ÖCAL, Bahar Apaydın / KAZANCI, İdil Tuncer, “İsviçre Federal Mahkemesinin Eser Sahipliğinin Tespitine İlişkin Kararının İncelenmesi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2012, Cilt:3, Sayı:2, s. 331-389.

ÖNGÖREN, Gürsel, Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Müzik Eserleri, İstanbul, 2010.

ÖZDİLEK, Ali Osman, İnternet ve Hukuk, Ankara, 2002.

ÖZTAN, Fırat, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara, Kasım-2008.

ÖZTRAK, İlhan, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar, 2. Baskı, Ankara, 1977.

SEROZAN, Rona, Medeni Hukuk, Genel Bölüm, İstanbul, 2016.

SEROZAN, Rona, Tüzel Kişiler, Özellikle: Dernekler ve Vakıflar, İstanbul, 1990.

SULUK, Cahit, Telif Hakları ve Korsanlıkla Mücadele, İstanbul, 2004.

SULUK, Cahit/ KARASU, Rauf/ NAL, Temel, Fikri Mülkiyet Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2019.

SULUK, Cahit/ORHAN, Ali, Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku Genel Esaslar Fikir ve Sanat Eserleri 2. Cilt, Ankara, 2005.

TANDOĞAN, Haluk, Borçlar Hukuku, (Özel Borç İlişkileri), 2. Cilt, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Vakfı, Ankara: Olgaç Matbaası, 1987.

TEKİNALP, Ünal, Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, İstanbul, 2012.

TİKİCİ, Mehmet Saim, “Eser Ahlaka Uygun Olmasa Bile Fikir ve Sanat Eserleri Yasası’na Göre Korunmalıdır”, <http://www.hukuki.net/hukuk/index.php?article=386>.

TOSUN, Yalçın, Sinema Eserleri ve Eser Sahibinin Hakları, 2. Baskı, İstanbul, 2013.

TUNÇOMAĞ, Kenan, Türk Borçlar Hukuku, Cilt:II, Özel Borç İlişkileri, İstanbul, 1977.

USLU, Ramazan, Türk Fikir ve Sanat Hukuku’nda “Eser” Kavramı, Ankara, 2003.

USLU, Ramazan, Türk Fikir Ve Sanat Hukuku'nda Eser Sahipliği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2008.

YARSUVAT, Duygun, Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları, Geliştirilmiş 2. Baskı, Siyasal Bilimler Fakültesi Yayın No:16, İstanbul, 1984.

YAVUZ, Levent/ ALICA, Türkyay/ MERDİVAN, Fethi, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, 2. Baskı, Ankara, 2014.

YILDIRIM, Nevhis Deren, Haksız Rekabet Hukuku ile Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku'nda İhtiyati Tedbirler, 2. Baskı, İstanbul, 2002.

www.sinerjimevzuat.com

<http://www.tdk.gov.tr>, Türk Dil Kurumu Başkanlığı Sözlüğü